

תנובות שדה

גליין תורני בענייני
מצוות התלויות בארץ
וכשרות המזון

גליין 166 / שבט - אדר תשפ"ג

המכון למצוות
התלויות
בארץ

באישות הרב
שניאור זלמן רווח
שיינבאום

מצוות התלויות בארץ • הלכות הנוהגות בהתיישבות • חרקים במזון מן החי ומן הצומח • כשרות המזון

הזדקנו להזמין
הכמות מוגבלת!

יין ומיץ ענבים תירוש איכותי ומשובח

אוצר בית דין

שעל ידי המכון למצוות התלויות בארץ
בראשות הרב שניאור זלמן רווח שליט"א

בפיקוח הכשרויות המהודרות בד"צ חניכי הישיבות הרב מרדכי גרוס ובד"צ בית יוסף ורבנות מהדרין ירושלים

בית הדין בראשות הרבנים הגאונים שליט"א

הגאון רבי שלמה משה עמאר, הגאון רבי שלמה בן שמעון, הגאון רבי מסעוד בן שמעון, הרה"ג שניאור זלמן רווח

יין משובח ואיכותי
מבית היוצר המהודר
'יקבי ירושלים'

"והיתה שבת הארץ לכם לאכלה"
 שותפות במצוות השמיטה עם חקלאים שומרי
 תו"מ שקיימו את מצות השמיטה כהלכתה

ענבי יין משובחים
מכרמי שילה, הר ברכה
והשפלה האיכותיים

המחיר נקבע לכיסוי עלויות הגידול, העיבוד והשיווק. החלוקה בארגזים סגורים בלבד!

מתוך מכתבו של מרן הראש"ל זצ"ל
בשנת השמיטה תשס"א
לצדוק י"ן אוצר בי"ד שע"י המכון

OVATHA YORSEF
KISHON LIZON
PRESIDENT OF TUBAS MUNICIPALITY

הריני פונה בזה בקריאה לאחינו בית ישראל די בכל אתר ואתר, לבוא בעזרת ה' בגיבורים, הלא הם "גיבורי כח" לחזקם ולאמצם, ולרכוש את היינות הנ"ל, להכניס ברכה אל בתיכם.

**ללא תוספת
מים וסוכר
כלל**

**ארגז
מיץ ענבים תירוש**

12 בקבוקים
1 ליטר 100% טבעי

120 ש"ח לארגז

ארגז
יין אדום יבש

8 בקבוקים
750 מ"ל יין איכותי

150 ש"ח לארגז

להזמנות ויצירת קשר:

לשמיעת פרטים נוספים
 ודרכי הזמנה: 050-8093593

היכנסו לאתר 'המכון למצוות התלויות בארץ'

**בכל עמדות 'נדרים פלוס'
בבתי הכנסת ברחבי הארץ**

JERUSALEM
VINEYARD WINERY

יְקָבִי יְרוּשָׁלַיִם

תנובות שדה

גיליון תורני בענייני
מצוות התלויות בארץ
וכשרות המזון

גליון 166 / שבט - אדר תשפ"ג

מצוות התלויות בארץ • הלכות הנוהגות בהתיישבות • חרקים במזון מן החי ומן הצומח • כשרות המזון

תנובות שדה

קובץ דו חודשי
בהוצאת 'המכון למצוות התלויות בארץ'
הקובץ יו"ל בסיוע:
משרד המדע - מינהל התרבות

העורך:

הרב מנחם דרורי
tнувot@macon.co.il

ניתן לשלוח מאמרים תורניים,
מחקריים, בתחומי עיסוקו של
המכון, או תגובות על הנכתב, לדואר
האלקטרוני
המערכת תערוך ותפרסם את
החומרים לפי שיקול דעתה

הבהרה: גליון 'תנובות השדה' משמש
במה לרבנים ות"ח שונים
הפסיקה ההלכתית המוסמכת
מתפרסמת במאמרים שעל ידי
המכון

כתובת המערכת:

המכון למצוות התלויות בארץ
ת.ד. 176 אלעד 4081003
טלפון: 03-9030580
פקס: 03-9030891

מנויים:

דמי מנוי לשנה: 60 ₪

**ניתן לקבל את הגליון
בקובץ דיגיטלי ע"י שליחת
בקשה למייל המערכת:
tнувot@macon.co.il**

© כל הזכויות שמורות

ה דבר העורך

"כי האדם עץ השדה"

נ מידע הלכתי - ראש המכון הגאון רבי שניאור ז. רוח שליט"א

- א. קדושת שביעית בירקות מאוסמים
- ב. תרומות ומעשרות מפירות האילן בשנה השמינית
- ג. תזכורות לבעלי עצים היוצאים מערלה
- ד. טו בשבט - מנהגי עדות ישראל * בדיקת פירות מחרקים

גנוזות

יא רבינו יקותיאל הכהן [רפאפורט] זיע"א
כת"י - תורת יקותיאל

מאמרים הלכתיים

יג הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א
הוצאת פירות שביעית לחו"ל והאכלתם לגוי

יז הגאון רבי שניאור ז. רוח שליט"א
בדין פורים אם קובע למעשרות

כז רבי משה יהודה לנדאו שליט"א
בצלים שצמחו בשמינית משתילת בצלים של שביעית

לג רבי אביחי בן סייס שליט"א - מעלת וענין טו בשבט

לז מכתב סיכום - שלבי המחקר המקצועיים על אוכמניות מזנים דרומיים

ביני עמודי

מ הלכה למעשה - שו"ת מאת ראש המכון ורבני בית ההוראה שליט"א
על איזה כשרות ניתן לסמוך במאכל 'סושי' * קוקה קולה זירו ללא כשרות * תמרים
יבשים ממרוקו * תבלין 'זעפרן' אם צריך כשרות * דג לוקוס * האם צריך כשרות
בקפסולות למכונות קפה * האם מותר לאכול בשמינית ירק שנזרע באיסור שביעית
* בצל ותפוז * שבשווקים לגבי חשש שביעית * גידולים שהגיעו לידי לפני התאריך
המתיר אותם * קניית שתילים בשנה השמינית * קניית פרחים חיים בשווקים

מד סקירת ספרים - שו"ת 'חלקת השדה' ח"ה

לאורו ולזכרו - מרן רבינו רבי שמעון בעדני זצ"ל

מה רבינו והמכון - פתח דבר, הספד הראשל"צ הגרש"מ עמאר שליט"א
שמיטה עם מרן - חידון ארצי, כנס משגיחים, שמיטה תשפ"ב

מדוע לא אומרים תחנון בטו' בשבט

יש להתבונן בענין יום ט"ו שבט שאין אומרים בו תחנון, הלוא מה שהוא ר"ה לאילן הוא דבר טבעי שיצאו רוב גשמי השנה ועלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטין מעתה, ומה ענין לא יאמר בו תחנון, אחר שאין בו קדושה ולא מצוה ולא נעשה בו נס ולא ענין מעניני ישראל. והרי חמשה עשר באב, אמרו ז"ל בש"ס (שלהי תענית) איזה טעמים שהיו בו ענינים נוגעים לישראל, אבל ט"ו בשבט מה רבותא דידיה.

הנה מצינו שהמשיל הנביא (ישעי' נה) הנביא דבר ה' לגשמים המצמיחים. ונראה דענין האילן הוא המחבר את הפרי לארץ והוא ממוצע בין הארץ לפרי, ויש בו כח המחבר. ונראה שרמזו יש בגימטריא שלו: 'אילן' גימטריא 'צ"א' כמספר שני השמות הוי' ואד', אשר שמים וארץ מתייחסים אליהם והוא חיבור שמים וארץ. ומן מהותו של האילן בגשמיות נלמוד על רוחניותו, וע"כ נמשל בו האדם... והנה כמו גשמים המצמיחים את הפירות כן הארה אלקית שניתנת בלב אנשים היא המעוררת את האדם שיעשה פירותיו... והנה כמו הגשמים הגשמיים מתגלות פעולתם באילנות אחר שליש השנה שעלה השרף באילנות ונמצאו הפירות חונטים מעתה, כן נמי מראש השנה ואילך לצדיקים שנכתבים ונחתמין לאלתר לחיים או מיוה"כ ויום ראשון של סוכות ואילך שהוא חסד שבחסד שמתקרבם גם הבלתי ראויים מצד הדין, נכנסות באדם יום אחר יום הארה אלקית והתעוררות כנ"ל.

והאיש שאיננו שוטה המאבד מה שנותנין לו, מתוספים בו חיות ורגש הנפש, וכשהגיע שליש השנה כבר נשלמה בחי' הלב שבאדם כבמדבר (פ' שמות) שהלב ניתן בשליש העליון שבאדם, והיא כדמיון השרף שעלה באילנות שהפירות חונטין מעתה - כן באדם. אך כאשר עבר שליש השנה ונשלמה בו בחינת הלב, מתחיל זמן יותר בהיר לתורה ועבודה אחר שעברו ירחין דעשו ומכינים עצמם לארבע הפרשיות שבאדר ופורים וניסן ופסח וספירה ושבועות, שהימים מתעלין והולכים יום אחר יום, והם ימי עבודה בתורה ומצוות באופן יותר נעלה מכל השנה בחיות ורגש והתעוררות הלב. ובכן, כמו שהוא ר"ה לאילן המחבר כנ"ל, כן הוא באדם הדומה לאילן שאז מתחילה תקופה חדשה בהתפעלות הלב יותר ויותר מאשר עד כה. ואף לאנשים שמיעטו בעבודה עד הנה ואינם מרגישים, מ"מ ההארה אלקית בודאי עשתה את שלה בהעלם עכ"פ וניתנת בו בחי' לב. ואם עוד יתישב בדעתו עוד ימצא בעצמו את בחי' הלב והרגש יותר מאשר עד הנה.

'שם משמאל' (בעל ה'אבני נזר', פרשת בשלח, מאמר לט"ו בשבט שנת תרע"ד)

"כי האדם עץ השדה"

עומדים אנו בפתח חודש שבט שבו חל ר"ה לאילנות, המסמל את התחדשות פנים האילן, בו השרף עולה באילנות (ר"ה יד, א, רש"י). בנותן טעם לצרף בראשית גליון יקר ערך זה המגדיל תורה ומאדירה את דברי בעל ה'קדושת לוי' (ליקוטים ד"ה מחמשה עשר) בגודל יום ט"ו בשבט:

'מחמשה עשר בשבט עד ראש חודש ניסן כאשר היו מקדשים על פי הראיה מ"ה ימים... למאן דאמר בניסן נברא עולם, האדם נברא בכ"ה באדר, נמצא מט"ו בשבט עד כ"ה אדר ארבעים יום נגד יצירת הוולד. ובאמת אנן פסקינן כשני המאן דאמרינן, וזה שאנו עושין יומא דפגרא בט"ו באב וט"ו בשבט. ונמצא ט"ו בשבט הוא הכנה לפסח, ופסח הוא הכנה למתן תורה, נמצא ט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה'

מגישים אנו בהתרגשות ובתנופת התחדשות לפני הקוראים הנכבדים, ת"ח יושבי אהלים, את הגליון החדש של 'תנובות שדה', המכיל מאמרים הלכתיים מרבני ישראל שליט"א על השנה השמינית ועל מצוות התלויות בארץ. במדור 'גנוזות' הבאנו מתורתו של רבינו דוד יקותיאל הכהן [רפאפורט] זיע"א מרבני ירושלים הספרדים. וכמובן המדור הפופלרי 'תשובות בהלכה' אשר אנו מלקטים מתוך מאות רבות של שאלות אשר נשאל מורינו הרב ורבי בית ההוראה מידי חודש בחודשו ואשר מעורר עניין רב בין הקוראים תלמידי החכמים אנשי הלכה.

ב'מידע הלכתי' המתפרסם בראש גיליון זה, מלבד העדכונים מהשטח בנושאי שמיטה בשנה השמינית, תקבלו מידע יקר ערך לקראת ט"ו בשבט, הן על המשמעות ההלכתית לגבי ערלה ונטע רבעי, והן על אופני בדיקת פירות מחרקים בפירות המצויים.

תגובות רבות נתקבלו על המאמר המקיף של ראש המכון שליט"א בגליון הקודם על אוכמניות מזנים דרומיים שהרי הם לכאור' שיח השדה ולא פרי העץ. בעקבות בקשות לקבל את פרטי המחקר על שלביו השונים מהפן המקצועי, צרפנו מכתב המסכם זאת בבהירות שלב אחר שלב.

חשכו המאורות ונצחו אראלים את המצוקים בפטירתו של מרן רבינו רבי שמעון בעדני זצ"ל זקן חברי מועצת חכמי התורה. אבל יחיד עשי לך 'המכון למצוות התלויות בארץ' אשר התייתם מאותו חכם שתמך ועורר במשך שנים רבות, חיזק ובירך באהבה ובחיבה את ראש המכון הגאון רבי שניאור ז. רווח שליט"א להמשיך ולהוסיף בפעולות המכון להפיץ את תורת ארץ ישראל בכלל.

יריעה מיוחדת לאורו ולזכרו הטהור של מרן רבינו זצ"ל מתפרסמת בגיליון זה, לקטנו והבאנו מתוך דברים שנשא רבינו באירועים שונים של המכון לאורך השנים. מומלץ לקרוא ולקבל השראה מדרכי רבותינו מצוקי ארץ. יה"ר שנוזה ללכת בדרכיו וללמוד ממעשיו.

בשורה מרנינה לעולם התורה ממחלקת הוצאה לאור, שמחה כפולה לעם הספר בצאת ממכבש הדפוס הספרים 'חלקת השדה' חלק ה' על מצוות התלויות בארץ ו'שש משור' חלק ג' על ארבעת חלקי השו"ע, מאמרים תשובות ובידורי הלכות הכתובים בשפה קולחת משורשי הסוגיה ועד פסיקת ההלכה למעשה, המצטרפים לכרכים הקודמים אשר נתקבלו במקום של כבוד בכותל המזרח בבתי המדרשות. ראו פירוט במדור 'סקירת ספרים'.

לסיום, נברך את מורינו הרב שליט"א, רבני המכון ובית ההוראה, המפקחים המשגיחים וצוות המשרד: 'אילן אילן במה אברכך, פירותיך מתוקים וצילך נאה ואמת המים עוברת תחתך, יה"ר שכל נטיעות שנוטעים ממך יהיו כמותך', להמשיך במלאכת שמים, להפיץ דבר השם זו הלכה ובפרט את תורת ארץ ישראל, אמן כ"ר.

בברכה, העורך

הגאון רבי
שניאור ז. רווח
שליט"א

מידע הלכתי

רב קהילת 'משכן התורה' אלעד
וראש המכון למצוות התלויות בארץ

❖ קדושת שביעית בירקות מאוסמים

❖ תרומות ומעשרות מפירות האילן בשנה השמינית

❖ תזכורת לבעלי עצים היוצאים מערלה

❖ ט"ו בשבט - מנהגי עדות ישראל

❖ ט"ו בשבט - בדיקת פירות מחרקים

קדושת שביעית בירקות מאוסמים:

א. בירקות המאוסמים, נותרו דלורית ושום, שטרם קיימים כלל מלקיטת שמינית, והכל בוודאות מלקיטת שביעית.

ב. מאידך בצל קיים כבר מלקיטת שמינית [יש כבר חדש מי"ז בטבת], אולם עדיין קיים ומצוי בשווקים, בצל מלקיטת שביעית, הבצל המוקדם יותר הופיע ממקומות מוקדמים יותר, וקליפתו לבנה או זהובה ושקופה יותר. ובימים האחרונים כבר מופיע הבצל הרגיל שנזרע בשמינית ונלקט בשמינית, אלא שעדיין יש להיזהר מריבוי הבצל שנלקט בשביעית.

ג. בדומה לזה תפוח אדמה, כבר קיים מלקיטת שמינית [מלפני חנוכה], וקליפתו דקה ונקלף בקלות, ובימים הקרובים תפוח אדמה מזריעת שמינית כבר יהיה מצוי בכל מקום, אלא שעדיין קיים תפוח"א מלקיטת שביעית ויש להיזהר ברכישה.

ד. הבטטה, הרוב המוחלט מלקיטת שמינית, ומותרת ברכישה בשווקים.

ה. דלעת שמקורה מהערבה, היא כבר דלעת חדשה מזריעת שמינית, אולם עדיין קיים איסוס רב שהוא הרוב המוחלט של הדלעת המשווקת. כאשר דלורית כמובא בפתחת דברינו עדיין הכל מלקיטת שביעית.

ו. שעועית בתרמילים, כפי שכתבנו בלוח, כל המצוי בשווקים הוא מזריעת ולקיטת שמינית, ומותרת ברכישה בשווקים.

תרומות ומעשרות מפירות האילן בשנה השמינית:

א. שנת השמיטה מסתיימת עם כניסת ראש השנה של שמינית, שהעיקר להלכה כמש"כ הרמב"ם שבאחד בתשרי מתחילה שמיטה ומסתיימת השמיטה הן לקולא והן לחומרא. [וכפי שביארנו

מידע הלכתי | תזכורת לבעלי עצים היוצאים מערלה

בספר שביתת השדה בריש פרק י'. ולכן כל פירות האילן שהגיעו לשולש בישולם אחר א בתשרי, דינם כדין פירות שמינית ואין נוהג בהם קדושת שביעית.

ב. אם הגיעו הפירות לשולש בישול לאחר ט"ו בשבט, יפריש מהם מעשר שני, שהרי ר"ה למעשר באילנות הוא ט"ו בשבט, ולכן לאחר ט"ו בשבט זה שייך ודאי לשנה הראשונה שלאחר שמיטה ומפריש מעשר שני.

ג. אם הגיעו לשולש בישול בין ראש השנה לט"ו בשבט, הנה כאמור לענין שביעית ר"ה הוא א' תשרי, ולענין מעשר, ר"ה הוא ט"ו בשבט, ולכן יש אומרים שכיון והשליש - עונה"מ הוא השלב הקובע, וכיון ששלב זה היה לפני ט"ו בשבט, אם כן טרם התחייב במעשר שני, ודינו כבשנה השביעית שמפריש מעשר עני, וכ"כ בספר אור לציון (פ"ב תשובה ח). אולם החזו"א זצ"ל (סי' ט ס"ק יח בסוד"ה י"ד) כתב שמפרישין מעשר שני, ולכן הנכון שיפריש שני המעשרות בספק ויאמר ואם צריך וכו'. ולענין נתינת המעשר לעני בספק כזה, עי' מש"כ בספרי ביכורי שדה (פ"ד סע' ו), עי"ש.

תזכורת לבעלי עצים היוצאים מערלה:

א. כל מי שמתחיל למנות את שנות הערלה לעץ שלו החל משנת תש"פ, הרי שלאחר טו בשבט השנה הפירות יוצאים מערלה [ברוב האופנים], ועל כן כדי למנוע עירבוב של ערלה ורבעי, על בעל הגינה לעבור על העץ, ואת כל הפריחות שנפתחו להוריד מהעץ [פרחים סגורים אפשר להשאיר על העץ, וכמו שביארנו בספר עץ השדה פ"ד סעי' ד]. וכל אשר יפרח לאחר טו בשבט, יהיה שייך לשנה הרביעית.

ב. יש לברר עם ת"ח הבקי בדינים אלו, שכן לעיתים למרות שהשתילה הייתה בשנת תש"פ מכל מקום כיון שהוא שתל בגוש בן שנה או יותר, הגם שזה נרכש ללא הכשר, ולכן מונה ערלה מחדש, מכל מקום לחומרא יש לחוש שמא שנת תשפ"ג היא חמישית או יותר, ולכן מצד אחד יחלל את קדושת הרבעי, אולם ללא ברכה. ומאידך יחמיר להפריש תרומות ומעשרות [למרות שברבעי ודאי פטור מתרומות ומעשרות], אך גם זאת יעשה ללא ברכה.

ט"ו בשבט - מנהגי עדות ישראל:

נהגו ברוב קהילות ישראל להרבות באכילת פירות בט"ו בשבט ומנהג זה כבר הוזכר בספר "המחזור הגדול" לרבי בנימין הלוי אשכנזי רב לקהילות האשכנזים בסלוניקי. וכן הוזכר מנהג זה בספר תיקון יששכר לרבי יששכר אבן סוסאן מחכמי מרוקו שעלה לארץ ישראל והתיישב בצפת. הגם שהקדמונים הזכירות בעיקר פירות העץ, מכל מקום היום נהגו כלל ישראל להרבות בכל מיני פירות וירקות טריים ויבשים, להרבות במינים רבים. וכן הוסיפו על השולחן מינים חדשים שזה תחילת העונה לזכות בברכת שהחיינו. יש נוהגים ללמוד בליל ט"ו בשבט בסדר "פרי עץ הדר". ויש נוהגים להרבות בלימוד עניני מעלת פירות הארץ ומעלת ארץ ישראל. ונוהגים בכל מין שאוכלים להזכיר פסוקים ודברי חז"ל הקשורים לפרי זה. ויש שלומדים ט"ו שירים שבתהילים, וכפי שמובא בספר המנהגים. וכבר זכינו להדפיס לפני כמה שנים עלון מתומצת ומקוצר לתועלת עם ישראל, שיהיה מונח לפנייהם בליל טו בשבט, שישתתפו בו כל בני הבית. ומרבים שמענו על התועלת הגדולה והסדר שהדבר הביא לביתם.

ט"ו בשבט - בדיקת פירות מחרקים:

להלן נפרט את אופני בדיקת החרקים בתוצרת המצויה בימים אלו, כדי שמנהג כשר לא ייהפך חלילה לקטיגור.

התוצרת הבאה מוגדרת "בחזקת נקי" ואין חובה לבדוקה:

אגוזים מהסוגים הבאים: צנובר, ברזיל, מקדמיה, פקאן - בקליפתו הקשה או מסוכר, אגוז קוקוס. בננה טריה ומיובשת [בננה צ'יפס]. לדר על סוגיו השונים כשהוא באריזה סגורה. פפאיה טרייה ומיובשת. תפוחי עץ מגידול מסחרי טרי ומיובש. תפוז סיני עם סוכר. שימורי פירות [אגסים, אננס, גויאבה, אפרסקים ומשמש].

התוצרת הבאה חייבת בבדיקה וכדלקמן:

אגוזי מלך, אגוזי לוז, שקדים, פיסטוקים ובטנים: בקליפתם החיצונית הקשה - יש לפתוח ולראות בתוכה הקליפה משני הצדדים שאין קורים ופסולת חרקים.

אגוז קשיו: בתהליך האיחסון כשהתוצרת עוברת מחסנים ואוניות שהם מוקדים קשים של חרקים. תתכן נגיעות של זחלי עש וחרקי מחסן מסוגים שונים, המותירים סימנים על הימצאותם בפרי, של פירורים, קורים, אבקה ועוד. כיון שלרוב האגוזים יש חור טבעי בקצה הפתוח לחלל הפנימי של האגוז, הזחלים והחרקים חודרים פנימה לעיתים ללא שהם משאירים סימנים חיצוניים. אגוזים אלו נוטים להתעפש מהר אם הם לא נשמרים באריזה אטומה. כמו כן האגוזים הישנים יותר מקבלים הצטמקות שבאה לידי ביטוי במראה החיצוני של האגוז. ולכן: באם האגוזים נראים בריאים שלימים ובהירים, די להתבונן חיצונית לראות שאין סימני כירסום ושאר סימנים מחשידים, כמו כן לעשות בדיקה מידגמית שאין נגיעות פנימית ודי בכך. [יש לשים לב שפעמים בתהליך הקילוף של הקליפה החומה, חלק מפירורי הקליפה נכנסים לתוך האגוז דרך החור הטבעי, ואינם קשורים לנגיעות בחרקים. ורק פירורים שצורתם אחידה מהווים סימן לחרקים].

באם האגוז נראה מצומק, וק"ו באם יש עליו סימני כירסום או שאר סימנים מחשידים, חובה לחצות כל אגוז לשניים ולבדוק שאין נגיעות פנימית סמויה.

אגוזים ושקדים קלופים וקצוצים: בקלופים יש להתבונן חזותית שאין קורים או סימני כירסום וכיו"ב. ורצוי לסננם במסננת בעלת חורים גדולים, ולבדוק בנשורת באם יש חרקים או סמני חרקים. וכך יש לנהוג באגוזים ובשקדים טחונים או קצוצים.

אננס: טרי בחזקת נקי. לאחר הקילוף, יש להוריד גם את המשקעים שיש מהצד החיצוני, כיון שהם משמשים כמקום מסתור לחרקים חיצוניים. אננס מיובש יש להסתכל חזותית, שאין חרקים שנדבקו על המוצר.

גויאבה: טרייה, יש לקלף את הקליפה מהפרי, להתבונן חזותית על כל שטח הפרי, במידה והכל בריא לחלוטין ואין רכות יתירה, ניתן לאכול את הפרי. במידה ויש חשש כלשהו מחמת רכות או מחמת סימני חדירה לתוך בשר הפרי, יש לפרוס את הפרי לפרוסות ולבדוק בכל פרוסה אם ישנם זחלים. [ניתן גם לכתחילה לחתוך לפרוסות ללא הסרת הקליפה, ולבדוק כל פרוסת פרי, רק שיש לבדוק חזותית באם יש כנימות מגן על גבי הקליפה, הכנימות יורדות בקלות בשפשוף קל]. כנ"ל לגבי בדיקת חבוש.

דובדבנים: טריים מגידול בא"י או מעובדים מגידול זה - בחזקת נקיים. תוצרת ממקור אחר: בשימורים בסירופ, יש חשש גבוה לחרקים וחובה לבדוק כל פרי (עדיף לקחת את הזן החמוץ וללא

מידע הלכתי | ט"ו בשבט - בדיקת פירות מחרקים

גרעינים]. מיובשים/מצומקים - עדיף להימנע כיון שהבדיקה קשה מאד. מסוכרים - יש לעשות בדיקת מדגם ואם הכל נמצא נקי סימן שמקור הסחורה מגידול נקי, ומותר בשימוש.

הדרים: יש להתבונן ויזואלית סביב כל הפרי לראות אם יש כנימות על גביו. במידה ומוצאים כנימות, אם הם בודדות ניתן להורידם בשפשוף ידני, ובמידה והם רבים כדאי להשרותם במים עם חומר ניקוי [לרככם] ובעזרת מברשת קשה לשפשף את הפרי מכל צדדיו, ובכך מובטח נקינותו. במידה ורוצים לקלף ללא נקיון מוקדם, יש לשים לב לאחר הקילוף שלא עברו חרקים על בשר הפרי [ורצוי לשוטפו תחת ברז מים]. במטעים שאינם מטופלים, או אף במטעים מטופלים כאשר מתגלה ריעותא כגון פרי רך או סימני חדירה, לאחר הקילוף, יש להתבונן היטב סביב הפרי באם נראים סימנים מחשידים. במידה ונמצאו סימנים, יש לבדוק כל פלח ופלח שהוא נקי ושאינו בו זחלים של רימות הזבוב.

זיתים: יש להתבונן חזותית אם יש כנימות מגן על גבי הזית [במידה ולא יורד בשפשוף קל, אינו אלא פגע טבעי]. כמו"כ בהתבוננות יש להבחין אם ניכרים סימני עקיצה של הזבוב [צבען כחלחל במקצת, ומקום הדקירה שקוע קמעא]. פעמים רבות שישנם שינויי צבע טבעיים כגון מלחץ או ממכות הניתנות על העץ בזמן המסיק וכו', ואינם סימן לנגיעות. בכל מקרה של ספק יש לפתוח את מקום המכה, ולראות אם יש מחילה או סימני נבירה, [בזיתים שחורים דרושה התבוננות יתירה עקב קושי הזיהוי מחמת הצבע].

חרוב: יש לבחור תוצרת של חרובים יפים ושלימים, ולהשתדל מאד שיהיו נקיים ומבריקים [דבר המעיד על טריות]. רצוי להשרות את החרוב במים מספר דקות ובכך לרככו, ולחצות עם סכין את החרוב לאורכו, ולהתבונן שאין בפנים סימני כירסום, גללים, קורים ושאר סימנים מחשידים. במידה ונמצאו סימנים מחשידים יש לחתוך את המקום הנגוע ולבדוק היטב בשאר המקומות. הבדיקה בחרוב קשה מאד עקב מקומות המסתור שיש לזחלים, ולכן יש להתבונן היטב, או להמנע כלל מלאכול חרוב שנמצאו בו סימנים להימצאות חרקים.

משמש מיובש: עקב הצטמקות הפרי, סימני החדירה של הזחלים לפרי אינם ניכרים כדבעי. על כן, יש לשטוף את הפרי מבחוץ. לפתוח את הפרי ולהתבונן ממול מקור אור שאין בו חרקים או זחלים בתוך מירקם הפרי.

צימוקים: יש לזכור, כי תוצרת של ענבים שנכנסו עם נגיעות לתהליך הייבוש, יכולים להישאר גם עד התהליך הסופי. ובנוסף, יש חרקים שמתווספים בהמשך התהליך, כגון בכל תהליך הייבוש בשמש, שהענבים חשופים לחרקים הן מעופפים מזדמנים, והן זבובי התסיסה המגיעים תוך כדי הליך הייבוש, וניתן לראות את הגלמים והרימות על גבי הפירות. אמנם בדרך כלל בתהליך הניקיון והשטיפות הנזכר לעיל, באם הוא נעשה כנדרש ובפיקוח נכון, התוצרת אמורה לצאת נקייה, אלא שלא תמיד הדברים נעשים כנדרש. זאת ועוד, שבתום הייבוש תוך כדי האחסון, יש בנוסף חשש של פגיעה על ידי מזיקי מחסן שונים בוגרים כגון חיפושית [אורזית] משוונת זוהה, הפוגעת בכל הפירות היבשים, או זחלי עש שונים. ובאחסון לקוי מאד ובפרט במקומות לחים, ניתן למצוא גם אקריות המחסן שתוקפות את התוצרת. ובפרט בתוצרת שנארזת בארזיות גדולות ומשווקת כך עבור חברות שיווק קטנות שהם אלו שאורזות, ועד תום התהליך בחברות אלו, הצימוקים מאוחסנים, ועלולים להיות מותקפים בשנית על ידי מזיקי מחסן שונים. כמובן שגם לאחר האריזה, אם היא איננה אטומה כנדרש, הצימוקים עלולים להיות מותקפים בחנות או אצל הצרכן.

עיקר הנגיעות בצימוקים היא בין הצימוקים או מחרקים הנצמדים לפירות. מכיוון שהצימוק מיובש ומכווץ, יש צורך להתפיח מחדש את הפירות בכדי לוודא את רמת ניקיונו, ולהשיר כל מה שדבוק על הצימוקים או ביניהם. לצורך כך, יש להכין קערה שקופה עם מים חמים, לקחת כמות של

ט"ו בשבט - בדיקת פירות מחרקים | מידע הלכתי

כ-10% מהתוצרת, להשרות במים חמים למשך כ-15 דקות ותוך כדי שהם במים להכניס את היד ולשפשף את הפירות [אין צורך בחוזה], ובתום הזמן לבדוק האם צפים חרקים על פני המים [לעיתים צפים על פני המים גלמים של זבובי תסיסה, ואינם נראים כחרקים או סימן להימצאות חרקים, למי שאינו רגיל בבדיקת חרקים, ויש להיזהר בזה]. באם נתגלו חרקים במדגם, עדיף שלא להשתמש בכל האריזה, כיון שבדיקה כללית של התוצרת בדרך זו איננה קלה ולא תמיד בטוחה. במידה ונמצא נקי, יש לבצע בדיקה כללית ויזואלית של שאר הצימוקים היבשים, ואפשר להשתמש בהם כמות שהם.

שזיף מיובש: בשזיף טרי קיים חשש לזחלים ורימות שאף אם בתהליך הייבוש הם מתים עדיין הם נשארים בשלמותם ואסורים באכילה. ולאחר מות הזחל הוא משנה את צבעו לחום או שחור כהה, בנוסף יש לחוש לחרקי מחסן מסוגים שונים ובצבעים שונים.

על כן קודם האכילה יש לשטוף היטב חיצונית את הפרי תוך שפשוף כל הפרי בעזרת האצבעות. במידה ואין ניכר סימני חדירה או עקיצה, יש לפתוח בדיקת מידגם [אם אפשר יש לבדוק לכל הפחות 5% מהתוצרת] של הפירות ולהוציא את הגלעין, ולבדוק אם אין זחלים, במידה ונמצא נקי. מותרים כל הפירות באכילה. במידה ונמצאו חרקים יש לפתוח את כל הפירות ולשטפם תוך כדי שפשוף.

תמרים: לכתחילה יש להעדיף להשתמש בתמרים הלחים שהם בדרך כלל בחזקת נקיים, יותר. ובבדיקה ויזואלית חיצונית אפשר לזהות אם התמר בחזקת נקי.

באם משתמשים בתמרים יבשים, חובה לחצות את התמר לשניים ולאחר הוצאת הגלעין, להתבונן שאין חרקים וזחלים. כיון שפעמים רבות הזחל מקבל את צבע המזון שהוא אוכל, וככלל לאחר הייבוש הגוון שלו הופך להיות חום כגון התמר, ויש קושי לזהותו, ולכן יש להתבונן על התמר ממול מקור אור, וכל גוף זר חובה לבדוק. כתמים כהים יותר או גבישי סוכר אינם מהווים סימן לנגיעות בחרקים.

יְהוָה יִצְוֶנּוּ מִלְּפָנֵי אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם, שִׁיתְּבָרְכוּ כָּל פִּירוֹת הָאֵילָנוֹת לְמוֹטָה,
וְיוֹשְׁפֵעַ שֶׁפֶע בִּרְכָה וְהַצְלָחָה מִמְּקוֹר הָאֵילָן לְמוֹעֲדָהּ, עֲלֵינוּ וְעַל כָּל
עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּכָל אֶתֶר וְאֶתֶר.

(מתוך התפילה על האתרוג לרבינו הב"ה זצ"ל)

רבינו
דוד יקותיאל הכהן [רפאפורט]
זיע"א

גנוזות וכת"י

מחכמי ירושלים הספרדים
כת"י 'תורת יקותיאל'

רבינו זיע"א מגדולי רבני וחכמי ירושלים הספרדים לפני כשלוש מאות שנה, מיוחס וגדול בתורה, ואף שימש כשד"ר לצפון אפריקה וערי המערב בין השנים ת"פ-ת"צ. ישב בדין וחתם עם גדולי דורו על הסכמות ותקנות שונות שתיקנו חכמי ירושלים וכן בהסכמות לספרים [אחת ההסכמות האחרונות זה לספר 'ראשון לציון' של בעל האור החיים הקדוש בשנת תק"ט]. נראה שהתייחס אחר משפחת הכהנים רפאפורט. ראה בהערה^א.

המאמר המצוטב הוא מתוך כת"י של מערכות ודיונים ע"ס טושו"ע אשר קראו רבינו בשם 'תורת יקותיאל'. המאמר ותולדות רבינו נמסרו לנו לפרסום ע"י הרה"ג נתנאל אביטל שליט"א מחוקרי המכון אשר ידו רב לו בעריכתו וההדרת כת"י רבותינו זיע"א. זכות זיכוי הרבים יעמוד לו ולמשפחתו ברו"ג. אמן כי"ר.

ברכת קליפות תפוז מרוקחות בסוכר

בקאנדייא יע"א

נשאלתי מאת הח' הש' מ"ץ של שם כמה"ר הלל אשכנזי ה"י, איך הייתי נוהג לברך בנראוג'א, ואמרת שהכל. והראני בגן נטע, הביא שם פלוגתא דרבוותא, דאיכא מ"ד בפה"א, ודימה אותו למ"ש הש"ע א"ח סי' ר"ב בדין ו' על צלף וקפריסין ע"ש. ומשם הט"ז הביא לברך בפהע"ץ ולא הביא טעמו. וספר ט"ז לא נמצא לפום ריהטא.

ואני לע"ד אמרתי, דלצלף לא דמי, דשאני התם דבלא תיקון כזה ראוי לאוכלו, אבל הכא אינו ראוי לאכילה כלל בלא תיקון, ואף כי ימצא מי שימצא מי שיאכלנו חי לסיבת כאב לב ואף גם זה אינו נמצא, מ"מ בטלה דעתו. וגם להאי מ"ד ודאי המדמה להנראוג'א מפני שהוא עיקר הפרי כאביונות שכתב שם בש"ע דכיון דעיקר הפרי הוא מברך בפהע"ץ, ול"ד, דהתם ראוי לאכילה והוא פרי נאכל לכל, משא"כ גראונגא שאינה ראויה לאכילה כלל, ואף אם מצא ימצא אדם שיאכל, לא יוכל לאכול כולה, ואפי' חציה כי היא חומץ לשינים.

א. כן מופיע בכמה רישומים על נכדו, ר' יעקב דוד יקותיאל הכהן 'רפאפורט', מחכמי צפת. משפחת רפאפורט היא משפחת כהנים מיוחסת ומוצאה מאיטליה מהעיר פורטו, מבניה כיהנו רבנים גדולים ועצומים בקהילות אשכנז וספרד. כתב החיד"א בערך מנחה בלולה שהיא משפחה מיוחסת וגדולה באשכנז ופולין, כמו"כ החיד"א מגלה את אזורינו, כי רבי יצחק הכהן [בן דודו של רבינו, אמו היתה בת הדעת קדושים], בעל בתי כהונה, שניהן כראשון לציון ונודע כספרדי, נולד לאביו רבי יהודה הכהן רפאפורט, שהיה אשכנזי ומוצאו מלובלין, ואף חתם אחר שמו אשכנזי. ר' יצחק, שנולד בתמ"ה והיה לתלמידו של הפרי חדש, נתגדל בין חכמי הספרדים ונהג כמותם. כמו"כ כבר מצאנו שזקיניו של רבינו בעל הדעת קדושים שנודע כאחד מגדולי הרבנים הספרדים בי-ם והיה חבר בב"ד של הרב המג"ן, וכנ"ל, לפי הנראה גם הוא ממשפחת הכהן רפאפורט.

ברכת קליפות תפוז מרוקחות בסוכר | גנוזות וכת"

ואי יש להסתפק ולדמותה לבוסר, שכתב שם דמשהגדיל ביותר מברך בפה"ע ע"ש, אבל על הקליפה לע"ד אין לברך לא בפה"א ולא בפה"ע"ף אף כשמתקו הואיל ולאו עיקר פרי הוא, וגם אינו ראוי לאכילה, ול"ד לצלף, ואין לברך אלא שהכל, וראיה ממ"ש הש"ע שם דין ג', גרעיני הפירות אם הם מתוקים מברך בפה"ע, ואם הם מרים אינו מברך כלום, ואם מתקן ע"י האור מברך שהכל, ע"כ. וזה נלע"ד הוא דומה בדומה הנראו"א.

ואחרי כותבי הובא לי ש"ע או"ח עם פ"י באר היטב, וכתב שם בדין צלף בשם מ"א, וז"ל: הקפריסין, יש רוצין ללמוד מכאן דקליפה של פרי מראנצין שמרקחין דמברך בפה"א, ולא דמי, דהא הקליפה נופלת ובהמראנצין קליפה מגוף הפרי וראוי לאוכלו, אלא שאין ראוי וטוב כ"כ, דגם תוך הפרי אינו טוב כ"כ בלא תיקון ותערובת צוקאר, לכך יברך בפה"ע"ף וכו'. מה שהכריח לברך בפה"ע מדין גרעיני פירות שכתבתי תיהיו ליה תבאר, וע"ש בבאר היטב שכתב בסוף דבריו, וז"ל, ומצאתי דיש לברך שהכל על מראנצין מרוקחין וכן נוהגין בכל מדינות ישמעאל, עכ"ל. וכנלע"ד. וה' יצילני משגיאות כ"ד.

ובשנת התפ"ב בהיותי בטוניס ראית בספר עולת תמיד א"ח סי' ר"ג דין ד' הסכים כן לברך שהכל דומיא דאגוז רך, דכתב מרן ב"י בש"ע סי' ר"ב ס' י"ד, ועיין בב"י. ואין לדמות לשקדים המרים דאם מתקן ע"י האור בפה"ע"ף, דהתם שאני דאדעתא דהכי נטעי להו אינשי, כמ"ש בב"י סי' ר"ב ור"ד, ע"ש. ולא דמו ג"כ לורדים המרוקחים שכתב בב"י סי' ר"ד דאדעתא דהכי עצמם נטעו ליהו אינשי, שאני התם דלאכילה לא חזו אלא בהכי, אבל הכא בלאו הכי ראוי לאכילה לסחוט. ועוד התם הורדים עצמם נכנס בגדר פרי אע"פ שאינו עיקר, ותו דאם יאכלם כך חיים לא מזקי, ואפ"ה כתב בב"י דאין לברך בורא פה"א הראויה להם כי אם דוקא לאחר שנרקחו, דמשום דאין דרכן לאוכלם חיים, א"כ כ"ש בקלפת הנראו"א ואפי' לאחר ריקוח כי ממילא בעודן חיים אינם ראויים לאכילה דאזוקי מזקי, ואין לברך כלום כדין גרעיני פירות כמ"ש, וג"כ אין [נוטעין?] מהם אלא בשביל הפנימי לסחיטה.

ודע כי הסובר לברך בפה"א הוא הט"ז כמ"ד סי' ר"ד אות ט"ו, ושם יישב מ"ש בס' באר הטיב, ולא דמי, ע"ש, ודבריו רחוקים, וט"ס נפל בגן נטע שכתבתי, והסובר בפה"ע"ף הוא המ"א סי' ר"ב אות י"ז ע"ש. ולע"ד אחר המחילה נ"ל עיקר כמו שכתבתי, ועוד דהוה ליה ספק ברכות בפלוגתא דרבוותא בברכות דרבנן ולקולא, כנ"ל, ודוק.

ובשמים עדי, כי מה שכתבתי לדחות ב' הסברות היה קודם ראיתי דבריהם, ועכשיו ראיתי שבכלל דבריהם דברי, כי הם הוק' להם כל א' לפי סברתו איזה דבר ממה שדחיתי, וישבו, ואינו דחוי, ובכלל מ"ש ידחה ג"כ כל מה שדחה כל אחד לקיים סברתו, למתיישב בדבר.

ואכתוב לזכרון מאי דקשה לי, לכאורה ולפום ריהטא ק' לי, דהא בפ' כיצד דף ל"ו ע"א ודאי שמעינן דהא דס"ל לרב ולמר רב רב אשי דקפריסין לאו פרי היינו דוקא בח"ל, דהלכה בח"ל ככל המיקל בארץ ע"ש, הא בארץ לא, וכן אמרו שם, וא"כ למסקנא דמסקינן התם דל"ב ע"ב דמדלגבי ערלה לאו פירי נינהו לגבי ברכה נמי לאו פירא ואינו מברך אלא בפה"א, וזה ודאי בח"ל, ואמילתייהו דרב ומר בר רב אשי שקיל וטרי ומסקי הכי.

ותו ק' דבא"י נמי לא מיחייב, דהא התם פריך ותיפוק ליה משום דהוו שומר לפרי, ואפי' ר"ע דס"ל דלאו פרי הוא למעשר, לערלה מיהא מודה דאסור כמ"ש רש"י, ואסיק רבא דכיון דכי שקלית לקפריסין לא מיית אביונות לא מחייב בערלה, הרי דגם בא"י לא מיחייב בדערלה, ושמא בזה י"ל דהני מילי לחייבו מן התורה, מיהו מדרבנן מחייבו, ור"ע יחלוק ג"כ בזה דומיא דמעשר, והדרן לכללין דכל המיקל בארץ, ולפ"ז הא דמסיק הכי היינו דוקא בח"ל ולא בא"י. אבל להרא"ש והתוס' דלא מחלקי, ק' לי לכאורה מסקנה זו במאי נוקי לה, ודו"ק. ולזה היה נ"ל לומר דהרא"ש לא גריס לעיל... (בכת"י כאן משושש כמה מילים, העורך) אבל התו' נר' דגרסי כגירסתנו. ודוק. שוב ראיתי מ"ש הר' יונה ע"ש, ונראה דבזה יתיישב מה שהק' על הרא"ש. והתימה מהב"י ז"ל שלא ביאר, ודוק, ע"ש.

מוריננו הגאון רבי
שלמה משה עמאר
שליט"א

הראשון לציון
ורבה של ירושלים עיה"ק

מאמרים הלכתיים

הוצאת פירות שביעית לחו"ל והאכלתם לגוי

א. הוצאתם לחו"ל לאחר ביעור **ב.** דין אילת **ג.** בשאר שנים ועל מנת להחזיר **ד.** מכירה בחנות לגוי
ה. האכלת מומר **ו.** מטפל סיעודי זר

פרק ה הלכה יג:

'פירות שביעית אין מוציאים אותם מהארץ לחו"ל ואפילו לסוריא. ואין מאכילין אותם לא לעכו"ם ולא לשכיר, ואם היה שכיר שבת או שכיר שנה או שכיר חדש, או שקצץ מזונותיו עליו, הרי הוא כאנשי ביתו ומאכילין אותו, ומאכילין את האכסניא פירות שביעית'.

מקור הדין

אין מוציאים אותן. משנה (פ"ו דשביעית מ"ה). ומ"ש אפילו לסוריא, שם אר"ש שמעתי בפירוש שמוציאין לסוריא. ומשמע דלת"ק אפילו לסוריא אין מוציאים. ופסק כת"ק.

ומ"ש שאין מאכילין אותם לא לעכו"ם וכו'. תוספתא (פ"ה דשביעית ה"ד), מרן הכס"מ והרדב"ז. עו"כ הרדב"ז דמזה שאין מאכילין אותם לעכו"ם, מכאן יש קצת ראיה שמונעים העכו"ם מלקחת פירות שביעית. והוסיף דמה שכתב, ומאכילין האכסניא פירות שביעית, ג"ז שם, דסד"א דהוי כפורע חובו בפירות שביעית, קמ"ל דאינו אלא גמ"ח. ומותר.

ומהר"י קורקוס ז"ל הזכיר התוספתא (פ"ה ה"ד) הנז', וכתב שהטעם שאסור לגוי מדכתיב, לך ולעבדך וגו'. ובטעם שכיר יש לברר האם מדובר שמשלם שכרו מדמי שביעית, ומשום דאסור לפרוע חוב מדמי שביעית כמ"ש (סוף פ"ו), ואם אכן זה הטעם קשה דאין זה מקומו, ועוד מאי שנא בקצץ מזונו עליו דשרי. וגם אם לא קצץ נמי אי הוי דומיא דקצץ מותר, דבפ"ו הי"א כתב שמותר לתת פירות לאומנים בחנם. ואם מדובר בשכיר ישראלי, למה אם לא קצץ אסור. ולמה בקצץ מותר, והרי בקצץ מוריד לו עי"ז משכרו, ונמצא משלם חוב בפירות שביעית. ומסיק דבשכיר גוי איירי, וס"ד דשכירו כמו עבדו ושרי, קמ"ל דחשיב הפסד, וכתוב לאכלה ולא להפסד. אבל שכיר שנה וכו' או שקצץ מזונותיו מותר, דהוי כאנשי ביתו. והביא סברא ושכן פירשה רש"י בחומש. וע"ש.

הוצאת פירות שביעית לחו"ל והאכלתם לגוי | מאמרים הלכתיים

טעם איסור הוצאת פירות שביעית לחו"ל

ובספר המפתח, כתב בשם ערוה"ש (ורעים סי' כ"ד סכ"ח) וחזו"א (שביעית סי' י"ג סק"ג) ועוד רבים, שדנו בטעם האיסור להוציא פירות שביעית לחו"ל, וכתבו דמסתימת לשון הרמב"ם נראה שאינו משום ביעור (דלכתחילה צריך לבערו בארץ), אלא רק מחשש שלא ישמרו דיני שביעית. עו"כ החזו"א שם דאיסור זה הוא לכתחילה דאם יצאו מתבערין במקומן, כמ"ש הרמב"ם להדיא בפ"ז (סוף הי"ב). ודרשה דבארצך הוא רק לכתחילה, מראה"פ ופנ"י (פסחים נ"ב:) ד"ה רשב"א, וצל"ח שם. [ואפשר דדרשא זו היא אסמכתא בעלמא].

ובחוט שני (סק"מ) ד"ה בטעמא דאיסור הוצאת פירות שביעית לחו"ל (פסחים נ"ב:), כתב שהר"ש (פ"ו מ"ה) על משנה זו דאין מוציאין פירות שביעית לחו"ל, כתב אם יצאו לחו"ל נחלקו בזה לדעת ת"ק יתבערו בכל מקום, ורשב"א אמר יחזרו למקומן ויתבערו, והר"ש פירש שזו אותה מחלוקת אם מותר להוציא או לא, וטעם האוסר להוציא, משום שצריכים ביעור בארץ ישראל.

הוצאת פירות לחו"ל לאחר הביעור

עו"כ בחו"ש שם, שאם הפקירן בזמן הביעור מותר להוציאן. והוסיף דאפשר שגם רבי מודה שלכתחילה אסור להוציא אפילו לא יגיע לביעור. והרידב"ז הורה בזמן שהיה הרבה יין של שביעית ולא אפשר לצרוך הכל, שימתינו עד פסח ויפקירו, ואחר שיזכו בו יכולים להוציא לחו"ל, ויש שחלקו עליו ונקטו דברי הר"ש דהטעם משום דבעי' ביעור בארץ. עו"כ הרידב"ז דבזה"ז שמוציאים פירות מא"י לחו"ל ולהיפך, ע"כ מקילים, ואם התקיים הביעור ע"י הפקר מותר בזה"ז להוציאם.

וראיתי באור לציון (פ"ה הי"ג) שהביא דברי הרע"ב בשביעית (פ"ו מ"ה) שהטעם שאסור להוציאם לחו"ל משום שצריכים ביעור בארץ, דכתיב בארצך תהיה כל תבואתה לאכול, וכן פירשו הר"ש והרא"ש שם. והראב"ד בפירושו לתור"כ (פרשת בהר פ"א ה"ט) פירש שהטעם הוא שלא ינהגו מנהג חולין בפירות, כיון שמצויים להם שם פירות שאין בהם קדושת שביעית.

תשלום שכר שכיר מפירות שביעית

עו"כ בספר המפתח שם, ואם היה שכיר שבת, החזו"א (שביעית סי' י"ג סק"כ"ו) כתב, דמשמע דמותר בשכיר אפילו לא פסק עמהם מזונות רק נותן להם בשכרן. ולא הבנתי מאי שנא מכל פורע חוב. ועיינתי בחזו"א שם, והוא כתב הא דאין פורעין חוב מפירות שביעית אינו משום סחורה, שהרי בלקח לעצמו והותיר מותר למוכרו, ואפ"ה אסור לפרוע ממנו חוב, אלא כשם שאין מוכרין מאכל אדם ליקח מאכל בהמה, דחשיב כמשתמש בפירות שביעית שלא כדרך הנאתן, ה"נ כשפורע חובו, חשיב כלקח דבר שלא מהשתמשות פירות שביעית וגרע מאילו נתן במתנה, ונראה דאיסור זה מדרבנן, וע"כ הקילו בקצצו מזונותיו עליו. אע"ג דתנן (בפ"ח) ולא יתנונו לספר, וכאן היתירו ליתנו לשכיר שעושה עבודתו בשכרן, אלא כיון שפסק עמהם מזונות, והוא נותן להם על שולחנו נראין כאנשי ביתו וע"כ היתירו. עו"כ שם דשאני שכיר שבת דמשמע שאפילו לא קצץ עמהם מזונות מותר, ולא דמי לשאר פורע חוב, דשכיר שבת מסתמא מזונותיו עליו שאין הולכין לבתיהן, ועיקר ההיתר משום שמזונותיהן עליו. עכ"ל החזו"א.

ועוד נלע"ד הדלה בדרך אפשר דכיון שהחוב לא היה דרך הלואה אלא לתשלום שכר שכיר, וגם לא זקק עליו את התשלום כחוב, בזה אין איסור לשלם בפירות של שביעית דהוי כמו הקפת החנות שאינה נשמטת. כמפורש ברמב"ם להלן (פ"ט הי"א), וכן מבואר שם באותה הלכה בהאי לישנא: שכר שכיר אינו נשמט. ואם זקפו עליו במלוה הרי זה נשמט. כלומר דבאופנים אלו לא נחשב חוב, ועל

מאמרים הלכתיים | הוצאת פירות שביעית לחו"ל והאכלתם לגוי

כן לא נשמט, ומאותו טעם נמי לא נחשב לפירעון חוב אחר שאינו נחשב חוב, ומותר לשלם את זה מפירות שביעית. ועיין עוד בחוט שני להלן (ס"ק מ"ב) שהאר"י בזה וכתב עוד מדינים אלו.

עו"כ בספר המפתח שם. ר"י קורקוס, וטעם הגוי מדכתיב לך ולעבדך וגו'. ואח"כ הביאו דברי החזו"א (שביעית סי' י"ג ס"ק כ"ו) שאיסור האכילה לגוי הוא מדרבנן, וכיון דהוי דרבנן על כן הקלו כשקצב. דהאיסור הוא מחמת הפסד, ובאכסנאי לא מיקרי הפסד.

ובדר"א (ס"ק צ"ה) כתב שהחזו"א (סימן י"ג ס"ק כ"ד) כתב שיש"א שאין איסור להוציא פירות שביעית לחו"ל, אלא רק לסחורה ואפילו למכור מעט [שבא"י מותר למכור מעט, מ"מ לחו"ל אסור] ויש אוסרים גם לאכילה. וכן הסכים הר"ש. ורק צדה לדרך שרי להוציא. [ולענ"ד גם מלשון הרמב"ם ז"ל משמע דגם לאכילה אסור, שסתם וכתב: אין מוציאין אותן לחו"ל. ועוד הוסיף בסמוך לזה, ואין מאכילין אותם לעכו"ם וכו'. ומשמע דאירי גם באיסור אכילה נמי].

היתר הוצאת פירות לחו"ל

אין מוציאין אותן לחו"ל. בשי"א (296) כתב דהגם שאסור להוציא פירות מהארץ לחו"ל גם בשאר שנים (ב"ב צ: חו"מ (סימן רל"א סכ"ו), ע"ש שהחכ"א בשערי צדק שערי משפט הארץ (פי"א סי"ג) ובינת אדם שם, שכתב שבשאר שנים מותר להוציא מעט, אבל בשביעית אפי' מעט אסור. עו"כ שם שבשבט הלוי ח"ב (סי' ק"ח) שבזה"ז שיש שפע גדול וגם אחר שמוציאים, עדיין יש די והותר ליושבי הארץ, ואם לא מוציאים מחפשים לאבד חלק ניכר מהפירות, וכמו שעושים במדינות רבות, בודאי שמותר להוציאם בשאר שנים, משא"כ בשביעית. וכתב שכן דעת הגרנ"ק ז"ל בחוט שני (עמ' רפ"ב ד"ה וצ"ע).

עו"כ שם שבציץ הקדש התיר להוציא פירות שביעית ע"מ להחזירם ולאוכלם בארץ, והגרנ"ק ז"ל אסר. ולענ"ד העיקר להתיר שכבר כתבתי לעיל משם החזו"א שהאיסור להוציא פירות שביעית לחו"ל הוא דרבנן, וספק דרבנן להקל, וק"ו שבזה"ז כל דין שביעית אינו אלא מדרבנן. (ויש עוד צירופים נוספים להקל).

עו"כ בשי"א (296) שבשו"ת אמרי יושר ח"א (סימן ק) אסר להוציא פירות נכרי לחו"ל, אפי' למ"ד שאין בהם מצות ביעור. ע"ש. (ולדין דפוסקים שאין ביעור בשל נכרי). מיהו אנן קי"ל כמון הבי"ד פירות נכרי אין בהם קדושת שביעית כלל, ועל כן לדין אין איסור להוציא. ובדר"א (ס"ק צ"ו) כתב בשם החזו"א (סי' י' סק"ו) דאסור לשלוח אתרוגים מהארץ לחו"ל, ובדיעבד לא נאסרים ויוצאים בהם ידי חובה.

עו"כ שם (ממכתב שכתב החזו"א) דבמקום שיש חשש שלא יקיימו המצוה, אם לא ישלחו להם, הדעת נוטה להתיר לשלוח מהארץ אתרוג בלתי מורכב. ויזהרו לנהוג בו קדושת שביעית. ובמכתבו הנז', צויה שיאכלו האתרוג אחר הסוכות.

דינה של אילת:

ברין אילת נחלקו הפוסקים אם היא מכלל ארץ ישראל, והגר"ש"א ז"ל אסר להוציא פירות לאילת, והגרנ"ק צידד להקל משום דשביעית בזה"ז דרבנן ואיסור הוצאת פרי לחו"ל דרבנן. שי"א (296). עו"כ שם שהרח"ק שליט"א בקיצור דיני שביעית אסר להוציא פירות לחו"ל ע"י אוצר בי"ד.

ואפי' לסוריא. אבל למקום שכבשו עולי מצרים ולא כבשוהו עולי בבל, מותר להוציא. חזו"א (סימן י"ג סק"ג). וכתב בדר"א (בציוה"ל אות קפ"ב) דבביאור"ל פקפק בזה. וע"ש בד"ה פירות שביעית באה"ד שכתב, ודברי מרן ז"ל צ"ע שלא הביא כלל דעת הירושלמי, ובאמת יל"ע כיון דכל האיסור להוציא פ"ש לחו"ל הוא דרבנן כמ"ש הראב"ד והפ"ש בתו"כ (בהר פ"א) שלא יתחלפו בפירות חו"ל וינהג בהן

הוצאת פירות שביעית לחו"ל והאכלתם לגוי | מאמרים הלכתיים

מנהג חולין, וכ"כ מרן ז"ל בחזו"א בסימן י"ג סק"ג, א"כ מה חשש יש להוציא לסוריא או למקומות שכבשו עו"מ, הרי גם שם נוהג שביעית מדרבנן, וצ"ל שכיון שבא"י יש קדושת שביעית בפירות מן התורה ובסוריא מדרבנן חיישינן שיזלזל, ולפ"ז אין חילוק בין סוריא למקומות שכבשו עו"מ ולא כבשו עו"מ. וע"ש שהאריך בזה.

ויש מקום לפלפל ולסלסל בדבריו, ולקיים דברי החזו"א בזה.

להאכיל פועלים גוים המצויים בזמננו בבתים של חולים וכיו"ב

כתב בחוט שני (ס"ק מ"א) ובדבר הפועלים הגוים המצויים בזמננו בבתים של יהודים חולים וכיו"ב, דהא דהתירו באכסניא, אפשר שרק בשל המלך אבל גוי פועל כזה אינו נראה שיהיה בכלל אכסניא. ע"כ. ולענ"ד יש להתיר, דמהר"י קורקוס הסיק דאכסניא אפילו גוי שרי ולא הזכיר אכסניא של מלך. ועוד דלא גרע משכיר של חדש ושנה וכו', או שקצץ לו מזונות, וזה כולוהו איתנהו ביה. ועוד שזה ממש כאנשי ביתו שכתב הרמב"ם בשכיר חדש וכו'.

להאכיל מומר

עו"כ בחוט שני שם לדון במומר דלא מצאנו שגזרו בו לגבי פירות שביעית, או דילמא י"ל דכמו שאסרו לבשל ביו"ט בשביל מומר, הה"נ שאסור להאכיל פירות שביעית. וצ"ע. ע"כ. ובשי"א (312) כתב שהגר"ש ז"ל אסר להאכיל למומר ושאיין לדון מחללי שבת של ימינו לתינוק שנשבה. והנה יש מקום לדון בכל זה, ועכ"פ נראה שלהאכילו פירות שביעית ודאי מותר, שגם לגוי אינו אסור אלא מדרבנן כמ"ש לעיל מהחזו"א, וגם דין שביעית בזה"ז שלא מונים יובלות, אינו אלא מדרבנן, ודי לנו לאסור בגוי שמפורש בדברי רבותינו והבו דלא לוסיף עלה.

ודבר שהוא מאכל בהמה אעפ"י שיש בו קדושת שביעית, מותר להאכילו לנכרי. אגרו"מ (יו"ד ח"ג סימן קכ"ד ענף א').

למכור בחנות לגוי

גוי שבא לקנות בחנות שמוכרים פירות שביעית גם למי שלא חתם על מינוי, הגר"ק והגר"י שפירא ז"ל התירו למכור לו כשיש חשש איבה. והגר"ש כתב שלא מצא היתר בדבר. ולענ"ד בימינו שרבות אלפי ישראל דרים בחו"ל בין הגוים, וגם בא"י אנו זקוקים לרחמי שמים, אין להחמיר בזה כלל, וכבר אמר רשב"י הלכה היא שעשו שונא ליעקב, ושנאתם גוברת מיום ליום ה' ירחם, ואין להחמיר בכה"ג דהו תרתי דרבנן.

טעם ההיתר כשקצץ לו מזונות

או שקצץ מזונותיו עליו וכו'. בדר"א (ס"ק ק"ב) בשם החזו"א, [הטעם דמותר בקצץ מזונותיו] הוא משום דאיסור פריעת חוב אינו סחורה ממש, רק נחשב כלוקח בפירות שביעית דבר שלא משתמשים בו בפירות שביעית ודמי לסחורה, ודעת הגר"א דפועל האוכל בשכרו אסור דהוי כסחורה, וכ"ד הר"ש, דכשקוצץ הוי כפורע חוב, אבל אם לא קצץ מותר. עכ"ל.

[ומלשונו של הרמב"ם נראה הטעם שבקצץ מותר. משום דע"י שקצץ נהיה כשכיר שבת או שכיר שנה וכו', שהרי חיברם בלשונו שסמוך לשכיר שבת וכו' דשרי, כתב או שקצץ מזונותיו עליו, הרי הוא כאנשי ביתו ומאכילין אותו. בזה נתן טעם גם לשכיר שבת ושנה, וגם למי שקצץ מזונותיו עליו, דאלו הם מאוכלי שולחנו הקבועים שדומים לאנשי ביתו. דבזה מותר גמור, ולא גרע מאכסניא שכתב מיד אחריהם ומאכילין את האכסניא פירות שביעית. וכתב מהר"י קורקוס שמדובר באכסניא גוי. וכו"ל].

הגאון רבי
שניאור ז. רווח
שליט"א

רב קהילת 'משכן התורה' אלעד
וראש המכון למצוות התלויות בארץ

בדין פורים אם קובע למעשרות

ובתו"ד נפ"מ לר"ח וחזה"מ וחולה האוכל ביוה"כ אם קובע למעשרות

טו טבת תשפ"ג

לכבוד מעלת הרה"ג
רבי מתתיהו גבאי שליט"א
מח"ס רבים וחשובים

השלום והברכה!

ראשית כבודו יקבל את התנצלותי על כך שלא השבתי לכמה מכתבים האחרונים, והם על שולחני עדיין, וזאת מחמת שב"ה ירדו כמה ספרים לדפוס, ועוד יש כמה דברים דחופים שאני עסוק בהם רוב זמני, כך שעוד לא זכיתי להגייע אליהם, ובעז"ה אשתדל בקרוב. אולם על שאלתכם האחרונה, אמרתי שלפחות עליה אשתדל להשיב מיידית, וכדרכו של כבודו כל שאלה היא יותר מחצי תשובה. ועיקר הבירור שלכם הוא האם פורים קובע למעשר כדין שבת, והצדדים הם כיצד להגדיר את סעודת פורים על פי ההלכה.

ונקדים להבנת הדברים, שהנה מן התורה אין הפירות מתחייבים במעשרות אף לאחר שנגמרה מלאכתם [קודם גמר מלאכה, אף אם היה אחד השלבים הקובעים, אין נקבעים למעשרות] עד שייקבעו באחד מן הדברים הקובעים למעשרות, וכל זמן שלא נקבעו מותרים באכילת ארעי. ומן התורה אין הפירות נקבעים למעשרות עד שיכניסם לתוך ביתו, שנאמר (דברים פכ"ו פס' ג): "בערתי הקדש מן הבית". וחצר אף היא קובעת למעשרות ולהלכה אין החצר קובעת אלא מדרבנן [ראה מש"כ בשו"ת חלקת השדה ח"ב תרו"מ סי' יא. וראה בקצירת השדה כרך א פ"י סעי' ג]. וחכמים הוסיפו עוד כמה דברים שקובעים למעשר, והם: המקח. האש. המלח. התרומה והשבת, ואם אירע אחד מדברים אלו, ואכל ללא הפרשה לוקה מכת מרדות.

ושבת קובעת היינו משעה שנכנסה שבת נקבעו הפירות, שהרי אכילתם בשבת היא אכילה חשובה, שמקיים בזה מצות "וקראת לשבת עונג". ולכן פירות שעברה עליהם השבת אסור לאוכלם ארעי אפילו לאחר השבת, מאחר שכבר נקבעו. ואף אם ליקט לכתחילה כדי לאכול רק לאחר השבת, השבת קובעת למעשר. פירות שנלקטו להכניסם למחסנים ולא לאכילה ואינם עומדים כלל לשבת, שבת אינה קובעתם למעשר [וראה עוד פרטי דינים בקצירת השדה שם

בדין פורים אם קובע למעשרות | מאמרים הלכתיים

(סעי' לג-לד) והשתא בא כבודו בשאלתו האם גם יום הפורים נימא שקובע כהאי גוונא את הפירות למעשר.

ולענ"ד ברור כמו שכבודו כתב בשאלתו שהכל תלוי מה דין ימים נוספים שאינם שבת, ועל כן נשנה פרק זה של טעם הדין ששבת קובעת למעשרות והאם תקף הוא גם לסעודת פורים. הנה מקור הדין הוא במשנה מס' מעשרות (פ"ד מ"ב) שם שנינו 'תינוקות שטמנו תאנים לשבת ושכחו לעשרן לא יאכלו למוצאי שבת עד שיעשרו' וראה עוד במשנה שם בפ"ב מ"ג. ובגמרא ביצה (דף לד ע"ב) שנינו בעא מניה רבא מרב נחמן, שבת מהו שתקבע מוקצה למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו, מי אמרינן, כיון דכתיב וקראת לשבת ענג, קבעה ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, או דלמא בדבר שנגמרה מלאכתו, קבעה, בדבר שלא נגמרה מלאכתו, לא קבעה, אמר ליה, שבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו, בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו. ומבאר רש"י שם, אכילת שבת חשובה, ועראי שלה הרי הוא קבע, והרי הוטמנו לאכילת שבת והוקבעו. דכתיב וקראת לשבת עונג, כיון דאקרי אכילה ידידה עונג, קבעה, שאין בה עוד שם עראי אלא שם קבע. וכן ביאר התוס' (שם בד"ה תינוקות) 'ואף על גב שיכולין לאכול אכילת עראי עד שיראו פני הבית או פני החצר, מ"מ אכילת שבת חשובה ועראי שלו קבע'. וכ"כ הרשב"א שם: 'דכל אכילת שבת היא עצמה קבע דכתיב וקראת לשבת עונג'. וכ"כ השיטמ"ק שם שזה נובע מחשיבות השבת. וכ"כ הר"י מלוגיל שכל אכילת שבת קבע היא כיון דכתיב ביה וקראת לשבת עונג.

והנה לפי כל המבואר לעיל, ששבת אכילתה חשובה וממילא כל אכילה חשיבא לקבע, ומקורו של זה מהכתוב על אכילת שבת, עונג, אם כן צריך לומר דהיכא דכתיב עונג גם הוא כיו"ב, ואי לא כתיבא אין אכילתו חשובה לקבע, ואינו קובע. והנפ"מ הראשונה תהיה לגבי יום טוב, שלכאורה שם לא נאמר בפסוק עונג אלא שמחה [וגם בשבת גופיה אי יש חיוב שמחה עיין בשד"ח (מערכת א' כללים אות פ"א), שהאריך בד"ז אי יש חיוב שמחה בשבת כביו"ט, ועיין בעינים למשפט (ברכות דמ"ט ע"א ד"ה אי לא). ובלשונו של רש"י עמ"ס ביצה (דש"ז ע"א ד"ה נשמה) מבואר שנשמה יתירה היא רוחב לב למנוחה ולשמחה. ובתוס' רא"ש עמ"ס ברכות (שם) כתב 'דר"ח לא שייך ביה שמחה, או שמא כיון דכתיב וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם איתקש ר"ח ליום שמחה, ועוד דשמחה כתיב ברגלים ומצינו ר"ח דאיקרי מועד אבל בשבת לא אשכחן דכתיב ביה שמחה דבשבת אינו יום שמחה, ע"כ. ובאמת שמצינו בכמה מן הראשונים שנקטו שגם שבת הוא יום שמחה, ראה באבודרהם (מעריב של שבת) שכתב 'והטעם שנוהגים שלא ליפול בתחנה בימים אלו מפני שהם ימי שמחה ומועדי קדש וגם השבתות נקראו ימי שמחה כדאיתא בספרי (במדבר פר' בהעלותך) וביום שמחתכם אלו השבתות. ובאמת שיש מקום לחלק בין יום שמחה שאסור מחמתו להצטער וכו', וצריך לשמוח בו, אולם אינו יום שהוקבע לשמחה כמו ביום טוב. וראיתי שכ"כ לחלק רבי דוד מזרחי בהגה' על תשובתו הרממה של מור אביו הגאון רבי שלום מזרחי זצוק"ל חבר בית הדין הגדול ומח"ס דברי שלום, שהבאנו בתנובות שדה גליון מס' 40, שם האריך להוכיח שגם יום טוב קובע למעשר ובהערה שם מבנו כתב כסברא הנד'.

ובדבר זה מצאנו מחלוקת ראשונים ואחרונים, כאשר רבינו המאירי על סוגיא בביצה (דל"ד ע"ב) כתב 'ולקצת גאונים ראיתי שהיום טוב כשבת לענין זה ואף אנו כתבנוהו כן בפרק ראשון בשמועת מי שהיו לו שתי כלכלות של טבל'. וכ"כ לעיל מיניה (דף ג ע"א) 'שאע"פ שהיו"ט קובע כשבת'. ומאידך השעה"מ בהל' מעשר (פ"ה הכ"ב) הביא מרבינו המאירי בפירושו (ואינו בבית הבחירה אלא פירוש בפני עצמו) שהביא שיש מי שמפרש דקושיית הש"ס באופן דמוכרח דנתחייב במעשר הוא משום השבת ולכך לא נקיט יום טוב דאינו קובע למעשר. (וראה אור שמח בהל' יו"ט פ"א). אולם בבית הבחירה שלפנינו בשני מקומות מוכח דה"ה ליום טוב. גם רבינו הרמב"ם בהלכות יום טוב (פ"ב ה"ט) כתב 'בית שהוא מלא פירות מוכנין ונפחת נוטל ממקום הפחת, העומד על המוקצה מערב יום טוב בשנה השביעית שכל

הפירות הפקר צריך שירשום ויאמר מכאן ועד כאן אני נוטל ואם לא רשם לא יטול'. ומבאר הרה"מ 'וכן נראה בבאור מן הגמרא שם והטעם ג"כ ששבת קובעת למעשר בשאר שני שבוע אפילו אכילת עראי כנזכר בהלכות מעשרות פרק חמישי. ורבינו כתב דין זה ביום טוב בדוקא ולא בשבת לפי שאין לנו מוקצה בשבת לפי דעת ההלכות ודעתו כנזכר פ"א. הרי להדיא שלדעתו בדעת הרמב"ם שגם יום טוב קובע למעשר וכדין שבת. וכבר הביא הדברים מרן בעל שבט הלוי (ח"י סי' סט) וכתב שהשער המלך הנז' לא הרגיש בדברי רבינו. ועוד ראה בשבט הלוי (חלק ד סימן לח). וראה עוד להלן על ראייה זו. והכי משמע בדברי הרב שיטה מקובצת על הסוגיא בביצה שיו"ט גם קובע כשבת.

והנה הפת"ש (י"ד סי' שלא ס"ק יא) הביא דברי השער המלך הנז' שכתב דכי היכי דשבת קובע למעשר ה"נ יום טוב די"ט נמי מקרי שבת, ותו שהרי טעמא דשבת קובעת למעשר היינו משום דכתיב "וקראת לשבת עונג" וא"כ מה"ט י"ט נמי דינא הכי שהרי מצוה לענג גם את י"ט. והביא עוד ראיות לדבריו וכתב שהכי ס"ל לר"ש, רא"ש והרמב"ן. ושוב כתב בשם המאירי ז"ל שכתב די"ט אינה קובעת ע"ש. והוסיף הפת"ש שבספר צ"ח (ביצה סופ"ד) כתב דדוקא שבת קובעת למעשר אבל לא יום טוב, ושכן דעת הפני יהושע בסוף מסכת הנ"ל. וכתב הטעם די"ט לא מצינו עונג רק שמחה, "ושמחת בחגך", ושמחה זו היינו בשר שלמים, דבר שלא שייך בו כלל מעשר ותרומה ע"ש. וראה בבאור החתם סופר עמ"ס ביצה (דף מ ע"א) שבתחילה חילק בין שמחת יו"ט לשבת שכתוב בה עונג, ושוב הביא לשון השעה"מ שהביא לשון רמב"ם (פ"ו מהל' יו"ט הלכה טז) ד"וקראת לשבת עונג", קאי נמי איו"ט, ד"ולקדוש ה' מכוונת" היינו י"ט, א"כ הדרא קושיא לדוכתי גם י"ט קובע. אך נ"ל דתלוי בפלוגתא, דבר"פ כל כתיבי קי"ט ע"א מפרש ליה רב המנונא קדוש ה' זה יוה"כ, מכוונת כבדהו בכסות נקיה, וכן פסק בטוש"ע או"ח סי' תר"י סעי' ד' וא"כ י"ט אינו קובע למעשר, וא"כ ירושלמי רפ"ד דדמאי דמייתי שעה"מ הנ"ל ראייה ממנו די"ט קובע פליג וס"ל דאי"ט קאי, וכרמב"ם פ"ו מהל' י"ט הל' י"ז הנ"ל. ומהתימה בש"ע אף על גב בסי' תר"י סעי' ד' פסק כרב המנונא דשבת קי"ט הנ"ל מ"מ בסי' תקכ"ט ס"א פסק כרמב"ם דחייב לענג י"ט נוסף על מ"ע של שמחה. ועוד ראה בחי' החתם סופר עמ"ס שבת (דף קיא ע"א ד"ה ותדע). ובעוד כמה אחרונים הקשו על דברי הצ"ח מש"כ שלא מצאנו עונג ביו"ט, מדברי הרמב"ם. ובספר מקור ברוך (ח"ב סי' לה) העיר מדברי הגמ' ביבמות (דף צג ע"ב) שמבואר שם שמותר לאכול בשבת ויו"ט שלא מן המוקף מצד דין עונג. יעוי"ש.

ושו"ר להגאון בעל משמרות כהונה (על סוגיא דידן בביצה) שהביא לשון הגמ' דכתיב "וקראת לשבת עונג", נראה דדוקא שבת אבל יום טוב אינו קובע וכ"מ מדנקט ר"א במתני' ע"ש ולא נקט יום טוב וכו', ועפ"י"ה ניחא דע"כ בשבת מיירי מדנקט שבת ולא יום טוב. ע"כ. וכן ראיתי שכתב הגאון בעל כתר המלך על הרמב"ם בהל' יו"ט (הנז' לעיל בעמוד על המוקצה מערב יו"ט של השנה השביעית) ולמה להזכיר הכא שבת כלל כיון דכל המס' ביצה מיירי במוקצה ביום טוב, וכבר עמדו ע"ז הצ"ח והפנ"י, ומכח זה הכריחו דינם דרק שבת קובע למעשר ולא יום טוב, וכו', ולהכי לא נקט רבינו דינו בשבת כלל ורק ביום טוב ואומר עומד אדם על המוקצה מערב יום טוב בשביעית דלא אתי לאשמועינן הדין של שבת ושל מעשר הכא ורק מיירי ביום טוב ובעי רשימה משום שביעית שהוא הפקר אבל יום טוב אינו קובע כלל כדברי המפרשים שבארנו. הרי שגם הוא ז"ל ס"ל שיו"ט אינו קובע. ובשו"ת שאלת שלמה (ח"ב ע' מ') כתב די"ל דר' אליעזר במתניתין דעומד אדם על המוקצה לשיטתו קאי שסובר כולו לה', לכן נקט דינא דעומד אדם על המוקצה בשבת דוקא, כי ביו"ט אין דין עונג. אבל אנן דקיי"ל כר' יהושע דבעי' חציו לכם, אם כן יש דין עונג גם ביו"ט, וממילא גם יום טוב קובע. וראה עוד בארוכה בדברי הגאון רבי רפאל שפירא זצ"ל בספרו תורת רפאל (או"ח סי' צא) מש"כ שם בד"ה והנה הרמב"ם, מה טעמו של רבינו הרמב"ם ששינה משבת ליום טוב, ראה בדבריו הנפלאים, וראה עוד מדבריו להלן.

בדין פורים אם קובע למעשרות | מאמרים הלכתיים

והגאון מקוטנא כתב להכריע בספרו ישועות מלכו על הרמב"ם בהל' מעשר (פ"ג ה"ג) לאחר שהביא דברי השעה"מ בשם הרב המאירי ז"ל דאינו קובע, ומדברי רש"י ותוס' בביצה בסוגיא דידן שמעינן דיו"ט נמי קובע, וכ"נ דהא בש"ס (פסחים ק"ה) מדמה קידוש למעשר ובקידוש שבת ויו"ט שווין, לכן נראה לענ"ד להחמיר דגם יום טוב קובע. ומהאי דינא דסוגיא דפסחים כתב המהרש"ם בספרו אורחות חיים (סי' רע"א ס"ק ג) להוכיח מתשובות הרא"ש (כלל כ"ה, ב) דדעתו דגם יום טוב קובע למעשר, בדגמ' פסחים (ק"ה ע"א) איתא דכשם שהשבת קובעת למעשר כך קובעת שיהיה אסור לאכול ולשתות כלום קודם קידוש, ובתשו' הרא"ש מבואר דגם ביום טוב אסור לאכול ולשתות קודם קידוש, ומבואר דס"ל דגם יום טוב קובע למעשר כמו שבת. ע"כ. וכ"כ להוכיח בהערות מרן הגריש"א עמ"ס ביצה בסוגייתנו.

וכן ראיתי כעת להגאון בעל שו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה חלק ב סימן רא) שכתב על הא דאמרו דשבת קובע למעשר וקובע לקידוש יש להסתפק אם יום טוב ג"כ קובע למעשר ולקידוש, והנה לענין מעשר ראיתי בצ"ח בביצה דף ל"ה גבי הא דאמרי מאי אריא שבת אפילו חול נמי שעמד על מדוכה זו אי יום טוב קובע. הנה מ"ש הוא בטעם הדבר דבשבת כתיב עונג וביו"ט לא כתיב עונג רק שמחה, כתבתי בגליון הצ"ח שם דבהרמב"ם פ"י מיו"ט ובטוש"ע או"ח סי' תקכ"ט מבואר דגם ביום טוב חייב לענגו ולכבודו. ושוב הביא מדברי השעה"מ. והוסיף דבר חדש מדיליה, דזה יהיה תלוי אי חייב לאכול ביום טוב או לא, דלר"א דס"ל דהוא רשות פשיטא דיו"ט אינו קובע, אבל לר"י וכן קי"ל דבעי חציו לכהם אם כן יום טוב גם כן קובע. ולפ"ז בשבת דאמרו בפסחים דף ס"ח דהכל מודים דבעי נמי לכהם מ"ט דכתיב וקראת לשבת עונג ולכך בשבת ודאי קובע. וכו', ולפמ"ש אתי שפיר דלדידן אף ביי"ט קובע ומיושב קושית הצ"ח, ויש ליישב דגם המאירי קאי דוקא אליבא דר"א אבל לדידן גם יום טוב קובע. ולפי"ז ביאר דלדעת ר"א דמחויב לאכול י"ד סעודות ואף אם חזר בו היינו ממה שצריך סוכה אבל י"ד סעודות בעי, וממילא זה קובע אפלו בחוה"מ. יעוי"ש.

ובשער המלך (הנ"ל) כתב להוכיח שיו"ט קובע למעשר מדברי הירושלמי בדמאי (פ"ד ה"א) על הא דאיתא במשנה בדמאי שם הלוקח פירות וכו' ושכח לעשרן, ושואלו בשבת, יאכל על פיו. ומבואר בירושלמי שהטעם כיון שגם על ע"ה יש אימת שבת עליו. וכתבו הראשונים ראה בר"ש שם, וכ"ה בר"ש בתוס' כתובות (דנ"ה ע"ב ד"ה ובתרומת) שזה כיון דשבת קובעת למעשר. ואחר דמבואר בירושלמי שם דה"ה ביום טוב, אם כן מוכח דג"כ יום טוב קובע למעשר. אמנם רבינו הרמב"ם בפיהמש"נ עמ"ס דמאי שם ביאר שהפירוש של אימת שבת עליו 'כלומר שעמי הארץ חמורה בעיניהם העבירה בשבת מחמת חומרת היום, ולכן לא נחוש שישקר'. וממילא אין הוכחה לנידו"ד. וראה עוד בתורת רפאל הנז' (בד"ה והנה השעה"מ) מש"כ שם ובסוגריים המרובעות שם.

הרי לך דדעת רוב הראשונים שגם יום טוב קובע למעשר כשבת, והעיקר להלכה כדבריהם, וכן הכריעו רבותינו ז"ל הנז' לעיל, וכ"כ הפמ"ג בהל' שבת (סי' רס מש"ז סק"א). וראה עוד למרן ג"ע בשו"ת יביע אומר (ח"ב או"ח סי' יט) שכתב בתו"ד 'וא"כ זכינו לדין שמותר לטעום קודם הקידוש של ליל יום טוב, הואיל ואין יום טוב קובע למעשר'. אולם ראה שם עוד באותיות ז-ח, וכל דבריו בסוגיא דידן הם אגב גררא, ואין להסיק משם כל הלכה. וראה עוד בשו"ת ציץ אליעזר (חט"ז סי' כ) שגם הביא הדברים אגב גררא. ויעוי' עוד בדרך אמונה (פ"ג ממעשר ה"ז בציון ההלכה ס"ק סד) שציין שדעת רוב הראשונים שיו"ט קובע למעשר כמו שבת.

וראה עוד מש"כ בשו"ת מהר"ח או"ז (סי' עא) ששבת קובעת, דאפי' אכילת עראי חשיבא קבע למעשר. ונראה דגם לענין פת הבאה בכסנין וכו', דכל אכילת שבת חשיבא קבע כמו למעשר. ומיהו לאכול עראי בשבת חוץ לסוכה שמא אין לאסור מהאי טעמא, דהתם בעי תשבו כעין תדורו עכ"ל שם. וכוונתו לגבי האי דינא דסוכה לגבי שבת שבימי הסוכה. וראה מש"כ להסתפק בזה בחדושי הגרמ"ז (לגאון רבי מנחם זמבא הי"ד, סי' ב) אם דברי המהר"ח או"ז הם מטעם שבת סוכות כתב את דבריו

מאמרים הלכתיים | בדין פורים אם קובע למעשרות

או מחמת שיו"ט גם קובע למעשר, אולם המעי' בדבריו רואה בפשטות שכוונתו רק מחמת שבת של ימי הסוכות.

והנה בתורת רפאל הנז' בריש דבריו כתב שלמעשה גם יום טוב קובע למעשר, והגם דלא כתוב ביום טוב עונג, מכל מקום יש בו מצות שמחה, ובאכילה ביו"ט מקיים מצווה מן התורה של שמחה ובסוגריים ביאר שיין ללא לחם אין זה שמחה אלא שכרות. והוסיף דחז"ל מ"ש שני, הגם שיש בו שמחה מ"מ כיון שהיום אינו קודש לא חשובה אכילתו לקובעו למעשר. וציין לרעק"א בהשמטות, ראה להלן. וכן פסק להלכה הגאון רבי שלום מזרחי זצ"ל בתשובתו (הנז"ל בד"ה והנה לפי כל המבואר), אחר שהביא הסוגיות העוסקות בזה, והכריע להלכה כדעת רוב ראשונים, וראה בתו"ד מה שהביא מהמהרש"ם בספר דעת תורה (בסי' קס"ח ס"ו או"ד) בדעת הבי"י ובמה שדחה את הוכחתו, יעו"ש.

והנה בספר זכרון שמואל להגר"ש רוזובסקי זצוק"ל (ס"י לב) כתב לדון במצות כבוד ועונג ביו"ט ובחז"ל, והביא דברי שו"ת רעק"א (ס"י א) ובהשמטות, שכבוד ועונג יש רק ביו"ט ולא בחז"ל, ורק חיוב שמחה יש בחז"ל, ולכן בחז"ל מ"מ אין חיוב סעודה בפת, ולכן אם שכח יעלה ויבוא אינו חוזר. והביא מדברי המשנ"ב בשעה"צ (ס"י תקל ס"ק ד) שביאר לשון הר"מ שחייב לכבדו היינו יותר מימות החול אולם פחות מיו"ט, וגם המקרא קודש שלו קל יותר מאשר המקרא קודש של יו"ט. והוסיף שם שרעק"א בהשמטות באמת עמד ע"ז שסו"ס חז"ל מ"מ גם בכלל מקרא קודש, אם כן מדוע אין מצות אכילת פת בחז"ל, ולפי דברי המשנ"ב אתי שפיר. וכתב הזכרון שמואל שם לבאר שחיוב פת הוא משום כבוד ועונג, והרי חז"ל לא איקרי שבת ורק יו"ט איקרי שבת, ואם כן כשם שכך הדין לגבי עונג שהוא רישא דפסוק "וקראת לשבת עונג", אז גם הסיפא "לקדוש ה' מכבוד", שאיננו אלא ביו"ט דאיקרי שבת ולא על חז"ל. וזה שנקרא קודש, פירוש שיש לקדשו ולהבדילו מחול, באכילה ושתייה ובכסות נקיה יותר מימות החול אך לא בעינן כסות של יו"ט כמבואר במשנ"ב שם. אך עדיין אינו חייב בפת שאין בו כבוד ועונג. והוסיף והביא דברי הפוסקים דס"ל שכן חייב בפת גם בחז"ל, ולדידהו אם שכח יעלה ויבוא חוזר, והיינו דס"ל שיש חובת כבוד כמו ביו"ט.

אלא שבהמשך כתב שלמעשה אפשר שאכילת פת איננה מדין כבוד אלא משום חיוב שמחה, ולכן אף שלא מעכב אכילת פת במצות ושמחת, אלא ביין ובשר, מ"מ הוי מצוה משום שמחה, שיש יותר שמחה כשאוכל פת. ועוד הוסיף לדון בדברים יעו"ש. [ובאמת יש להעיר שלפי הצ"ח דס"ל שאין עונג ביו"ט, א"כ לדעת רעק"א הנז' שחיוב פת ביו"ט הוא משום עונג, אם כן, ביו"ט אם שכח יעלה ויבוא לא יצטרך לחזור, ודלא כמבואר בשו"ע (סימן קפח ס"ו). אלא שבהשמטות הוסיף טעם שצריכים לאכול פת בשבת ויו"ט מטעם דקידשו במן דקראו הכתוב לחם. א"כ מובן מדוע יצטרך לחזור אם שכח, ודוק]. וראה עוד בשולחן שלמה הל' יו"ט (ס"י תקסט הערה ו) מה דמטו משמיה דמרן הגרשז"א זצ"ל יעו"ש.

הרי לנו כמה דיונים סביב סוגיית יום טוב, האם גם שם נאמר עונג, וממילא אכילתה חשובה גם בכל שהוא. ועוד הוא נקבע לקידוש כמו בשבת. ולפי טעמים אלו ודאי לכאורה שלא יהיו חז"ל או פורים בכלל, שלא נאמר בהם עונג, ולא חובת קידוש. אולם למה שהזכיר הרב שואל ומשיב עוד כלל, אי חייב לאכול סעודה באותו יום או לאו, נמצינו למדים שאפשר אולי לומר שגם ימים נוספים אם חייב בהם בסעודה, אפשר שיהיו גם קובעים למעשר, וכמו שכתב להדיא בשו"מ שגם חז"ל בכלל שהוא קובע למעשר לדעת ר"א שחייב ביו"ד סעודות, יעו"ש. אלא שכאמור הוסיף התורת רפאל שהיינו דווקא כשהיום הוא קודש, וממילא גם אם יש חובת אכילה בחז"ל מ"מ סו"ס אינו קודש [והגם שגם הוא מקרא קודש, מ"מ כלשון המשנ"ב המובא לעיל, המקרא קודש שלו קל יותר, והכוונה להבדילו משאר ימי החול, וכנז' לעיל] וממילא אין זו אכילה חשובה.

בדין פורים אם קובע למעשרות | מאמרים הלכתיים

ולכאורה יש לומר שלא רק לתורת רפאל חוה"מ אינו קובע למעשר, אלא אף לזכרון שמואל הנז' לעיל, שכתב שמשום שמחה יתירה מצוה לקבוע סעודתו בפת, מ"מ גם הוא מסכים שאין זה אלא לכתחילה וכדברי המג"א שהביא לעיל מיניה. ובשלמא אם חיובה היה מחמת עונג שפיר דמי דהוי כשבת, שאכילה שהיא משום עונג כבר קבעה הגמרא שכל אכילה חשובה היא, ולאחר דקי"ל שגם ביו"ט יש מצוה להתענג, שפיר דמי שגם יו"ט קובע למעשר שכן האכילה היא חשובה. אולם בחוה"מ הגם שלכתחילה כתב המג"א שיש חובת אכילת פת, מכל מקום למעשה אינו מעכב המצוה של חוה"מ, ואין אפשר לומר שהיא אכילה חשובה, עד כדי שגם עראי ייחשב לקבע, ובפרט שכאמור לביאור הגר"ש רוזנבסקי זצ"ל החיוב לכתחילה בחוה"מ אינו משום עונג וכבוד אלא משום שמחה שיש יותר שמחה באכילת פת, ומאן יימא לן שגם דבר שהוא רק לכתחילה ולא מעכב, וגם אינו מחמת כבוד ועונג, גם מחשיבו לאכילה חשובה שקובעת למעשר.

ובקובץ מבית לוי (ניסן תשנ"ב ע' צו) מצאתי חילוק נפלא שכתב הגר"ר משה שאול קליין שליט"א בחילוק בין שבת ליו"ט [לדעת הצ"ח], דיש חילוק גדול אם החיוב מדין עונג או מדין שמחה, דאם החיוב מדין עונג, א"כ עצם האכילה הוא מצוה שמתענג בזה, אבל אם החיוב מדין שמחה, אין המצוה האכילה עצמה ורק האכילה מביאתו לידי שמחה, א"כ באכילה גופא אין בה חשיבות שנאמר שקובע למעשר, אבל הוא מעיר על דברי הצ"ח שלדעת כמה פוסקים יש ביום טוב חיוב כבוד ועונג כבשבת, יעו"ש. ואף אנו נשתמש בסברא זו לענין חוה"מ דגם אי נימא שיש חיוב לאכול משום שמחה עדיין אין חשיבות באכילה גופא כדי לקבוע למעשר, משא"כ שבת ויו"ט שעצם האכילה היא מצוה שמתענג בה, היא חשובה כדי לקבוע למעשר. והדברים נפלאים, שלכן הקפידה הגמרא על 'עונג'.

וראיתי להגאון השקדן רבי בנימין שרעבי שלט"א בספרו שערי בנימין (אור"ח סי' תקט"ז סעי' א) שכתב 'ולענין חול המועד עי' בב"י סי' קפח דס"ל דאיכא חיוב סעודה, האם חוה"מ קובע למעשר, מסתבר שכן. והפנה גם לזכרון שמואל הנז' לעיל. ובאמת שלענ"ד אין זה מוכרח, כמו שביארנו לעיל, שאין זה חובה גמורה, ועוד שאין זה מחמת עונג, אלא שמחה ומי יימר שגם זה קובע למעשר. ומה שהביא מדברי מרן בבית יוסף בס' קפח, לא הבנתי למה כוונתו, הלא זו ראייה לסתור, שהרי שם מרן כתב 'ומיהו חול המועד משמע דדינו כראש חודש', ובהמשך כתב 'ורבינו ירוחם כתב בנ"ח ח"ב (נז ע"ג) דנראה מדברי הרמב"ם (סוכה פ"ו ה"ז) ורש"י (סוכה כז. ד"ה במיני תרגימא) שאע"פ שחייב לאכול בשבעת ימי החג י"ד סעודות אחת ביום ואחת בלילה יכול להשלימן בפירות', וכך אכן פסק להלכה בשו"ע (סי' קפח סעי' ז) 'אם טעה ולא הזכיר בה של ר"ח, בין ביום בין בלילה, אומר: ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון, ואינו חותם בה, והוא שנזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב; אבל אם לא נזכר עד שהתחיל הטוב והמטיב, אינו חוזר מפני שאינו חייב לאכול פת כדי שיתחייב לברך בהמ"ז; וחול המועד דינו כראש חודש. ולהדיא במרן השו"ע שחול המועד אינו חייב לאכול פת. ובמשנ"ב שם (ס"ק כז) כתב דדוקא בשבת וביו"ט שמחויב לאכול דוקא פת וא"כ חיוב ברהמ"ז קבוע הוא בימים האלה לכן תקינו רבנן לעיכובא ג"כ להזכיר שם מעין המאורע וכמו בתפלה, אבל בר"ח אף על גב שאסור להתענות בו מ"מ אינו מחויב לאכול דוקא פת וא"כ אין חיוב ברהמ"ז קבוע בו ולהכי לא תקנו חכמים הזכרת מעין המאורע שלו לעיכובא בבהמ"ז. והמג"א שם ציין לדבריו בס"י תקל (הנ"ל) והביא במגן גיבורים שם (ס"ק ו) שהמ"א רמז לסי' תק"ל וכוונתו למ"ש שם ס"ק א' לכתחילה מצוה לאכול פת בחוה"מ ולפמ"ש הדבר מוכרח דבחוה"מ כיון דליכא קידוש ממילא שפיר הוה כר"ח דאי בעי אכל פחות פחות מכשיעור וכמ"ש כנ"ל, ע"כ, ראה שם בדבריו.

ומכל מקום למעשה אין חובה בפת, וגם אם לכתחילה דעת המג"א לאכול בפת, מכל מקום, אין בזה כל מחייב להגדירה כאכילה חשובה מחמת זה. ואם כן מאיזה טעם שחול המועד יקבע למעשר, ודברי התורת רפאל שאינו קובע למעשר מסתברים ודלא כמ"ש בשערי בנימין הנז'. ובפרט לפי

מאמרים הלכתיים | בדין פורים אם קובע למעשרות

הסברא שהוספנו לעיל שבחז"ל גם אם מחויב משום שמחה, עדיין אין האכילה גופא שמחה אלא שמביאה לשמחה, וממילא אינה חשובה כדי לקבוע למעשר.

ודון מינייה לשאלה נוספת שכבודו הסתפק במכתבו לגבי חולה האוכל ביום הכיפורים אם זה קובע למעשר דלדידיה הוי כיו"ט או דילמא שאין זה אכילת עונג. והוספתם להסתפק מה הדין בכה"ג של חולה ביוה"כ שחל בשבת.

ובאמת שלדידי פשיטא שאין קובע למעשר לא ביוה"כ ולא ביוה"כ שחל בשבת, ואבאר את שיחתי, שהרי שאין זה עונג, זה הסכמת כולם, ושאין מצות היום אלא תענית היא מצות היום, ואין החולה אוכל אלא מחמת ענין צדדי, ובפרט שגם אם חייב לאכול, אינו חייב בפת דווקא, שהרי כל דבר מזון כעניינו יכול להספיק בעבורו, אז טעם של חובת אכילה לא תסייע כאן, כי אין חובתו בפת. ועוד שאין היום קובע לאיסור אכילה ללא קידוש, ואדרבה להלכה קיי"ל שאין החולה מקדש לא ביוה"כ ואף לא כשחל בשבת, וכמו שפסק להלכה המג"א בהל' יוה"כ (סי' תרי"ט ס"ק י'), ואמנם בהגה' רעק"א על השו"ע שם כתב לחלק 'דדוקא מצד יוה"כ לא תקנו קידוש כלל. כיון דע"פ הרוב איי לאכול לא תקנו משום חולה לחוד. וגם שייך סברת הר"א כ"ץ דלדידיה הוי כחול. משא"כ בחל בשבת דתקחז"ל היה בכל שבת דיהיה קידוש במקום סעודה. ממילא גם שבת זה בכלל. וזה החולה חל עליו החיוב דשבת עכ"פ להסוברים דאין קידוש אלא במקום סעודה הוא מה"ת י"ל דצריך לקדש כנ"ל בעזה"י ע"כ. מכל מקום רבותינו האחרונים כולם כאחד ענו ואמרו שאין לחולה לקדש גם ביוה"כ שחל בשבת, וכן היה מורה ובא רבינו האור שמח וביאר דבריו בהל' עבודת יוה"כ (פי"ד ה"א) בהאי לישנא: 'וכן נ"ל דקדושת יוה"כ פ' חיילא על שבת ג"כ, להקדישו בשבות מכל אכילה, דקדושת יוה"כ פ' גם לשבת אהני שיוקדש בענות נפש, ולכן ביוה"כ פ' שחל בשבת וחולה שיש בו סכנה שצריך לאכול מורה אני דלא מקדש גם על שבת, דזה קדושת שבת או שלא לאכול בו, ופשוט', עכ"ל. וכן פסק הלכה למעשה מרן הראש"ל בחזו"ע (יוה"כ עמ' שו) והביא דברי רבותינו הפוסקים שכך הכריעו הלכה למעשה. [ולגבי יעלה ויבוא ראה שם בעמ' שח אות כג, ודוק לנידוד].

ועוד ראה לשון רבינו הנודע ביהודה, (מהדורא קמא או"ח סי' לו) מש"כ בהאי לישנא: 'וקושיית המג"א נלע"ד לתרץ דהא לכאורה יש לדקדק על הך סוגיא דיומא דפליגי תנאי אם מאכילין תרומה או טבל או שאר איסורים ולמה לן כולי האי יכניסו התבואה דרך גגין ודרך קרפפות ולא יהי' בו איסור טבל ואף שעכ"פ אסור באכילת קבע מ"מ אינו אלא מדרבנן וכמבואר בדברי רש"י במס' פסחים דף ט' ע"א ואיך נאכילוהו איסור תורה. ועוד דזה שאוכל רק לרפואה ולא לשובע לא מקרי אכילת קבע, וכו'. עכ"פ לנידוד, לכאורה לא שייך למיקרי לאכילה זו כלל אכילת קבע. ודוק.

הנה אם כן נראה פשוט שיוה"כ אף אם חל בשבת אף לחולה שחייב לאכול משום פיקו"נ אין זה חשיב כאכילה חשובה ואינו קובע למעשר.

ומינייה נבוא לנידון דידן, לגבי דין פורים, שמחד שם לא נאמר לא עונג, לא כבוד ולא קידוש, אולם לגבי חובת סעודה על פת, מצאנו בזה עיקולי ופישורי, וראשית יש להביא את הנאמר במגילת אסתר (פ"ט פ"ח) 'ועשה אותו יום משתה ושמחה' ובהמשך (פ"ט יט) 'שמחה ומשתה ויום טוב' ובהמשך (פ"ט כב) 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה'. אם כן יום משתה ויום שמחה ודאי נקבע כמצות היום, אולם לכאורה גם יום טוב, ואם כן דינו כדין יום טוב לפחות לגבי אופן השמחה שבו שזו סעודת פת כמבואר לעיל, ולפי"ז קובע גם לענין מעשר. אלא דשנינו כבר בגמרא במגילה (דף ה' ע"ב) רבה בריה דרבא אמר, אפילו תימא ביומיה, הספד ותענית קבילו עליה, מלאכה לא קבילו עליה. דמעיקרא כתיב שמחה ומשתה ויום טוב, ולבסוף כתיב לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ואילו יום טוב לא כתיב ע"כ. אם כן נותר בידינו רק שמחה ותלוי במבואר לעיל. והנה בשו"ת יחו"ד (ח"א סי' פט) האריך בהאי דינא דפורים אם חייב פת, ובתחילת דבריו הביא את דברי הרא"ש (ברכות פרק

בדין פורים אם קובע למעשרות | מאמרים הלכתיים

ד' סי' כ"ג), והתוספות רא"ש (ברכות מ"ט ע"א) שהחובה לאכול פת ביו"ט הוא משום שמחת יום טוב. והגם שאמרו שאין שמחה אלא בבשר ביאר המעדני יום טוב (שם אות ז') שהיינו לומר שבבשר יש שמחה, אבל ודאי שצריך לאכול פת עמו. ע"כ. וממילא צ"ל שהואיל ונאמר בפורים לעשות אותם ימי משתה ושמחה, צריך לאכול פת, כדין יום טוב שחייב לאכול בו פת לקיים מצות שמחת יום טוב. ומה שאמרו במגילה (ה' ע"ב) יום טוב לא קבלו עליהו, זהו רק לענין איסור מלאכה, כמבואר שם, אבל לענין שאר דברים התלויים בשמחה, אין שמחה בלא אכילה ושתיה ועיקר אכילה הוא לחם וכאמור. והביא שם שכ"כ המאירי בחידושו לביצה (ט"ו ע"ב) שפורים צריך קביעות סעודה משום שמחה יתרה, וכן בערב יום הכפורים ע"כ. והביא שכן מבואר בראב"ה (ח"ב סי' תקס"ג עמוד רפ"ד), שכתב שרק ב"ר"ח אם טעה ולא הזכיר של ראש חודש בברכת המזון אין מחזירים אותו, מפני שאפשר לו בלא אכילה, אבל בשבתות וימים טובים וחנוכה ופורים שאי אפשר לו בלא אכילה מחזירים אותו. פירוש, דברים של עונג צריך לאכול, כגון פת, אבל בראש חודש אפשר בפירות. וא"כ כתב להוכיח דנראה שגם פורים חייב פת. רק שכתב לדקדק מה שכתב שם חנוכה, והביא ממקו"א שחנוכה זה ט"ס, עכ"פ בפורים חובה לאכול פת.

וקודם שנביא המשך דבריו שם בתשובה, צריך לציין שעל דברי מרן השו"ע שכתב בסי' קפח שחול המועד דינו כראש חודש שאינו חייב לאכול פת, הביא המחצית השקל (ס"ק י') את דברי המג"א שכתב שזה דעת הרמב"ם ומביא את מקורו מהא דאמרין (תענית דס"ו ע"ב) שאין גוזרים תענית על הצבור בראשי חודשים חנוכה ופורים, ואם התחילו (ר"ל, שגזרו איזה ימים תענית ולא עלה על דעתן שתוך אותן ימים יארע ראש חודש חנוכה ופורים והתחילו להתענות בחול אפילו יום אחד) אין מפסיקין, ויתענו גם בראש חודש חנוכה ופורים. וכתב הרמב"ם דהוא הדין חול המועד דינו הכי דאם התחילו אין מפסיקין, אלמא דסבירא ליה דחייב אכילה בחול המועד אינו יותר מבראש חודש, והוא הדין הכא, ע"כ. הרי שכל אלו דינים שווה ואם כן פורים בכללם. וכ"כ רבינו הרמב"ם בהל' ברכות (פ"ב הי"ג) 'בראש חודש אם שכח ולא אמר יעלה ויבוא ונזכר אחר שהתחיל ברכה רביעית אינו חוזר, וכן בחולו של מועד ובחנוכה ובפורים אם שכח ולא הזכיר הענין בברכת המזון אינו חוזר'.

וכתב להוכיח בשו"ת יחו"ד (שם) שמבואר מדברי הרמב"ם בהל' ברכות שדין פורים בזה כדין ראש חודש וחול המועד, שאם ירצה שלא לאכול פת אלא מיני תרגימא רשאי, לפיכך אין מחזירים אותו. והוסיף שם שנראה הטעם כמו שכתב בשו"ת הגאון רבי עקיבא איגר (בהשטות הנ"ל) שנראה שחייב אכילת פת ביום טוב אינו מטעם מצות שמחה ביום טוב, שהרי בשבת אין חייב בשמחה, (כמ"ש בתוס' מועד קטן כג ע"ב) [וראה לעיל בד"ה והנה לפי כל המבואר, מה שהבאנו לגבי שמחה בשבת מדברי הספרי ועוד], אלא שכבוד ועונג שבת הוא לקבוע סעודה על הפת, וכבוד ועונג עם שמחה הם שני ענינים נפרדים, כמו שמתבאר מדברי הרמב"ם (בהלכות יום טוב פרק ו' הלכה ט"ז), ותדע שהרי חול המועד אף על פי שיש בו חיוב שמחה, מכל מקום אין בו חיוב באכילת פת, כמו שמבואר בשלחן ערוך (סי' קפח ס"ז) שאם שכח ולא אמר יעלה ויבוא בברכת המזון בחול המועד אינו חוזר עכ"ד הגרעק"א. והוסיף ביחו"ד שלפי זה גם בפורים אף על פי שנאמר בו שמחה, אינו חייב באכילת פת, הילכך אין מחזירים אותו. עוד הביא שם משו"ת מהרש"ל (סימן מ"ח) כתב, שאם שכח לומר על הנסים בברכת המזון בסעודת פורים צריך לחזור, שכן נמצא במדרכי בכתב יד וכו', ואף על פי שבתפלה אם לא אמר על הנסים אין מחזירים אותו, מכל מקום סעודת פורים הטילו חכמים חובה על כל ישראל לעשות אותם ימי משתה ושמחה, ועשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולכן החמירו בו שלא לישב בתענית כלל יותר משבתות וימים טובים שמותר להתענות בהם תענית חלום, וכו' ואם כן סברא הוא שדין סעודת פורים לא גרע מסעודת שבת דלא סגי דלא אכיל פת. וכמו שכתב הרא"ש (ברכות מ"ט ע"א), שחובה לאכול פת ביום טוב משום שמחה וכו'. וכל שכן פורים שנקבע למשתה

מאמרים הלכתיים | בדין פורים אם קובע למעשרות

ושמחה שצריך סעודה קבועה בפת, ואם שכח מעין המאורע חוזר ע"כ. אלא שכאמור זה נגד דעת הרמב"ם הנז'.

והמג"א (סי' תרצ"ה סק"ט) הביא דברי מהרש"ל הנ"ל, וחלק על דבריו, וסיכם שמן הדין היה נראה לי שלעולם אינו חוזר בברכת המזון בפורים, כי לא מצינו שיהיה חייב לאכול פת בפורים, ויכול לפטור עצמו בשאר מיני מטעמים. ועוד הביא משו"ת תרומת הדשן (סי' ל"ח) שהגם שיש ראשונים שכתבו שיש בזה מחלוקת בבלי וירושלמי, אולם כבר נהגו העולם להזכיר ושויה עליהו כחובה, וחוזר. אולם למעשה העיקר להלכה כמו שפסק הרמב"ם בפירוש שאין מחזירים אותו. וכן כתב האור זרוע. וכן הסכים מרן הבית יוסף (סי' קפז), ושכן מבואר בכל בו. וכן פסק הרמ"א בהגה (סי' קפז סעי' ד) שאם שכח על הניסים בפורים אינו חוזר. ומרן החיד"א בברכי יוסף (סי' תרצ"ה סק"א) כתב בשם אחד קדוש בתשובה כת"י שאם עשה סעודת פורים בלא לחם יצא. ובהמשך שם הביא היחוד"ד מהמו"ק (סו"ס תרצה) ומהמהר"ם שיק (או"ח סי' שמ) שתמהו על המג"א שכתב שלא מצינו חיוב פת, שהואיל ונאמר ימי משתה ושמחה, וצריך סעודה קבועה, לא סגי בלא פת. והביא ביחוד"ד שלדברי רעק"א המובא לעיל שכתב בפירוש לשלול טעם חיוב אכילת פת ביום טוב משום שמחה, אלא משום כבוד ועונג. אם כן גם אם בפורים יש שמחה, אין חובת אכילת פת. וכך סיכם שם להלכה ביחוד"ד שם, שסעודת פורים מן הדין אינה צריכה להיות דוקא בפת, אולם נכון לחוש לכתחילה לדעת הפוסקים שסוברים שצריכה פת.

נמצינו למדים, שעונג אין כאן, וקודש אין כאן, אולם שמחה יש כאן, ולדעת רבותינו שאנו הולכים בדרכם רבינו הרמב"ם מרן הבית יוסף והרמ"א, אין חובת אכילת פת [ומ"מ"ב בשר כן חייב שאין שמחה אלא בבשר, וראה לגאון רבי יהודה הכהן מחכמי פאס במרוקו, שכתב בחידושו למס' מגילה (דף ז ע"ב) אשר בסוף ספר עיר חדשה שי"ל מכת"י בהוצאת המכון (בחידושי אגדות שבסוף חלק השני) דבר מוסר לבני עמו שיש שמסתפקים באכילת תרנגולים, והדבר הוא ולזול בשמחת הפורים, ומי שלא אכל בשר בהמה לא יצא ידי מצות שמחת הפורים, ראה שם].

והן אמת שלמעשה אנו חוששים לכתחילה לאכול פת בסעודת פורים לחוש לפוסקים שמחייבים, מכל מקום עדיין אין זה מעיקר הדין. וגם הסוברים שכן חייב ואף חוזר אם שכח, עדיין זה משום שמחה, ולא משום עונג ואין היום קודש, ולעיל הבאנו את דברי המג"א שכתב גם לגבי חוה"מ שלכתחילה יאכל פת, מ"מ כתבנו שזה חומרא ולא מעיקר הדין וא"א מחמת זה להופכו לאכילה חשובה, וכפי שביארנו לעיל שכל שאין זה מחמת עונג שהאכילה עצמה חשובה כי היא עצמה להתענג, אולם אם זה רק מחמת שמחה אם כן האכילה היא האמצעי שדרכו מגיע למטרה שהיא השמחה, ואם כן היא עצמה איננה חשובה, וממילא היא לא קובעת למעשר. ועוד שאינו קודש ואינו קובע למעשר, וכדברי התורת רפאל שהבאנו לעיל. וכאמור לעיל אפילו ביום טוב גופיה מצאנו מחלוקת, והגם שלהלכה יו"ט קובע זה משום שיו"ט איקרי שבת, והוא קודש ומקדשין עליו, ועוד שיש בו גם עונג כמבואר ברמב"ם, אולם מכאן להשליך לשאר ימים אף אם יש חובת אכילת פת זה חידוש, וק"ו היכא שרק מחמירים לאכול פת, שקשה להגדיר כאכילה חשובה לכה"פ בסוגיא דידן, ולומר שהיא קובעת למעשר.

והן אמת שראיתי בספר שערי בנימין (הנ"ל) אחר שכתב שמסתבר שחוה"מ קובע למעשר הוסיף: 'וכן בפורים עי' סי' תרצה דאיכא חיוב סעודה, י"ל דקובע למעשר. עכ"ל. ובאמת הוא פלא שהגם שבסי' תרצה להדיא שיש חובת סעודה, אולם עדיין לא כתוב שם שהסעודה חובתה בפת, ואדרבה השערי תשובה (ס"ק א) מביא דברי הברכ"י שאם עשה ללא פת, יצא. ולא הביא מס' קפז דעת מרן בבית יוסף והרמ"א שלא חוזר אם שכח על הניסים. ואם כן מאין לו שיש לזה דין סעודה חשובה? ועוד אף אם יש חובה, מאין לו שסעודה שאין בה עונג ואין בה קודש גם חייב? והן אמת שהשואל ומשיב ס"ל שאם יש חובת סעודת פת, ממילא זה קובע למעשר, ולכן כתב שגם חוה"מ קובע, אולם

בדין פורים אם קובע למעשרות | מאמרים הלכתיים

עדיין שם גם כתוב מקראי קודש, והגם שקדושתו יותר מיום חול ופחות מיום"ט עדיין שם קודש עליו. וכל זה אי ניםא שיש חובת אכילת פת בחוה"מ, וכדעת ר"א המחייב יד סעודות, אולם אם אין חובה בפת, גם הוא מסכים שאינו קובע, וממילא גם לגבי פורים לאחר שכך נפסק להלכה מעיקר הדין, מאין לרב שערי בנימין להכריע שפורים קובע למעשר. והגם שמחמירים לאכול פת, עדיין לענ"ד הדבר הוא ספק ביד.

ולאחר שכל האי דינא ששבת קובע למעשר הוא דרבנן, ממילא כל הספיקות הנז' לעיל, מטין את הכף לענ"ד, שפורים וחוה"מ ופשוט שאף חולה ביוה"כ אף אם חל בשבת, אינם קובעים למעשר. ורק שבת ויום טוב הם הקובעים למעשר מפני שהם אכילה חשובה, שכל עראי נחשב קבע, וכל זה מחמת שהם כבוד ועונג, והאכילה שהוא אוכל להתענג, היא חשובה וקובעת, ועוד שהוא יום קודש שמקדשין עליו.

העולה לדינא:

א. קבעו חכמים ששבת קובעת למעשר, וממילא גם דברים המותרים באכילת עראי, כאשר נכנסה השבת, אסורים באכילה, שכל אכילה בשבת חשובה היא, שבשבת יש מצוות עונג וכבוד. והוא אף קודש, שמחמת זה אף מקדשים קודם האכילה.

ב. דעת רוב הפוסקים וכן העיקר להלכה גם יום טוב קובע למעשר. שגם בו יש מצווה להתענג להכרעת הרמב"ם, וגם יום טוב הוא קודש.

ג. יש מי שכתב שחול המועד גם קובע למעשרות, ויש מי שהוסיף שגם פורים קובע. אולם הנראה לעניות דעתי שרק שבת ויום"ט קובע למעשר, ולא שאר ימים אף אם יש בהם חובת סעודה וק"ו שאכילת פת בהם היא רק לחומרא ולא מעיקר הדין, ולכל היותר חובת האכילה היא כדי שיגיעו לידי שמחה, ולא שהאכילה היא עצמה העונג הנדרש. ולכן נלענ"ד שאין חול המועד, ואין יום הפורים, ראש חודש, ואף לא חולה האוכל ביום הכיפורים ואפילו אם חל בשבת קובע למעשר. כ"ז הוא הנלענ"ד, והי"ת יצ"מ וימ"ן, אמן.

בברכה

שניאור ז. רווח

ט"ו בשבט ר"ה לחידושי תורה

כתב הרה"ק בעל ארץ צבי זצ"ל (ח"ב ע' שדמ): אילן מרמז על האדם שהוא עץ, (כי האדם עץ השדה), וגם מרמז על שפע תורה שהוא עץ חיים שנגמר אז באמצעות התשובה בר"ה. ואדמו"ר הגדול בעל אגלי טל זצוקלה"ה אמר, כי בכל שנה אחר ט"ו בשבט מרגיש שינוי בחידושי תורה שלו, הנה דעיקר ר"ה לאילן קאי על חידושי תורה". וע"ש עוד בדבריו הנפלאים.

דף על הדף (ראש השנה ב, א)

כ

הרה"ג
משה יהודה לנדאו
שליט"א

מרבני המכון

בצל שצמח בשמינית משתילת בצל שמיטה

בצלים מיבול הארץ המשווקים בתקופה זו, מחודש שבט עד לאחר הפסח, הינם ברובם גידולים העולים משתילת בצלים/בצלצלים באדמה, ולא מזרעים. הבצלים הנשתלים בשנה זו רובם ככולם הינם משנת השמיטה, וברובם יש קדושת שביעית ואיסור ספיחין.

הנדון במאמר שלפנינו הוא האם לבצלים אלו שייכות לדיני שביעית מאחר שגדלו מבצל של שביעית. האם וכמה חייבים בתרו"מ אף אם הבצל היה פטור. מה דינם כשגדלו בעציץ שאינו נקוב או ע"ג משטח מנתק. וכן מה דין העלים העולים מהבצל.

*

הקדמה: ישנן שתי אפשרויות לגידול הבצל המצוי, הנאכל. האפשרות הפשוטה, הזולה והנוחה מכל הסיבות היא באמצעות זרעים שצומחים בשלב מסוים בשיח הבצל [בשנה השניה לזריעתו]. לאחר שיבש הבצל בסוף שנתו הראשונה, וראוי לאכילה, כבר אינו יונק מהקרקע, ושורשיו יבשים ונקרא מנותק. הבצל נכנס לתרדמת למשך מספר חדשים, ואז שב ומתעורר, מכה שרשים ומצמיח. ולכן אם הבצל נשאר בשדה, או שלקטו והחזירוהו בתחילת החורף, יגדל עמוד הבצל, ועליו מעטפת - מתחל, המכילה מאות פרחים שבכ"א כמה זרעים, כך שבכל מתחל ישנם אלפי זרעים. כשנפתחים המתחלים מופרים הזרעים בהאבקה, ולאחר זמן מסוים מתפזרים הגרעינים. כדי לקלוט את הזרעים לפני שמתפזרים מלקטים בחקלאות המסחרית את התפרחות בשלב מוקדם יותר. כדי לקבל בצל נזרעים זרעים אלו בתחילת החורף. לאחר שלושה חדשים ניתן לאוכלם כבצל ירוק, ולאחר ששה חדשים יהיה הבצל מוכן לאכילה]. באופן הזה הדין ברור שמאחר שהזרעים כלים והבצל הנוצר חדש לגמרי, דינו כדין שאר ירקות שהלקיטה קובעת את שנתו, ולא מעורב בגידול כלום מגידולי השנה הקודמת. דין זה נקרא בגמ' ובפוסקים זריעה בדבר שזרעו כלה.

אפשרות נוספת לגידול היא בשתילת בצלים/בצלצלים באדמה, כאשר מכ"א יצמחו כמה בצלים חדשים. הבצל שגדל באופן הזה מוגדר "בצל שאין זרעו כלה" [ניתן לזהות שהבצלים אינם מזרעים. הם אינם עגולים לגמרי, חיי המדף שלהם קצרים יותר, ומצויה בהם צמיחת עלים].

כאמור, רוב מוחלט מהזריעה המסחרית נעשית ע"י זרעים. אלא שיש תקופה בשנה שאין בצל מתוצרת הארץ מזריעה זו, מאחר שזריעת זרעי הבצל היא רק בחורף, והתנובה בקיץ, המבכירים מאיזור חודש אייר, והמאחרים [האפילים] בערך בחודש אב. בתנאי איחסון רגילים ניתן לאחסן ולשווק אותם כיאות רק עד חודש טבת/שבט בשנה שאחריה. בחדשים שבט - ניסן חסר בצל שגדל מזרעים, ולכן זורעים לתקופה זו בצלים/בצלצלים שמוציאים בצלים.

על גידולים אלו שאין זרעם כלה דנות סוגיות שונות בירוש' ובבבלי, לגבי מצוות הארץ, כערלה וכלאים, שביעית בתחילתה ובסופה, תרומות ומעשרות, חדש, ועוד, האם גידולים מעלים את

בצל שצמח בשמינית משתילת בצל שמיטה | מאמרים הלכתיים

העיקר, בין לאסור את הגידולים, ובין לבטל את איסורם. ומשמע מסוגיות הגמ' שההתייחסות לאותם שאין זרעם כלה היא שמעורב הבצל הראשון, העיקר, בתוך הגידולין.

חשוב לציין, ההתייחסות במאמר היא לגידולים הצומחים מבצלים שנזרעו בשמינית. לא התייחסנו לאיסור בנזרע בשביעית. ובקצרה - נוהגים להקל כמשמעות הברייתא שבגמ' (נדרים נח): המנכש עם החשוד בחסיות, ומפורש ברמב"ם (פ"ד הט"ו), ובתוס' וברא"ש בנדרים שם, ור"ש שביעית פ"ו מ"ג. אמנם הראב"ד בהשגתו (שם) אסר, וראה חזו"א (שביעית ח, י"ד) שדן בזה [וראיתו י"ל. ואכ"מ]. וכן שמעתי בשם הגר"מ שטרנבוך שליט"א שבדבר המפורש בגמ' וברמב"ם מותר לדינא אף שהראב"ד החמיר.

אלא שהבעיה העיקרית לענ"ד היא האיסור לקנות מחשוד, כמבואר ברמב"ם (שביעית פ"ח הי"ד): "אבל מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית או לשמור פירותיו ולמכור מהן אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל".

א. גידולי שמינית מבצל שביעית:

במשנה (שביעית פ"ו מ"ג) מובא: "בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו, אם היו העלין שלהם שחורין, אסורין. הוריקן, הרי אלו מותרין, וכנגד כן, מוצאי שביעית, מותרין". הרישא במשנה היא בבצלים שנגמרו בשישית, ובשביעית ירדו עליהם גשמים בהיותם בשדה, וצמחו, אם יניקתם מהקרקע, אסורים [ונחלקו התנאים שם כיצד ניכר אם יניקתם מצימוח הקרקע או שאינו מהקרקע, אלא גדל כשם שעולה לפעמים צימוח בבית]. ובירוש' (שם) נחלקו האמוראים בבצל שביעית שנטעו בשמינית ורבו גידולי השמינית, האם הבצל מותר. לר"ז מותר, ורבי לא ור"א סוברים שאסור, שהחמירו בגידולים שאינם מבטלים עיקר שלהם אף שהוא מיעוט.

ובסוף סוגיית הירוש' מובא שר' אבהו הורה בתחילה להתיר בגידולי בצל שיוצאים בשמינית, אך חזר בו, וחשש לשי' האוסרות.

אמנם בבבלי (נדרים נח): מובא ספק זה לגבי בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו, אם גידולי ההיתר מעלים את האיסור. ומסקנת הסוגיא (שם נח): שלגבי שביעית אין ספק שגידולין מבטלים עיקר ומותר בשמינית, מפני ששביעית שאיסורה ע"י קרקע גם בטילתה ע"י קרקע. וכ"פ הרמב"ם (שמו"י פ"ד ה"כ): "בצל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו העלו גידוליו את עיקרו והותר הכל הואיל ושביעית אסורה ע"י קרקע כך נטילתה על ידי קרקע". אע"פ שבשאר דיני גידולים אם מבטלים עיקר נראים פסקי הרמב"ם כסותרים, וכבר הקשו ע"ז האחרונים [וי"מ שפסק הרמב"ם לחומרא, וכגמ' (שם נח): "דילמא לחומרא שאני"].

אלא שהראב"ד השיג: "בירושלמי לא עשה ר' אבהו מעשה אלא במרוכנים, כלומר מעקלין הצואר שלהן שלא יגדלו, וכיון שעשה כן גלה דעתו דלא ניחא ליה בגידוליהן, ואי לא, אסורין, דמינח ניחא ליה וכוונתו לכתחלה דמו".

ומ"מ דבריו צ"ב, וכבר הקשה בחזו"א (שביעית ס"ח סק"ד) מאי נפ"מ אם ניחא ליה, ואם כנטועין לכתחילה. ובחזו"א דוחק לפרש כוונתו, שסבר הראב"ד שמסקנת הירוש' שאף שגידולין מעלים עיקר מ"מ כששותל כשעליו בחוץ נראה כנטוע לכתחילה, ואסור מדרבנן. ומותר רק כשמרוכן העלים, או כששותל באדמה ללא עליו. ע"ש [וראה בד"א כיצד הבין בדברי החזו"א, ובתו"ד כ' שטעם האיסור הוא כמבטל איסור לכתחילה].

ולפי זה, אף מי שרוצה להחמיר כהראב"ד, מ"מ להחזו"א גם הראב"ד לא אסר בגידולים שבזמנינו ששותלים בצל באדמה. ומ"מ העיקר להלכה כהרמב"ם.

מאמרים הלכתיים | בצל שצמח בשמינית משתילת בצל שמיטה

ב. הפרשת תרו"מ בבצלים אלו

אם הבצל הראשון היה פטור מתרו"מ, כגון של שביעית [ואיסור ספיחין וקדו"ש פוקעים כשרבו גידוליו, כדלעיל], וכן כשנגמרה מלאכתו ביד גוי, או שכבר הופרשו עליו תרו"מ ואח"כ שתלו, האם הבצלים היוצאים ממנו חייבים בתרו"מ? או שהיו פטורים כדין הבצל הראשון שממנו יצאו? אפשרות שלישית היא שהגידולים חייבים אבל חלק העיקר המעורב בהם פטור, ויצטרך להפריש רק כפי שיעור הגידולין שבתערובת? השאלה קיימת גם בבצל ירוק שעליו צמחו מבצל שהיה פטור מתרו"מ.

לכאורה דין זה מבואר בגמ' (שם נז:): "אמר ר' יצחק אמר ריו"ח, ליטרא בצלים שתיקנה וזרעה מתעשרת לפי כולה". ואמנם בהמשך הסוגיא (נז:). חולק ר"ח "היתר שבהם להיכן הלך?", כלומר שלא יתכן שהחלק שנפטר ממעשר יחזור ויתחייב. מ"מ הלכה כריו"ח, וכ"פ ברמב"ם (מעשר פ"ו ה"ד) [אמנם אפשר שדווקא כשטרך וזרע נהפך הפטור לחיוב, אבל אם השתרשו וצמחו מאליהם לא יחזור העיקר להתחייב (ע"ש נט:). ולא ברור מה נפסק בזה]. ובמסקנת הסוגיא מובא לימוד מהפס' "עשר תעשר", ואפשר שזו הסיבה לעשר גם על העיקר, ואפילו אם בעלמא גידולים אינם מעלים עיקר.

אלא שלכאורה יל"ע בנידו"ד, האם גם כשפטור העיקר הוא מחמת הפקר דשביעית יחזור ויתחייב כשחזר וזרעו? הנה נחלקו התנאים (שביעית פ"ה מ"ג) האם תיתכן אפשרות שיש בעלות משותפת של העני ובעה"ב על גידולי הלוף כשעבר זמן הביעור. ולדעת ר"א שאחר הביעור שייך רק לעניים, יהיו הגידולים שלהם, וכשגדלו מספר שנים, הבעלים והעניים שותפים. ושם ברור שחלק העניים פטור מתרו"מ. וביאר הר"ש ועו"ר שבכל הקשור לדיני הממון אין גידולין מבטלים עיקר. וגם החולקים על ר"א לא בזה נחלקו [ובביאור הגר"א שי' אחרת]. א"כ נאמר שגם כשהעיקר היה פטור מדין הפקר, לא יתחדש עליו חיוב, מאחר שהפקר שייך לדיני הבעלות?

אמנם נ"פ שאינו כן, שהרי בגידול החוזר הבעלות הממונית היא של הזורע שזכה בהם, יתחייב הכל, שפטור הפקר שהיה בעיקר אינו מחמת דין הממון, אלא פטור בדיני תרו"מ משום שאינו "תבואת זרעך", או משום שידך ויד העני שווים בזה. וכשזרע בשנית יהיה חיוב מחודש.

ומ"מ אפשר שתהיה נפ"מ במקרה שהבצל הראשון עדיין בהפקר עומד, כשעדיין לא זכו בו, כגון שנמצא בחצר שאינה משתמרת, וכדו', ובמוצ"ש לא זכה בו בעה"ב, ובשמינית צמח, ונמצא שמעורב בו מהעיקר שעדיין הפקר, עם הגידולין שלכאורה אינם הפקר מאחר שצמחו בשדהו. ויצטרך להפריש לפי שיעור הגידולין שבו [ועיל"ע שמא גם כשהחצר משתמרת אין הבצל של בעלים, שמדאורייתא הם הפקר, וגם במוצ"ש אין רוצה לזכות, שהם ספיחין. אמנם בזה אפשר שכוונתו לזכות בבצל כשפוקע איסור שביעית, והיינו כשירבו הגידולין, ואז מתחייב במעשר לפי כולו כדין].

ועוד יל"ע לפי המבואר בגמ' שם שהגידולין מחייבים את העיקר במעשר רק כשזרע היתירא, האם בצל של שביעית נקרא איסורא, ולא יחייב את העיקר הפטור, או שאיסורא הוא רק באיסור שמחמתדיני תרו"מ, כמו במקרה שם שזרע בצל שטבול לתרו"מ. וצ"ע.

ג. הגבעולים שצומחים מהבצל בבית ובחוץ

גבעולים הצומחים בבצל של שביעית לאחר שיבשו שרשיו, כתוצאה מרטיבות וכדו', או כפי שמצוי צמחו בבצל שבבית, מה דינם לשביעית ולתרו"מ, בגדלו בשביעית ובשמינית?

בצל שצמח בשמינית משתילת בצל שמיטה | מאמרים הלכתיים

הובאה לעיל המשנה בשביעית לגבי בצלים שירדו עליהם גשמים וצמחו, ומבואר שם שבבצלים של שישית שבשביעית ירדו עליהם גשמים והצמיחו, אם אינם יונקים מהקרקע מותרים אף שצמחו בשביעית, וכמבואר בפי"מ להרמב"ם ועו"ר שנחשב כגדל מהפרי עצמו. ובסיפא - וכנגד כן במוצ"ש מותרים אם השחירו ויונקים מהאדמה. משמע שאם הוריקו ואינם יונקים מהאדמה נשארו באיסורם [וכ"מ ברמב"ם, ריבמ"צ, ומהאחרונים].

לפיכך, בצלים של שישית או מחו"ל שנמצאים במקום שאינו יונק מהאדמה, כגון בבית, והצמיחו עליהם בשביעית, גם בעלים אין קדושת שביעית, וכדין הבצל עצמו. במקרה זה לא צריך להזדקק להבחנה שבמשנה שכשהשחירו אסורים והוריקו מותרים, מפני שכשהם מנותקים בודאי לא יונקים מהאדמה. וכשמונחים באדמה, נזדקק לסימני המשנה להכריע אם גידולם מהקרקע.

וכן לענין תרו"מ, כשהבצל פטור ממעשר, כגון שכבר הופרשו ממנו תרו"מ, גם העלים פטורים.

ובבצל שביעית במקרה הנ"ל שהבצל אינו מחובר לקרקע, יש לדון האם גם העלים שעולים קדושים בקדושת שביעית, ודינם לגמרי כדין הבצל וכחלק ממנו, או אף שהצימוח אינו חלק מהבצל אבל מעורב בו מקצת מהבצל וטעמו? או שמא כל העלים מותרים.

וכן נפ"מ להל' תרו"מ, בבצל טבל שמנותק מהאדמה וצמחו בו עלים, האם העלים הם חלק ממנו, ודינם כדינו, ומפריש מהעיקר על העלים, ואף מהעלים על העיקר, וכן כשמפריש ממקום אחר שהוא חיוב, צריך להפריש על כל הצימוח, או אפשר שעיקר יניקתו היא בפטור, אלא שבצומח מעורב גם מהטבל שבבצל עם גידולו הפטור שהרי אינו יונק מהאדמה, ואסור באכילה עד שיפרישו מהבצל עצמו, או ממקו"א לפי הגדול שהיה הבצל, ובכך מתקנים גם את התערובת, או שמא העלים פטורים לגמרי, והבצל אינו אלא המצע שלהם, וכקרקע, ואינו סיבה לחיוב מעשר [וגרע מעציץ שאינו נקוב שחיובו מדרבנן].

ולכאורה ראה מהמשנה הנ"ל שבבצלי שביעית שהוריקו במוצ"ש אסורים. ומוכח שכשאינו יונק מהקרקע, כאשר הבצל אסור גם הצימוח אסור [ואמנם אין זו ראייה מוכרחת מהמשנה, שאפשר שמש"כ כנגד כן מותרים קאי רק על השחירו].

והקשה בקה"י (נדרים סי' לו, ב), להמפרשים שהוריקו פירושו שצמחו עלים, ואעפ"כ אין זו צמיחה מהקרקע [רשב"א ור"ן ועוד], א"כ מ"ט כשצמחו בשמינית אסורים, והרי צמיחה זו אינה צמיחה של איסור, שאינה מקרקע שביעית, אלא מהאוויר, וא"כ שיבטלו את העיקר, ומדוע שונה דינה מצמיחת שמינית מהקרקע שהגידולים מבטלים עיקר? ולא מצא לתרץ אלא כפי תירוץ הגמ' (שם נח): שהסיבה שגידולי שמינית מבטלים עיקר היא ששביעית שאיסורה ע"י קרקע בטילתה עי"ק, ולכן בהוריקו שניקת העלים אינה מהקרקע לא התחדש היתר זה, ודינו כדין גידולים שאינם מבטלים עיקר.

אלא שהקשינו ע"ז שהרי הגמ' מסתפקת אם גידולים מעלים עיקר, ותירוץ הגמ' שבטילתה עי"ק הוצרך רק עה"צ שאין מבטלים, ועה"צ שגידולים מעלים עיקר פשיטא שמותרים, א"כ שבה קושייתו מדוע כשהוריקו בשמינית אסורים? ומדוע לא הביאה הגמ' ראייה מזה לספק הנ"ל?

ועל כן צ"ל שפשוט לגמ' שבכה"ג גידולין אינם מעלים עיקר. וב' אפשרויות בדבר, או שמאחר שאין להם יניקה מהקרקע, וכח המצמח שלהם הוא מאותו עיקר, אינם חשובים לבטל אותו. או י"ל שלגידולים אלו אין כלל דין של היתר, אלא ההתייחסות אליהם היא כירק איסור שצמח מעצמו ותפח, שהוא הוא האיסור, וחלק ממנו, וכע"ז לשון הרמב"ם בפי"מ, והר"ן בנדרים, ומהר"י קורקוס, ועוד.

מאמרים הלכתיים | בצל שצמח בשמינית משתילת בצל שמיטה

ונפ"מ בין שני תירוצים אלו היא שלפירוש הראשון יש רוב היתר, אלא שאינו מבטל את האיסור ונשאר באיסורו, ולפי זה אפשר שאינו מדאורייתא, שמדאורייתא בטל ברוב, ורק מדרבנן אינו בטל, וכמוש"כ במקו"א עפ"י התוס' שדיני גידולין מדרבנן, ומדאו' הרוב קובע כדין תערובות. ולפי' השני הגידולים בכה"ג כגוף האיסור שתפח [ויתכן שאף חמור מתפח האמור בסוגיית מנחות נד., שכן הוא האיסור עצמו ממש. ואכ"מ].

א"כ, בצלים שביעית שאינם יונקים מקרקע והצמיחו עליהם, העלים אסורים כדין הבצל, ולכה"פ כדין תערובת.

ולפ"ז ה"ה לענין מעשרות, שאף שכשצמחו מבצל שאינו חייב בתרו"מ, כגון מתוקן, חו"ל, שביעית, וכדו', פטורים מתרו"מ, אבל כשצמחו מבצל שחייב בתרו"מ, העלים חייבים בתרו"מ, בין אם מחמת שיש בהם תערובת טבל, וחייב ההפרשה לפי שיעור הטבל המעורב, ובין אם נאמר שהם חלק מהטבל, וכל הצימוח חייב בהפרשה. ואם אכן הם חלק מהטבל מסתבר שאפשר להפריש גם מהעלים על העיקר, ולהיפך [אא"כ הוא מהרע על היפה]. וכ"מ מתוס' (עירובין עז.), מובא להלן.

אלא שבדברי הד"א בזה (תרומות פ"ב בצה"ל סקמ"ב) צ"ב לענ"ד, שלאחר שכ' שהגידולים שצמחו בחלון מהאוויר בשום ובצל מעושרים פטורים מתרו"מ, הוסיף: "וה"ה אם לא היו מעושרים א"צ לעשר על מה שנתווסף, שאין שום סברא לחלק בזה. ומש"כ התוס' בעירובין (עז.) 'שכבר היו מתוקנין קודם לכן'..., אך אפשר שאם נתעשר לפני שיעשו הוי כאילו נתפח הטבל, אבל אם נוסף אחר שהתעשרו הו"ל כאילו החולין תפחו... וצ"ע". הנה סברתו העיקרית שהצומח פטור מתרו"מ אף שהבצל טבל, מפני שאין לו סיבת חיוב, שגדל מהאוויר, וכמו שהגדל מבצל מעושר פטור. וקשה [אף אם לא חשש לשי' הר"ן שהספק אם הגידולין דינם כעיקר] דמ"מ בגידולין מעורב מהעיקר, ובודאי שהגידולין חייבים בתרו"מ לפי שיעור העיקר המעורב, שהרי נוקט כהחזו"א שלהלכה ספק אם גידולין מעלים [מלבד שביעית ומעשרות כאשר המשך הצימוח בקרקע, וא"כ בנדו"ד צ"ל בספק].

ונלענ"ד לתרץ שכוונתו אינה שניתן לאכול את העלים ללא הפרשה, אלא שמספיקה הפרשה בשיעור שהיה העיקר לפני שעלו העלים [שאח"כ מצטמק קצת], וכוונתו שלא התווסף טבל חדש בכמות, אלא שמעורב בעלים.

מנגד, צ"ע לשון המשפטי ארץ (תרו"מ פ"א סע' יג) שכ' שבצל טבל שהוציא עליהם, אף העלים חייבים בתרו"מ כמו הבצל עצמו. משמע שהכריעו שהעלים הצומחים הם טבל גמור, ולענ"ד לא ברור כלל, שאפשר שנידון כתערובת, ובפרט כפי שהבין בקה"י. אמנם הבאנו שאפשר שבהוריקו העלים ההתייחסות היא שכל הצמיחה היא מהבצל עצמו, וכלשון הרמב"ם בפיה"מ "וכל זמן שהם ירוקים כאילו הם מהפרי עצמו".

בצל שביעית שגדל בשביעית בעציץ שאינו נקוב ובמצע מנותק

עפ"י האמור לעיל עולה שאלה מעשית למגדל הפרטי. בצלים שבשביעית גדלו בקרקע, ובשמינית נשתלו וצמחו בעציץ שאינו נקוב, כגון בביתו, על גג מרוצף, או בחצירו בעציץ שאינו נקוב, במצע מנותק, וכדומה, האם גם בזה נדון שגידולי שמינית מעלים עיקר שביעית הואיל ובטילתו ע"י קרקע, או שלא שייכא סברא זו אא"כ אותה קרקע האוסרת בשביעית היא המבטלת בשמינית, אבל אם איסורו ע"י קרקע עולם מדאורייתא, לא תהיה בטילתו במקום שאין איסורו מהתורה [ואמנם פשוט שכשאיסורו ובטילתו ע"י עציץ שא"נ מותר].

ולעיל הובאו דברי הקה"י שבגדל מאויר לא נאמר שהגידולים יבטלו, מאחר שאין בטילתו ע"י קרקע, וביאר: "אבל מה שצמחו הבצלים שהוריקו מחמת עצמם שאינם ע"י קרקע, אין בכחם לבטל את השביעית". שמא לפי זה גם הגדל בעציץ שאינו נקוב אין בכחו לבטל איסור שביעית גמור.

בצל שצמח בשמינית משתילת בצל שמיטה | מאמרים הלכתיים

אבל לפמש"כ לעיל שגם גידולי אויר היו צריכים לבטל עיקר, אלא שכשהוריקו נחשבים הגידולים מיניה, או שכוחם מיניה וודאי לא יבטלוהו, א"כ בעציץ שאינו נקוב אינו כן, וגידולים יבטלו עיקר.

ומ"מ גם לפי הקה"י יש מקום רב לדון שגידולי עש"נ יבטלו עיקר שאיסורו גמור, ודווקא בגידולו מהאויר ומחמת עצמו נחשב שאין בטילתו כאיסורו, אבל בגידולי האדמה, אף שאדמה זו אינה יוצרת איסור [מדאורייתא], מ"מ היא קרקע המבטלת. הגע עצמך, בצל שאיסורו עי"ק האם לא יתבטל כשיגדל בשמינית בקרקע חו"ל או עולי מצרים? ואף כשחוזר וצומח בשביעית בקרקע פטורה כגון בחו"ל, האם לא יתבטל? וע"כ שבטילתו עי"ק היא סברא כללית, שאיסור שביעית שהוא עי"ק קל להתבטל בקרקע, וה"ה בעש"נ. ועוד, מאחר שבפשוט כל הספק שהעיקר לא יתבטל בגידולין אע"פ שהם רוב הוא מדרבנן, דמדאורייתא בטל ברוב, וכמוש"כ התוס' שם, ועוד [אמנם יש הדנים בזה. ואכ"מ], אפשר שכלפי דרבנן גם עש"נ שהוא חיוב דרבנן יבטל. וצ"ע.

העולה מהדברים:

א. בצל שישית שחוזר וצומח בשביעית, אם יניקתו מקרקע, נאסרים העלים, והבצל בהיתירו עומד (רמב"ם ד,טו). אמנם אם הבצל עצמו תפח מחמת כן, ומעורב בו איסור, ולא ניתן להבדיל בין גלדי השביעית לשישית, ייאסר במשהו [נדרים נח. ולחומרא. ובירוש' לפי"ד הגר"א תלוי במח' האמוראים שם, ומ"מ כשירבו גידולי שביעית ודאי אסור]. ולענין תרו"מ, מאחר שתחילת צמיחתו החדשה בשביעית, וקודם נחשב תלוש, אסור כדין ספיחין. ובאופנים שקדוש בקדו"ש ואין איסור ספיחין, מה שגדל בשישית חייב בתרו"מ אף אם ירבו גידולי השביעית.

ב. הבצל הנ"ל אם אין יניקתו מהקרקע, כגון שהוריקו או שצמחו עלים בבצל שבבית או על משטח מנתק, מותרים הבצל והעלים שצמחו. ולענין תרו"מ, אם הבצל כבר מתוקן, גם הגידולים פטורים. ואם הבצל אינו מתוקן, יש להסתפק האם כל שיעור התוספת חייב בתרו"מ, או חיובה רק מפני תערובת הטבל שבה. ונפ"מ להפריש ממקו"א, או מהעיקר על הגידולין, ולהיפך.

ג. בצל שביעית שחוזר וצומח בשמינית מיניקת הקרקע [השחיר], ורבו גידוליו [ויש שדנו אם ה"ה כשלא רבו], לדעת הבבלי, וכ"פ הרמב"ם, נותר הכל, ובירושלמי חששו בזה להחמיר אא"כ מדוכנים, וכ"נ הראב"ד. אמנם בחזו"א בדעת הראב"ד כ' שלא חששו אלא כששתל הבצל כשעליו בחוץ. ולהלכה מותר.

ולענין תרו"מ, אם טרח וזרע את הבצל, נראה שחייב כולו בתרו"מ כפי שיעור כל הבצל, וכדין בצל שתיקנו וזרעו (שם נז: וכ"פ הרמב"ם). ושמא מאחר שהבצל שביעית לא מתחייב העיקר, דאיסורא לא זרעי אינשי [ע"ש נט:]. וכן אם לא טרח, אלא נקלט מאליו וצמחו ממנו בצלים, יל"ע אם גם בכה"ג התחייב העיקר [ע"ש].

ומ"מ אם לא זכה בבצל במוצאי שביעית, כגון בחצר שאינה משתמרת [וע"ל לגבי הצומח בחצר המשתמרת], עיקר הבצל בהפקרו עומד, וחייב במעשר רק כפי שיעור הגידולין.

ד. הבצל הנ"ל אם אין יניקתו מהקרקע וכנ"ל, הכל אסור.

ה. בצל שביעית שבשמינית שתלו בעציץ שאינו נקוב וצמח ורבו גידוליו, ע"ל שהסתפקנו בזה לענין שביעית לפימש"כ בקה"י. ואם אינו ספיחין יהיה חייב בתרו"מ מדרבנן [וספק אם חייב לפי כולו, כמוש"כ באות ג].

ו. בצל שביעית שבשמינית או אף בשביעית נשתל שוב בחו"ל, או אצל הנכרי לדעת הסוברים שאין קדושת שביעית, לכאורה נראה שמותר כדין בטילתו עי"ק קרקע. ועדיין צ"ע.

ז. כל הנ"ל כשהבצל נזרע בשמינית, אבל לענין נזרע בשביעית ראה מש"כ בסוף ההקדמה.

הרה"ג
אביחי בן ססי
שליט"א

מחוקרי המכון

מעלת ועניין יום ט"ו בשבט

מעלתו של יום טו בשבט אינו דבר של מה בכך, ולפי הגהתו של אדוננו הגר"א זצוק"ל (או"ח קלא סעיף ו) יש להחשיבו כחג, וכך כתב: "שהוא ר"ה לאילנות וכמו כל ד' ר"ה שהן יו"ט". במאמרנו זה ניגע מעט בפארותיו של יום נשגב זה, דלא שייכת האפשרות במסגרת זו להביא את כל העניינים כי רבים הם, אולם ליקטנו וסדרנו מעט מזער לכבודו של יום והיה פריו למאכל ועלהו לתרופה.

תענית בטו בשבט

ההתייחסות הראשונה לקדושתו של יום מצינו עוד מזמן הגאונים, וזאת לגבי תענית ביום זה. הענין מופיע בתשובה הבאה בחתימת רבינו גרשום מאור הגולה נ"ע (שו"ת רגמ"ה סי' יד, הו"ד בשו"ת מהר"מ מרוטנבורג ח"ד סי' תי"ב): "וששאלתם, צבור שבקשו לגזור תענית שני וחמישי ושני ופגעו בו בתענית ראשון ט"ו לשבט אם יש לחוש לראש השנה ולדחות התענית או לא, כך דעתי נוטה שהתענית נדחה לשבת הבאה ואין קובעים תעניות בו, דלא מצינו תענית בראש השנה כלל, ותנן, 'ארבעה ראשי שנים הם', וכיון דקתני להו בהדי הדדי דומיא דהדדי בינהו, ה"נ כיון דשאר לית בהו תעניות רביעי נמי ל"ל תענית ואע"ג דאינהו נמי עדיפי מיני, כיון דקתני להו בהדי הדדי להא מלתא אידמן להדדי"

וכך פסק המחבר בשלחנו הטהור (או"ח תקעב, ס"א): ציבור שבקשו לגזור תענית שני וחמישי ושני ופגעו בתענית ט"ו בשבט, התענית נדחה לשבת הבאה כדי שלא יגזרו תענית בט"ו בשבט שהוא ראש השנה לאילנות, עכ"ל. גם חתן אינו מתענה ביום זה, אע"פ שידוע על חודש ניסן שמעלותיו רבות ואין מתענים ומספידים בכל החודש, בכ"ז חתן ביום חופתו מתענה בו, וזאת מצינו במגן אברהם על דברי הרמ"א שכתב בהגה (או"ח תקעג, א): מי שיש לו נישואין בחנוכה אין לו להתענות, אבל אם יש לו נשואין בניסן, מתענה ביום חופתו אפילו בר"ח ניסן, מפני שהוא אחד מן הימים שמתענים בהם. וכתב המ"א: בניסן מתענה - דאינו אלא מנהג, ונ"ל דה"ה ל"ג בעומר ומר"ח סיון עד שבועות ובימים שבין יוה"כ לסוכות, אבל באסרו חג וט"ו באב ובט"ו בשבט אינו מתענה כיון שמוזכר בגמ', עכ"ל. הרי לנו עניין תוקף השמחה של יום זה שנתן לו המ"א בפסקו שחתן לא יתענה בו. גם הרוצה להתענות בימי השובבי"ם שמעלתם נשגבה עד מאוד, לא יתענה ביום זה וכפי שכתב הגאון הרב חיד"א זיע"א בספרו 'צפורן שמיר' (סעיפים צא, צב): וצריך שיהיו פ"ד תעניות אלו רצופים שיתענה בכל הימים מלבד שבתות ור"ח וט"ו בשבט.

אמירת תחנון ונפילת אפיים

המהר"ם מרוטנבורג התייחס לענין זה בספר המנהגים וכתב: "ואין אומרים תחינה בט"ו בשבט בבוקר דקיימא לן כבית הלל דאומרים בט"ו בשבט ראש השנה לאילנות ולמעשר ולשביעית",

מעלת ועניין יום ט"ו בשבט | מאמרים הלכתיים

וכתב המהרי"ל: "שבט הוא מלך, משום דבחמשה עשר בו הוא ראש השנה לאילנות... ובחמישה עשר בו אין אומרים תחינה, אך במגנצא ובוירמייזא אומר תחינה". וכן בספר המנהגים לר"א טירנא: "בחמשה עשר בשבט אין גופלין לילה ויום לפי שהוא ראש השנה לאילנות, ואם חל בשבת אין אומרים צדקת צדק". וכך פסק המחבר (סימן קלא, ו): נהגו שלא ליפול על פניהם בט"ו באב, ולא בט"ו בשבט, ולא בראש חדש, ולא במנחה שלפניו, ולא בחנוכה, ויש אומרים גם במנחה שלפניו, וכתב הרמ"א: וכן נוהגין, ע"כ. וכתב הגאון האדר"ת (הובא בספר נפש דוד): "ומאז נראה לי שמה שהראשונים קבעו יום זה ליום טוב שלא לומר בו תחנון הוא להזכירנו מצות הפרשת מעשר אילנות, וכדחז"ל על הפסוק: "שתי לבך למסלה דרך הלכת עשי לך ציונים", וכפרש"י מהספרי פ' עקב על פסוק: "ושמתם את דברי אלה" וכמו שכתבתי בחיבורי זכר למקדש בס"ד".

תפילה על אתרוג של מצוה

נפוץ הדבר שיום ט"ו בשבט מסוגל וראוי להתפלל בו על האתרוג שנזכה בו לשנה הבאה בחג הסוכות. ענין זה ידוע משמו של בעל ה'בן איש חי' רבנו יוסף חיים זיע"א שכתבו בספרו 'לשון חכמים': טוב ונכון לומר ביום טו שבט בשחרית פסוקים אלו ובקשה זו, וידוע הוא שיש קבלה אצל חכמי אשכנז ז"ל שצריך לבקש ביום טו שבט בפרטות על האתרוג שיזדמן לישראל אתרוג טוב, עכ"ל. ולכאורה, באומרו 'חכמי אשכנז' כוונתו לבני יששכר, שהוא ככל הנראה הראשון שציין ענין זה וכך כתב (ח"א, מאמר ב - ראש השנה לאילנות): 'ר"ה לאילן', לא אמר 'לאילנות' כמו באינך, יש לזה רמז מה שקבלנו מרבתינו להתפלל בט"ו בשבט על אתרוג כשר יפה ומהודר שיזמין הש"י בעת המצטרך למצוה, כי הנה זה היום אשר עולה השרף באילנות, והוא כפי הזכות של כל אחד מישראל, הנה מה טוב ומה נעים שיתפלל האדם ביום ההוא ראשית יסוד הצמיחה, שיזדמן לו הש"י לעת המצטרך את הפרי עץ הדר, והנה תפלתו תעשה פירות, וזהו שרמז התנא באומרו לשון יחיד לאילן, להורות על האילן המיוחד המבואר בתורה למצוה.

מכל הפירות שהוזכרו באכילה ביום זה, יש לציין שהאתרוג מקבל מקום נכבד אף ביחס לשבעת המינים שנשתבחה בהם הארץ. כתב היפה ללב: אתרוג אחר עשיית מצוותו, עושים אותו מרקחת כדי להעלותו על שולחן לביל ט"ו בשבט. אומר היהודי הקדוש מפשיסחא: האוכל אתרוג בט"ו בשבט, יזכה להשלים שנתו.

המנהג באכילת מיני פירות

ענין זה תופס מקום נכבד בט"ו בשבט. לראשונה הוזכר מנהג זה לפני כארבע מאות וחמישים ושנה, אחד מגדולי אחרוני אשכנז שהיה בדורו של הב"י הלא הוא רבי בנימין בן הרב מאיר הלוי אשכנזי נירנברג שהוציא לאור ספר בשם 'מעגלי צדק' או המוכר בשם 'מחזור מכל השנה', בספר נכתבו התפילות עם ביאורי מילות, דינים ומנהגים. [חשיבות גדולה יש למחזור זה, משום שהוא מלא וגדוש בחידושי דינים ומנהגים מגדולי אשכנז שלא נדפסו במקום אחר, ובעל המ"א הביא הרבה ממחזור זה (ומצינו בר"ת מ"צ' ורבים אינם יודעים לפענח הר"ת ומחליפים אותו בפוסקים ושתיים אחרים)]. בין המנהגים נאמר שם (סי' נח עמ' קנז): "לפי שיום ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות, מנהג לקנות בו כל אחד בביתו ביום זה מעט מכל פרי ופרי שימצא אז".

המקור קדום והמפורסם ביותר למנהג זה, הוא בספר 'תיקון יששכר - עיבור שנים' במהדורה שיצאה לאור בעיר שלוניקי בשנת של"ט, מחבר הספר הוא רבי יששכר אבן סוסאן מרבני צפת שהיה בדורו של הבית יוסף שאף הסתופף בצילו ובו כתב: "ביום ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות ואין מתעניין בו ואין גופלים בו נפילת אפים ונוהגים האשכנזים יצ"ו להרבות פה במיני פירות אילנות לכבוד שמו של יום". פסקא זו שבספר תיקון יששכר הובאה להלכה ע"י ר' חיים בנבנישתי

מאמרים הלכתיים | מעלת ועניין יום ט"ו בשבט

בספרו כנסת הגדולה - הגהות בית יוסף לסי' קלא, ובעקבותיו הביא מנהג זה המגן אברהם (סי' קלא ס"ק טז), ובפרי חדש (שם ס"ק יז), ובמשנה ברורה (שם ס"ק לא). מאידך בספר מנהגי וורמייזא משנת ת"ח, לא הוזכר כלל מנהג זה של אכילת פירות בט"ו בשבט ואף בהגהות המהר"י בכרך בעל ה'חות יאיר' לספר המנהגים זה לא הוזכר המנהג. לעומת זאת בספרו מקור חיים שנכתב בשנת תנ"ט ונדפס רק בשנים האחרונות כתב המהר"י בכרך (סי' תרפד): "ראיתי ותיקין שמברכין על כל מיני פירות אילן הנמצאים בט"ו בשבט" ובסי' תרפו כתב בשם מחזורי סביוניטה שהוזכרו לעיל, "המנהג שבט"ו בשבט קונה כל אחד מפירות שבנמצאים אז ואוכלים לזכר שביום זה ראש השנה לאילנות".

בספר 'אדני פז' לרבי אפרים ב"ר שמואל זנוויל מאלטונא (שכיהן שם כדיון בשנות הת"צ) הביא את דברי המגן אברהם שהאשכנזים נוהגים להרבות במיני פירות והעיר ע"ז: "ואני לא ראיתי ולא שמעתי ממנהג זה" אבל ביאר שכנראה מנהג זה הונהג כדי שיזכרו שיום זה הוא ראש השנה לאילנות ויתפללו שיתברכו הפירות, וכמו שתקנו בעצרת לשים בבית הכנסת אילנות לזכור שהוא יום דין לפירות. הגאון רבי יעקב עמדין זצ"ל מזכיר מנהג אכילת הפירות בט"ו בשבט בשם 'מנהג ארץ ישראל' וכה כותב בסידורו (חודש שבט אות טו): "באר"י נוהגין להביא כמה מיני פירות האילן לברך עליהן ביום זה שהוא ר"ה שלהן שיתברכו גדולי האילנות היום". רבי צדוק הכהן בספרו פרי צדיק כתב: לכן נוהגים ישראל לטעום מכל מיני פירות ביום זה, והיינו שע"י מנהג ישראל שהוא תורה מכניסין קדושה להאכילה וע"י זה מתקנים כל האכילות שיהיו בקדושה.

אופן וסדר תיקון אכילת הפירות

ברבות השנים, מנהג זה הונהג ונשמר דווקא יותר בקהילות הספרדים. אף שלא מפורשים הדברים בקבלת האריז"ל, ומה גם בכתבי תלמידיו המקובלים אין זכר למנהג כלל, מכל מקום ראו הם בקיום מנהג זה להרבות באכילת פירות בט"ו בשבט תיקון גדול בנגלה ובנסתר לאור דברי בעל חמדת ימים הכותב בספרו: "מנהג טוב להולכים בתמים להרבות בפירות בעצם היום הזה ולומר דברי שירות ותשבחות עליהן כאשר הנהגתי לכל החברים אשר עמדי ואם כי בדברי כתבי הרב זלה"ה האריז"ל לא נמצא מנהג זה, מכל מקום תיקון נפלא הוא בנגלה ובנסתר לתיקון הדבר הזה, יאותה לנו בעצם היום הזה לאכול כל מיני פירות ולברך עליהן בכונה זו כי חביבה מצוה בשעתה". והן אמת שבשם המהר"ח ויטאל זצוק"ל הובא בכמה מספרי המקובלים, ביניהם החסד לאברהם (לר"א אזולאי זיע"א).

וכך הביא בספרו (מעין שבעי נהר ז): **ודע כי שלשים מיני פירות האילן נבראו בעולם**, ומכל מין ומין יש הרבה מינים, כמו שדרשו רז"ל על הפסוק "ושבעים תמרים" ע' מיני תמרים, וכן בכל המינים. **עשרה מעולם הבריאה** סוד עשר ספירות דבריה, ומפני שהם רחוקים מן הטומאה וקרובות לאצילות אין להם קליפה לא מבפנים ולא מבחוץ ונאכלים כמו שהם ואלו הם: ענבים, תאנים, תפוחים, אתרוגים, לימון"ס, אגסים, חבושים, תותים (תותי עץ א.ב.ס), סוראבאש, חרובין.

ועשרה מהם מעולם היצירה, סוד עשר ספירות דיצירה שהם בינונים בין עולם הבריאה ובין עולם העשיה, שאינם קרובים לטומאה כמו עולם העשיה ולא רחוקים כמו עולם הבריאה, לכן גרעיני הזרע בתוך הפרי אינו נאכל, לפי שאינו רך כגרעינין שבתוך הפירות דבריה, ואלו הן: זיתים, תמרים, גודגניות, סופאי"ש, פרישקו"ש, סירילא"ש, משמישי"ש, גינדא"ש, אקאנאי"ש, גיישפולא"ש.

ועשרה מהם מסוד עולם העשיה ולזה נאכל מה שבפנים ונזרק מה שבחוץ, שקליפת הפרי היא מחיצת בינו ובין עולם התמורות הקרוב לו כדי שלא לקבל הטומאה, ואלו הן: רימונים, אגוזים, שקדים, ערמונים, לוזים, הנקרא אלבינא"ש בלע"ז, אלונים הנקרא אלביוטא"ש בלע"ז, פרישים, פיניוני"ש, פיסטוקא"ש, מאוזי"ש, ומנין שמותם ומספרם קיבלתי, אבל סדורים על סדר העשר ספירות לא קיבלתי, עד יערה עלינו רוח ממרום, עכ"ל. אולם עם כל זאת, לא הובא שום מנהג וסדר או תיקון מיוחד לאכילת הפירות ביום זה מהאר"י וגוריו.

מעלת ועניין יום ט"ו בשבט | מאמרים הלכתיים

מצינו מקור מוסמך נוסף לקיום מנהג עתיק זה בין מקובלי ספרד, בדברי הגאון רבי משה חאגיז זצ"ל מעיה"ק צפת ת"ו המביא את מנהג אכילת הפירות בשם רבותיו גדולי צפת וכה כותב במאמר המנהגים שלו בסוף ספרו שתי הלחם: ועוד אודיעך דכאשר האדם עץ השדה הנהגתי גם כן מה שראיתי מרבותי נ"ע וממורי הנז"ל אמ"ו הרב מר זקני ה"ה המפורסם מוהר"ם גלאנטי ז"ל שהיה נוהג בט"ו בשבט להרבות בברכות פירות האילן ולהתפלל להשי"ת יחדש עלינו ועליהם שנה טובה. החסיד שבכהונה הגאון רבי אליהו הכהן זצ"ל מאיזמיר מזהיר על קיומו של המנהג בספרו 'שבט מוסר' (פט"ז): "בני הוי זהיר לברך על הפירות בט"ו בשבט שמנהג ותיקין הוא".

פרי עץ הדר

החמ"י הנהיג לראשונה סדר שלם של אכילת מספר מסוים של פירות בט"ו בשבט ע"פ שלושים מיני הפירות שדיבר עליהם המהרח"ו כמובא לעיל. בתחילת דבריו הוא מדגיש שמנהג זה לא נמצא בדברי האר"י ותלמידיו והוא מחדש אותו מעצמו, ומביא שם את סדר אכילת הפירות בצורה מסודרת ומפורטת. בתחילה צריך לומר פסוקים מהתורה, מהנביאים ומהכתובים, ויקרא י"ג קטעים מכתבי הקודש על תנובת הארץ פירות וצמחים ובספר הזוהר, ואח"כ יאמר תפילה מיוחדת: "אנא האל העושה והיוצר והבורא וכו' יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו שבכח סגולת אכילת הפירות שנאכל ונברך עליהם עתה יתמלאו מעוז שפע הודם לשוב שנית להגדילם ולהצמיחם מראשית השנה ועד אחרית השנה לטובה ולברכה... וכאמור, אח"כ יאכל פירות בסדר מסוים וישתה ביניהם ארבעה כוסות יין כמפורט להלן ולפני אכילת כל פרי ילמדו המסובים ויהגו בקטע מהזוהר, מתיקוני זוהר או מהמשניות בסדר זרעים הקשורים לאותו הפרי.

במשך מאתיים שנים האחרונות, לאחר שיצא לאור ספר חמדת ימים, הודפס קונטרס הנקרא: "פרי עץ הדר" אשר מכיל את כל הסדר בצורה מסודרת, 'דבר דבור על פירותיו' לפי סדרו של החמ"י בעת קיום מנהג אכילת הפירות. הספר התקבל בהערצה רבה בקרב עדות הספרדים, וחזר ונדפס פעמים רבות במהדורות שונות, ועד היום קיימו וקבלו עליהם בחיבה יתירה לערוך בצוותא חדא אבות ובנים בביתם או בביהכ"נ את סדר ט"ו בשבט בריבוי מיני פירות ובקריאת התיקון קודם אכילת כל מין ומין וכמו שמציין רבי חיים פלאגי ע"ז בספרו 'מועד לכל חי' (סי' ל אות ז): ליל ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות, ונהגו רוב תפוצות ישראל לסדר בשולחן מכל פירות האילן ופירות הארץ עד אשר תשיג ידו וכל אחד מברך על פרי אחד, האיש מברך על החטה אחר ברכת המזון "חלב חיטים ישיביעך" כדי שיהיה לו המזונות בריווח, האשה על הגפן כדכתיב: "אשתך כגפן פוריה", הבן על הזית "בניך כשתילי זיתים סביב לשולחנך", רמון ואגוז לבנותיו על שם "כבודת בת מלך פנימה", דבש ותפוח לתינוקות על שם: "תחת התפוח עוררתך" "דבש וחלב תחת לשונך", כמו שכתב כל זה ידיד נפשי בני הגדול הי"ו בספרו 'והוכיח אברהם' פרק לד. רובא דעלמא אינן נוהגין כן אלא קורין בספר פרי עץ הדר על הסדר לפי הפירות שיש לו. ויש שאינן נוהגין כלל לסדר פירות. ויש נוהגים דוקא ז' מיני פירות דנשתבחה בהן הארץ. ויש מקומות דאינן לומדים כי אם ט"ו שירים שבתהילים, ונוהגים דמלמדי תינוקות מלמדים את תלמידיהם כל ט"ו שירים כדי שילמדו בשולחן אביהם בליל ט"ו בשבט", עכ"ל.

כתב ה'קדושת לוי' בליקוטים: "ונמצא ט"ו בשבט הוא הכנה לפסח ופסח הוא הכנה למתן תורה, נמצא ט"ו בשבט הוא הכנה למתן תורה, והא ראייה גם כן שהתורה נתנה בסיון ומשה רבנו עליו השלום אמר משנה תורה בשבט ככתוב: "בעשתי עשר חדש" הרי ראייה שחדש שבט הוא הכנה למתן תורה" עכ"ל. הרי לנו שהשפעתו של חודש זה על לימוד התורה גדול הוא לאין ערוך.

יהי רצון מלפני הקב"ה, שיערה עלינו רוח טהרה ממרום להתעלות במעלות התורה היראה ולהחזיק בעץ החיים לעולם.

תוצאות מחקר אוכמניות מזנים דרומיים

תגובות רבות התקבלו במערכת על המאמר המקיף והתקדימי גבי אוכמניות זנים דרומיים האם הם עץ השדה או שיח האדמה. לבקשת רבים אנו מפרסמים מכתב שנשלח ע"פ בקשת מכון וולקני לקבל לידם בכתב את תוצאות המחקר והניסוי המקיף.

המכתב המצו"ב מסכם באופן מקצועי את שלבי המחקר השונים. הנתונים הכתובים בו הם כפי שנמסרו ע"י הרב נחמיה חדר שיחי' מנהל המעבדה במחלקה למחקר יישומי שע"י המכון למצוות התלויות בארץ אשר השתתף וליווה את המחקר לאורך כל הדרך.

[המשמעות התורנית של המחקר הלכה למעשה נידונה בהרחבה במאמר המקיף של מורינו ראש המכון שליט"א בגליון הקודם (165), כמו"כ פרסמנו שם תמונות מהמחקר]

*

סיכום על ניסוי ומחקר גידול אוכמניות זנים דרומיים

ה כסלו תשפ"ג

לכבוד מר שמואל גלילי

מכון וולקני, היחי' למחקר מצוות התלויות בארץ

שלום וברכה!

בהמשך לפגישתנו מיום זה, ראשית ירשה לי לאחל לו הצלחה בתפקידו החדש, ושיצליח להוסיף ולחזק את חקלאי ישראל בשמירה על מצוות הארץ באמצעות סיוע טכני בנושאים מגוונים שאתם עוסקים, לתועלת החקלאים וכלל הציבור.

כבקשתך, הריני להעלות על הכתב את הסיכום של הניסוי בגידול האוכמניות שהתחיל בחודש אפריל 2020 ומסתיים בימים אלו.

בניסוי זה נטלו חלק:

רונן ביטון, מטפח בחברה הישראלית למחקר ופיתוח משתלת בית חנן. ד"ר עקיבא לונדון הרה"ר לישראל. ה"ה נחמיה חדר, מנהל המעבדה שע"י המכון למצוות התלויות בארץ, והח"מ.

שלב א של הניסוי:

מזריעה עד נביטה - 2 פסגים

1. ניסוי 1:

❖ זנים: ארבעה זנים דרומיים Eureka. Meridian. Eureka sunset. Dazzle.

❖ מיקום זריעה - חדר במעבדה במושב בית חנן

❖ טמפ' קבוע של 25 מ"צ המכוון על ידי מזגן קיר.

❖ זריעה בתאריך: אייר תש"פ חודש 27 לאפריל 2020

❖ נביטה: 31 יום ומעלה המשיך לנבוט כל כמה ימים נבטים נוספים

❖ מגשי קלקר במילוי כבול ופרלייט, כיסוי ורמיקוליט, השקיה במים מחומצנים בהתאמה לרמת PH של 5.5 ללא חומרי דישון וללא כל מזרזי או משפרי נביטה.

תוצאות מחקר אוכלוסיות מזנים דרומיים | מאמרים הלכתיים

2. ניסוי 2:

- ❖ זנים: עשרה זנים דרומיים
- ❖ זנים: עשרה זנים דרומיים. Eureka. First blush. Meridian. Opi. Eureka sunrise. Dazzle. Splash. Eureka sunset. Eco. Twilight
- ❖ מיקום זריעה - חדר במעבדה במושב בית חנן
- ❖ א. הזרעים מכל זן חולקו לשתי קבוצות
- ❖ -מחצית מהזרעים נזרעו בטמפ' קבוע של 25 מ"צ המכוון על ידי מזגן קיר.
- ❖ -מחצית הנותרים נזרעו והושארו בחוץ תחת רשת ציפורים.
- ❖ זריעה בתאריך: 1 יולי 2021
- ❖ נביטה: 1 אוגוסט והמשיכה עד 19 ספטמבר. ס"ה נבטו 27 עציצים
- ❖ מגשי הזריעה שנשארו בחוץ לא נבטו כלל.
- ❖ כלומר נביטה ראשונה לאחר 30 יום.
- ❖ מגשי קלקר במילוי כבול ופרלייט, כיסוי ורמיקוליט, השקיה במים מחומצנים בהתאמה לרמת PH של 5.5 ללא חומרי דישון וללא כל מזרזי או משפרי נביטה.

3. ניסוי 3:

- ❖ זריעה בפקולטה לחקלאות ברחובות, בחדר דמוי טמפ' של ארץ הגידול [בערב טמפ' של 22 מ"צ, ושוב לקראת הבוקר הטמפ' שבה ועולה עד 28 מ"צ].
- ❖ ס"ה 6 זנים דרומיים מתוך ה-10 הנז' לעיל, כמובן שכל זריעה התרחשה בתא נפרד [תא 1: Eureka, תא 2: First blush, תא 3: Meridian, תא 4: Dazzle, תא 5: Eco, תא 6: Twilight].
- ❖ סוג המצע הוא 'כבול' שמאוזר עם פרלייט בכיסוי ורמיקוליט. השקיה במים מחמצנים להתאים לרמת PH של 5.5
- ❖ זריעה ביום 11 יולי 2022 [בהיתר הלכתי של מצע מנותק תחת גג גמור].
- ❖ נביטה ביום 8 אוגוסט 2022 כלומר 29 יום לאחר הזריעה. והנביטה המשיכה גם עד סוף חודש אוגוסט.

4. ניסוי 4:

- ❖ זריעה במחסן מאחורי בית פרטי [השייך למנהל המעבדה במכון מר נחמיה חדר בביתו שבמושב ישעי], מחסן פתוח עם חלון גדול על רוב גודלו של החלון פתוח לטמפ' חוץ, חצי יום שמש בתוך המבנה.
- ❖ נזרעו זרעים שהוציא מפירות קפואים שמקורם מפרו לבדיקת חרקים במעבדה. ובנוסף שהוצאו מפירות שהגיעו לארץ מפולין, ולאחר הוצאת הזרעים מהפירות השרייה במים,
- ❖ סינון, והעלאה על נייר סופג לייבוש הם נזרעו, בעציצים פלסטיק ובאדמת גן מוכנה לזריעה.
- ❖ הזריעות התרחשו בתאריכים שונים, כאשר 2 האחרונות שבהם נזרעו אחת ב 15 ספטמבר 2022, ואחת ב 28 בספטמבר.
- ❖ המצע היה אדמת גן עליה הונחו הזרעים ומעליהם פוזר ורמיקוליט.
- ❖ הנביטות החלו ביום 16 אוקטובר כלומר 31 יום לאחר הזריעה. והנביטה ממשיכה גם בימים אלו, את האחרונה עוד ראינו ביום 24 נובמבר 2022.

מאמרים הלכתיים | תוצאות מחקר אוכמניות מזנים דרומיים

הרי לפנינו מסקנה ברורה ובלא ספק כלל, שמזמן זריעה עד נביטה, הממוצע הוא 30 יום בלבד.

שלב ב של הניסוי:

מנבט עד פרי בשל

1. ניסוי 1:

- ❖ מקום הגידול: בית רשת ניסיוני לגידול שתילים משתלת בית חנן
- ❖ סוג רשת: 40 מ"ש, רשת גידול לבנה, ובקיץ תוספת של רשת הצללה (30% צל).
- ❖ זנים - כל הזנים שנבטו בניסוי מס' 1 לעיל. נלקחו ממגשי ההנבטה עם הופעת הפסיגים ונשתלו באדמת גידול, השקייה מתאימה ל PH הנזקק, וחומרי דשן הנצרכים לגידול.
- ❖ שתילה: יוני 2020
- ❖ פריחות: אמצע חודש פברואר 2021
- ❖ פרי בשל: תחילת חודש מרץ 2021 [ר"ח ניסן תשפ"א].
- ❖ לסיכום זריעת גרעין מאי 2020 פרי בשל מרץ 2021 = כ 10 חודשים.

2. ניסוי 2:

- ❖ מקום הגידול: בית רשת ניסיוני לגידול שתילים משתלת בית חנן
 - ❖ סוג רשת: 40 מ"ש, רשת גידול לבנה, ובקיץ תוספת של רשת הצללה (30% צל).
 - ❖ זנים - כל הזנים שנבטו בניסוי מס' 2 לעיל. נלקחו ממגשי ההנבטה עם הופעת הפסיגים ונשתלו באדמת גידול, תוך כדי השקייה מתאימה ל PH הנזקק, וחומרי דשן הנצרכים לגידול.
 - ❖ שתילה: תחילת אוגוסט עד אמצע ספטמבר 2021 - כל נבט שנבט הועבר למקום הגידול.
 - ❖ פריחות: סוף חודש פברואר ובכל חודש מרץ 2022
 - ❖ פרי בשל: תחילת חודש אפריל התחלה, שיא היבול תחילת מאי עד סופו.
 - ❖ לסיכום זריעת גרעין 1 יולי 2021 פרי בשל אפריל 2022 = כ 9 חודשים.
- הלכה למעשה, מזריעה עד נביטה ממוצע של 30 יום. ומנבט לפרי בשל כ 9 חודשים. כלומר פרי זה מהזנים הדרומיים, נותן פרי תוך שנה מזריעתו בגרעין כל חומר או מידע נוסף שתזדקק, ויהיה תחת ידי אשמח להעביר אליכם.

בברכה

תשובות הלכה למעשה שהשיבו ראש המכון ורבני בית ההוראה שליט"א

(נלקט מתוך שאלות רבות שנשאלים הרבנים מידי יום ביומו בקו ההלכה ובשו"ת און לייז)

קו ההלכה והכשרות 03-7528999

ימים א-ה בין השעות 09:00 ועד 23:30 יום ו בין השעות 10:00 ועד 13:00

על איזה כשרות ניתן לסמוך במאכל 'סושי'

שאלה: שלום וברכה כבוד הרב, רציתי לשאול לגבי אצות ים, המאכל הקרוי סושי. ישנם שואלים אם ניתן לסמוך לכתחילה, שכן ראינו שקיים חשש של סרטנים וצריך בדיקה להורידם. יש כל מיני מסעדות הנושאות כשרות 'בד"צ'. וברצוני לשאול מה דעת הרב? האם מסעדות אלו סומכים על ביטולים וכד' כדי לתת כשרות. או שבאמת בודקים כל אצה ואצה. או שמא נשתנה המציאות מאז מה שהרב כתב בספר לגבי אצות נורי, וכיום האצות בחזקת נקיות.

תשובה: לצערי הרב, אין כל אפשרות לסמוך, אלא רק להשתמש בהיתר כאשר עברו יב חודש. גם האצות המשווקות עם כשרות בד"ץ... נבדק במכון כמה פעמים ונמצא נגוע.

יש כמה כשרויות בארץ ישראל ששלחו משגיחים למעבדת המכון ללמוד את שיטת בדיקת האצות, והם אכן בודקים בעסק שהם אחראים כל אצה, וזה אפשרי בקלות, אם לומדים הטכניקה.

רצוי לשוחח עם משגיח בכל מקום. אם תשובתו שאצלו הכל מצוין כי הוא קונה בהכשר בד"ץ פלוני, ידע שאי אפשר לסמוך לצערינו. אם אומר שבודק ומתאר הבדיקה וכו', יש על מי לסמוך.

צריך לדעת שבלי ללמוד הטכניקה, המשגיח יכול לבדוק שנים ולא ימצא כלום. מאידך כשלמד הוא יכול במהירות לבצע את הבדיקה.

*

קוקה קולה זירו ללא כשרות

שאלה: יש לי שאלה שמעסיקה אותי הרבה זמן, האם קוקה קולה זירו שמיוצר במדינות שונות והם ללא כשרות, האם מותר לשתות גם כשאין הכשר, אני רואה שברוב המוסדות ובתי חב"ד זה מוגש, האם זה אפשרי?

אציין, שיש כל מיני שמועות שונות בדבר וילמדנו כבוד הרב איך לנהוג הלכה למעשה.

תשובה: התשובה הזו היא ארוכה וזו לא מסגרת להקיף את הכל, אולם זאת יש לדעת שצריך לחלק בין לתת כשרות, לבין כאשר המוצר מוכן כבר ונמצא לפני. ובנוסף יש הפרש בין חומרים לא כשרים. לבין חומרים כשרים רק עוברים בליין ייצור שלפני"כ היה ייצור בעייתי כמו חלבי ועוד.

ביני עמודי | תשובות הלכה למעשה

למעשה אין חומרים אסורים במשקאות של חברה זו. לא כאן המקום להאריך, גם גליצרין שיש מי שציין אותו, למעשה יש מדינות רבות שלא משתמשים כלל כגון מרוקו ועוד. וגם המשתמשים הרוב המוחלט בתעשיית המזון הוא צמחי.

אולם לא זאת הנקודה האמיתית, אלא הנקודה האמיתית, היא שנותני הכשרות מייצרים חומרים מסויימים הבאים בתמצית המקורית, בייצור מיוחד, מחמת בליעות כלים. אולם זאת יש לדעת שלאחר כל הבליעות הללו, והביטול העצום, ואין כל חומר אסור שהוא זה שמעמיד או ניכר, כלומר אין בחומר הצבע שום חלק לבליעה שהיא תגרום להעמיד או שאר טעמים שזה ללא ביטול. ולכן למעשה אם לתת הכשר לא נכון לתת ללא פיקוח, מאידך לשתות אפשר, גם אם הייתה איזו בעייה, ובחלק מהדברים הם לא מדוייקים כי ה CIP של היצרן מעיקר הדין מועיל כהכשרה, ובפרט במצבים שזה בליעה קלושה, כגון אבקת חלב [כמבואר במנח"י].

ולכן למעשה צודקים אותם אנשים חרדים לדבר ה' המתגוררים במדינות רבות בעולם ונוהגים לשתות משקאות אלו גם ללא כשרות, כל שמדובר בחברה כמו שצינת שהתמצית מגיע ממקום שידוע שאין חומרים אסורים. ובכל מפעל כשמוסיפים זה רק דברים רגילים שמואשרים, כגון סוכר, מים או גז וכיו"ב. וכמובן כשמדובר ללא תוספת אירומות חיצוניות, אלא כעין מה ששאלת בשאלתך. וכמובן שאין השאלה לגבי פסח אלא לשאר ימות השנה [שלגבי פסח יש חששות גם בדברים בסיסים כגון הסוכר האינזורטי ועוד].

תמרים יבשים ממרוקו

שאלה: האם תמרים יבשים ממרוקו צריכים הכשר, יכולה להיות איזו בעיה שעדיף לא לאכול?
תשובה: אין בעיה כשרותית בתמרים ממרוקו, רק יש לבדוק מחקרים כמו כל תמרים.

*

תבלין 'זעפרן' האם צריך כשרות

שאלה: לגבי התבלין זעפרן, האם אפשר לקנות ללא כשרות? האם צריך להיזהר מחקרים וכו'?

תשובה: זעפרן מקורי ניתן לקנות ללא כשרות, אלא שרוב הזעפרן בעולם הוא מעורבב עם חיקויים וצריך זהירות מרובה. עדיין לא ראיתי נגיעות בזעפרן, למרות שטכנית זה יכול להיות בהחלט. וכיון שבלא"ה שמים בשערות בודדות, ואפשר להתבונן לפני השימוש.

*

דג לוקוס

שאלה: אני נמצא בתקופה הקרובה במוגדור שבמרוקו. מוכרים כאן בנמל דג לוקוס, האם הוא כשר?

תשובה: דג לוקוס הוא גדול וניכרים בו הקשקשים ביותר. ללא עור בלא"ה אסור לקנות. עם עור, מייד ניכרים או הקשקשים או בית הקשקש היכן שהיו מונחים הקשקשים.

*

האם צריך כשרות בקפסולות למכונות קפה

שאלה: לכבוד הרב שלום וברכה, לגבי פולי קפה לטחינה במכונות קפה האם יש בעיות כשרות שצריך לתת את הדעת עליהן (אין לי ידע על מה שהולך בשוק), הספקות שעולים לי:

א. אולי אפויים ע"י גויים (האם יש חשש בישול גויים בזה)?

ב. האם מערבים בזה חומרי טעם וריח בעייתיים מבחינת כשרות?

ג. מה לגבי חשש טפילים בפולים אלו?

מקווה שהרב יאיר עינינו בעניין זה שמצוי יותר ויותר. ברכת הצלחה בכל ותודה מראש.

תשובה: א. בקפה אין חשש של בישול עכו"ם. לא במוצר הראשוני ולא הסופי, כך היא הכרעת רוב הפוסקים להלכה.

ב. כאשר מדובר בפולים עצמם, אין חשש לתערובת נוספת. כאשר מדובר על קפסולות, שם אכן יש תוספות של ארומות נוספות, אבל זה כתוב להדיא על גבי האריזה, אולם כאשר מדובר על קפה נטו אין חשש לתערובת. חשוב להדגיש, כי השמות השונים והחזוק השונה של הקפסולות הוא לא מחמת תערובת, אלא מקור הקפה, גובה ההרים, וסוג המטע. לכן למעשה, בפולים ובקפסולות של 100 אחוז אפשר להשתמש באופן עקרוני גם ללא כשרות. כאשר מדובר עם תוספים חייב כשרות ידועה וברורה על המוצר.

ג. הקפה ומוצריו בחזקת נקיים מחרקים. להוציא אם אתה רואה בעיניך משהו חריג וברור. בהצלחה.

*

האם מותר לאכול בשמינית ירק שנזרע באיסור שביעית

שאלה: רציתי לשאול את כבוד הרב, ירק שנזרע בשביעית באיסור (בזיליקום נענע כוסברה), ועבר זמן רב בשמינית, (טבת). האם מותר באכילה? אם אפשר בבקשה לקבל גם מקורות לזה.

תשובה: ירק שנזרע בשביעית, ונלקט בשמינית, אם עבר זמן בשמינית שהיה מספיק להיזרע ולהיקטף מותר בהגיע אותו זמן, גם האחרים שוודאי נזרעו בשביעית. ובהגיע חנוכה הותרו כל הירקות שנקטפו בשמינית הגם שנזרעו באיסור בשביעית. אולם מה שנלקט בשביעית, לעולם נשאר באיסורו, וגם בהגיע חנוכה [כך הכרעת ר"פ ודלא כהבנת המהרי"ק על הרמב"ם].

המקור להלכה זו הוא רבינו הרמב"ם בהלכות שמיטה ויובל פ"ד סעיף ו.

*

בצל ותפוז"א שבשווקים לגבי חשש שביעית

שאלה: למה בצל, ותפוח אדמה דינם שונה מכל הירקות?

תשובה: אין דינם שונה, אלא שבצל עד לפני כשבוע [יו טבת] הכל היה מקטיף שביעית בלבד וממילא לא שייך כל היתר, כולל הזמן של חנוכה. אולם גם כעת שכבר יש חדש, עדיין זה יתיר רק הנקטף בשמינית ולא הנקטף בשביעית, ובוה שבצל יש איסור ארוך מאד בזה הוא שונה שעדיין בשוק הרוב מקטיף שביעית.

גם תפ"א דומה לזה, הגם שיש שיצא חדש עוד לפני חנוכה [מזריעת שביעית], אולם עדיין הרוב המוחלט הוא מקטיף שביעית, ואי אפשר להתירם^א.

*

גידולים שכבר קניתי לפני התאריך המתיר אותם

שאלה: יש לי שאלה בשביל הרב, אם הגיע הזמן הכתוב בלוח, ויש לי במקרה ירקות מלפני אותו תאריך, האם מותר לי לאוכלם?

תשובה: כן, הם יהיו מותרים. חוץ ממה שידוע שנקטף בשביעית.

*

קניית שתילים בשנה השמינית

שאלה: האם אפשר לקנות במשתלות ובשווקים החופשיים שתילי פרחים עונתיים של החורף?

תשובה: שתילים מחולקים לשני חלקים: יש קטנים שבוודאות נזרעו לאחר שמיטה ואין כל בעיה [שבועות לאחר שמיטה השתילונים החדשים מוכנים]. ויש גדולים ממש שהם בני שנה ויותר מלפני שמיטה. ויש אותם בינונים שנזרעו ונשתלו בשמיטה. בכל אופן אין לגביהם לא ענייני קדושת שביעית ולא איסור ספיחין שהרי אינם עומדים לאכילה, אולם יש בהם חשש של מסייע לעוברי עבירה.

אלא שיש לזכור הפרטים הבאים, רוב בעלי המשתלות הללו עברו בהשגחת הרבנות וכלפיהם כאשר סומכים על היתר אין להם גדר של עוברי עבירה. הן אם הסתמכו, על היתר הרבנות הכללי, או על היתר שתילה במבנים וכו'.

בנוסף כל הזריעות הנעשות במכונת זריעה או אף ידנית, הם בחדרי זריעה שהם מבנים סגורים, ואף בניתוק מן הקרקע. המשך חיי שתיל, נעשה בהיתרים האמורים. ולכן מעיקר הדין הרוכש היום יש לו על מה לסמוך, ואין לו בזה דין 'עקור' או 'מסייע'.

*

קניית פרחים חיים בשווקים

שאלה: אבקש לדעת לגבי קניית זרי פרחים חיים, אני רוצה לקנות בשווקים הפתוחים, ממתי אפשר? ובתקופה זו אם אפשר מעיקר הדין?

תשובה: יש לזכור שפרחים רבים הם מותרים מעיקרם, וכגון הוורדים שלעולם הם במצע מנותק בתוך מבנה [גם אם לא כל התנאים מושלמים], וכדומה לו רקפות המשווקים בעציצים, הזריעה שלהם באמצעות מכונה בתוך חדר סגור לחלוטין, לתוך עציצים, והם מותרים ברכישה. ובנוסף יש פרחים מיובאים. והרוצה לעמוד על כל פרח על מקורו, וזמן הופעתו מגידול חדש בשמינית, יוכל לראות בלוח זמנים שהו"ל ע"י המכון לקראת השמיטה^ב. ובכלל יש לזכור שבחנוכה הותרו כל הירקות אף שנזרעו בשביעית באיסור, מ"מ חז"ל קבעו שכל שנקטפו בשמינית מותר, ולא חששו חכמים לגזור גזירה מיוחדת על כך. ועל כן מותר מעיקר הדין לרכוש כיום את כל הפרחים שנקטפים בימים אלו.

א. ראה עוד במידע הלכתי שבראש החוברת את ההלכה למעשה בדברים אלו לפי המצוי כעת בדינו.

ב. הלוח זמנים מתפרסם ביבולים השונים, ובכללם בגיליון תנובות שדה של חודש תשרי תשפ"ב (גיליון 158), וכן באתר המכון למצוות התלויות בארץ.

שו"ת חלקת השדה חלק ה

שאלות ותשובות, מאמרים ובירורים דיני מצוות התלויות בארץ

מאת מורינו הגאון רבי שניאור ז. רווח שליט"א - יו"ר המכון ורב קהילת 'משכן התורה' אלעד

בשורה טובה לכל שוחרי תורה והלכה, ובפרט לעוסקים במצוות התלויות בארץ בעיון ובפסיקה, עם צאתה לאור עולם של יצירת המופת, 'שו"ת חלקת השדה חלק ה', ובו שאלות ותשובות מאמרים ובירורים דיני מצוות התלויות בארץ ובסופו תוכן עניינים מפורט.

בספר 44 סימנים המתפרסים על פני למעלה מ-300 עמודים ומתחלקים למדורים שונים במצוות התלויות בארץ, חדש, ערלה, כלאים, חלה, תרו"מ, ושביעית. התשובות עוסקות בהלכה ולמעשה תוך הבאת המקורות בהרחבה, והכל בשפה קולחת ברורה ונעימה למען ירוץ הקורא בו כדרכו בקודש של מורינו הרב המחבר שליט"א. כולל בסופו תוכן עניינים מפורט המסכם את תמצית התשובה, כדרכו של הרב המחבר שליט"א וכפי שראה וקיבל אצל רבותיו צוק"ל ושליט"א.

בהתבוננות וסקירה על תוכן העניינים נראה איך את הנידונים המרתקים והמעשיים שנכתבו עליהם התשובות, כגון: זיתים מירדן האם יש לחוש לערלה, האם נוהג בכוסמת איסור חדש וזיהוי שיבולת שועל וכוסמין, בהפרשת חלה במאפיית מצות אם יש לחוש לעיסה העשויה להתחלק, שיעור קמח בימינו המחייב בהפרשת חלה, צמח אלוורה תחת גפן לעניין כלאי הכרם, הדלקת נר חנוכה ע"י כהן בשמן תרומה, חזקת כהן ולוי בזמנינו, תוצרת של נכרי שישראל עשה בה גמר מלאכה בעודה בבעלות נכרי, קניית פירות שביעית בהקפה אם מציל גם מאיסור סחורה, ישוב פארן לגבי קדושת שביעית ועוד נושאים רבים ומגוונים אשר כל הרואה אומר ברקאי, לא בא עוד כבושם הזה.

נציין, שחלק מתוך הנידונים שבספר ראו אור עולם לראשונה ע"י מורינו הרב במסגרת גיליון 'תנובות שדה' היו"ל מידי חודשיים ע"י המכון. כמו"כ נתבררו חלקים מהדברים במסגרת שיעורי ערב שבת הנאמרים ע"י מורינו הרב בבית מדרשו 'משכן התורה' באלעד בין קבלת שבת לערבית, שיעור ייחודי הנאמר מידי שבת בשבתו בפני חבר תלמידי חכמים מופלגים, ומפורסמים השיעורים בריחא דאורייתא ובליבת אש, בליבון ובירור משורשי הסוגיה עד לאסוקי שמעתא.

התשובות אשר נכתבו לאורך השנים בזמנים ומקומות שונים [בחלק מהסימנים מציין הרב המחבר את מקום כתיבת התשובה, פעמים רבות במסגרת מסעותיו לחיזוק הכשרות והקדושה בעולם ובפרט במדינות צפון אפריקה], נערכו ונתלבנו ע"י צוות רבני המחלקה התורנית של 'המכון למצוות התלויות בארץ', ובפרט הרבנים הגאונים שליט"א רבי ישראל אנקוה ורבי מנחם דרורי.

שו"ת חלקת השדה חלק ה מתווסף לד' חלקי השו"ת שיצאו עד כה ובהם מקובצים תשובות הלכה למעשה שנכתבו במהלך השנים ע"י מורינו הרב שליט"א במענה לשואלים הרבים מכל רחבי הארץ והעולם כולו, המבקשים לדעת ולהשכיל בתחום הלכות המצוות התלויות בארץ.

במעמד לחיים צנוע ומרגש אשר התקיים במשרדי המכון ביום הגעת הספרים מהדפוס, לא הסתיר הרב שליט"א את התרגשותו מכך שזוכה להמשיך ולהוציא לאור את סדרת הספרים 'חלקת השדה' על מצוות התלויות בארץ. כמו"כ הודה הרב למנהל המכון הרב יקותיאל דהן שיחי' ולכל המסייעים והעוזרים במלאכת העריכה ובמלאכת ההוצאה לאור על טרחתם ויגיעתם כי רבה למען יצאו הדברים תורה מפוארת בכלי מפואר.

יהי רצון שיזכה מורינו הרב שליט"א להאריך ימים על ממלכתו להשיב למבקשי תורה את דבר ה' זו הלכה, להוסיף ולכתוב עוד תשובות ובירורים רבות בשנים, מתוך בריאות גופא ונהורא מעליא.

-סקירת ספרים על 'שש משור' ח"ג תתפרסם בגיליון הבא אי"ה-

תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים
אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים
על תופשי משוטף ופורשי מכמורים
מלחיד וחובליה במים אדירים
עורכי מערבך מישרי הדורים
מפענחי צפוניך ומגלי מסתורים
מי יקצה בגבעות ומי יסתת בהרים
מי יפרק הויות ומי יתרץ שברים
מי יפליא נזירות ומי יערוך נדרים
מי ישדד מעמקיך וחתו אפרים
ומי ילחם מלחמתך וישוב לשערים
כלי מלחמה אבדו ונפלו גבורים
אשריהם משבילים פרקיע וזהרים
במנוחות שלום נחו ישרים
אוי ואבוי ושד ושבר לנותרים

גיריון מיוחד לאורו ולזכרו
מרן רבינו רבי שמעון בעדני זצוק"ל
זקן חברי מועצת חכמי התורה

אבל יחיד עשי לך 'המכון למצוות התלויות בארץ' עם הסתלקותו לגנזי מרומים של המאור הגדול לממשלת התורה מנהיגם ואביהם של בני הישיבות והכוללים בני עדות המזרח, אשר נשא את משא החינוך על כתפו ועמד בחירוף נפש להגן על התורה והמסורה מרן רבי שמעון בעדני זצוק"ל אשר האיר אור עולם ממזרח, לימד וגידל תלמידים עד ימיו האחרונים והנהיג במידת האמת והישר מתוך ענווה מופלאה ללא משוא פנים וללא שיקולים אישיים.

זכינו גם אנו ב'מכון למצוות התלויות בארץ' יחד עם כלל ישראל ליהנות מאורו הגדול ולזכות לקרבתו, כאשר מרן זצוק"ל עומד על גבינו ומעודד ומברך את מעשה ידינו להרבות את סדר זרעים ותורת ארץ ישראל, להפיץ את דבר ה' זו הלכה דרך 'המכון למצוות התלויות בארץ' הן ע"י בירור וליבון המצוות במחקרים ומאמרים במסגרת המחלקה למחקר תורני, הן בכשרות המזון מחרקים ותולעים דרך המעבדה היישומית ופיקוח המכון, וכמובן ע"י חומרי לימוד היוצאים מידי שנה ע"י המכון המותאמים לפי רמות לימוד ועוד היד נטויה.

הספד מורינו הראשל"צ הגרש"מ עמאר שליט"א | לאורו ולזכרו

בגיליון המיוחד שלפנינו המוקדש לזכרו הטהור של מרן זצוק"ל נחזור אל חלק מאירועי המכון אשר נעשו במשך השנים בהשתתפות ובראשות מרן זצוק"ל. נתבונן בדברים נלמד מדרכיו ויה"ר שנמשיך להרבות תורה והלכה ויתגדל כבוד שמים בעולם. אמן.

■

רצון לפני אבינו שבשמים לקיים לנו חכמי ישראל והם ובניהם ובנותיהם בכל מקומות מושבותיהם ונאמר אמן. ונשאלת השאלה וכי כשברכנו פרטנו כל הברכות לכלל ישראל, האם חכמי ישראל חס ושלום לא נכללים בזה, למה צריך ברכה מיוחדת שיקיים לנו את חכמי ישראל? ...

נדמה לי שהתשובה היא פשוטה: זוהי לא ברכה לחכמי ישראל, זו ברכה לעם ישראל! נכון, ברכנו והתפללנו על כל הפרטים, אבל ברכתם של ישראל אינה מושלמת בלי שיקיים לנו את חכמי ישראל. מי שלא ראה, אני הייתי כמעט בכל קהילות ישראל, עין בעין ראיתי שקהילות שיש להם חכמים אמתיים בראשם, בעלי תורה אמיתית בעלי יראה אמיתית, הם פורחים ומשגשגים ועולים מיום ליום ומתרוממים ברוחניות ובגשמיות, וקהילות שלא היו להם חכמים או שהחכמים לא היו בהתאם כפי שהתורה דורשת, דועכות והולכות רחמנא ליצלין.

ולכן אחרי כל הברכות שה' ישמור ויציל ויגן על כל עם ישראל כולו בלי יוצא מן הכלל, משלימים את הברכה ואומרים: יהי רצון שה' יקיים לנו את חכמי ישראל. כי הם חכמי ישראל זה הכלים שבו ניתנת הברכה לכלל ישראל, וכשחכמי ישראל מסתלקים אנו מפסידים, לא הפסד פשוט, אנו מאבדים את הכלי חמדה שלנו, אנו מאבדים את הברכה שלנו שהיינו זוכים על ידם ומהם, והיום כמו שאמר, נסעו המה למנוחות עזבו אותנו לאנחות, מי ייתן לנו תמורתם, מי ייתן לנו תמורתו של הגאון הצדיק החסיד הזה מי ייתן לנו תמורתו, מי יוכל למלאות את מקומו, מי יבין דעה ומי יורה תשובה, מי יכול להעביר את התורה, מי יכול להעביר את

בראשית הגליון, נפתח בדברי הספד וקינה שנשא מורינו מורה דרכו של המכון הראשון לציון הגאון הגדול רבי שלמה משה עמאר שליט"א, מתוך דבריו בפני המיטה במסע ההלוויה.

הספד מורינו הראשל"צ הגרש"מ עמאר שליט"א

שר וגדול נפל בישראל. שר גדול בתורה על כל מקצועותיה ומכמניה וגדול במידות אצילות, בענווה מעל כולם. כמעט לא ראינו בדורנו ענווה כמו ענוותו של מרן רבי שמעון בעדני זצוק"ל. אתמול בלילה היינו אצלו בבית חולים כמה חברים, וזה מה שהיינו מדברים, הענווה המדהימה והנפלאה לכל אורח ימי חייו, בהעלם ובהסתר גדול, רבות דיברו ועוד ידברו רבות במעלתו של האדם הגדול וענק הענקים בזה, ועם כל גדלותו תמיד נצמד לגדולי הדור, תמיד היה כיד ימינו הוא והרב חכם שלום זצוק"ל, היו מכבדים זה את זה בצורה שלא ראינו כמותה, היו צמודים תמיד מרן גאון עולם רבינו עובדיה יוסף וגם כאן היה צמוד תמיד לעצותיהם של גדולי הדור, אפילו שהוא עצמו היה גדול מאוד נהג כבוד באחרים והתייעץ עם אחרים, והיום העולם שומם כל הגדולים שלנו, הם היו שלשה שהלכו תמיד יחדיו והקימו את מועצת החכמים, מרן רבנו עובדיה מרן רבי שלום ומרן רבי שמעון תמיד הלכו יחד בעצה אחת בהליכה אחת ולא זו זו מה, ועכשיו שלושתם הלכו למנוחות ועזבו אותנו לאנחות.

כשאנחנו מברכים את החודש מתפללים על כלל ישראל שיהיה החודש הזה לטובה ולברכה אומרים יהי רצון שה' ירחם על פלטתינו.. וכו' וכו', בסוף אומרים יהי

הכבוד של הקב"ה ותזעק בכל כוחך, לא תנוח ולא תשקוט עד שהקב"ה יבשר שיאמר די לגלות המר הזה, שיאמר די לכל הצרות, שיאמר די לכל ההרחקות בגשמיות וברוחניות, ושיתגלה קץ משיחם בשובה ונחת במהרה בימינו, אתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימים. אמן.

המידות הנפלאות שהיו לו, מי יוכל להיות לנו דוגמא בדרך לענווה, ולסתר, להצנע לכת את ה' אלוֹקֵיךָ?

אנו מבקשים מנשמתו הקדושה, כמו שהנהגת את עם ישראל בכל כוחך בכל מקום שהלכת בחן ובחסד, גם עכשיו לא תעזוב את מדתך זאת. תעמוד לפני כיסא

שמיטה עם מרן רבינו זצוק"ל

שמירת ולימוד הלכות השמיטה: א. בחידון שמיטה הארצי בתשע"ה, ב. בכנס משגיחים ומפקחים לקראת השמיטה, ג. שמיטה תשפ"ב. למען נלמד ונשכיל את הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה, לאורו ולזכרו של מרן רבינו זצוק"ל.

חידון שמיטה ארצי תשע"ה

כפי המסורת המפוארת שהונהגה ע"י המכון למצוות התלויות בארץ ובשביל לעודד לימוד התלמידים את הלכות השמיטה כבקשת מרנן ורבנן זצוק"ל ומרנן ורבנן שליט"א, נערך חידון ארצי פומבי מידי שמיטה ושמיטה כאשר בסיומו מוכרז הזוכה וסגניו שאף מקבלים פרסים יקרי ערך. המעמד והמבחן מתקיימים בראשות מרנן ורבנן מאורי הדור ומשתתפים בו מאות רבות של תלמידים ת"ת מכל רחבי הארץ.

אנו מביאים בזאת את דברי מרן רבינו רבי שמעון בעדני זצוק"ל שנאמרו לתלמידים הנבחרים והמשתתפים בחידון הארצי של שמיטה תשע"ה אשר נערך בבית הם ברח' בצלאל בירושלים בראשות הראשל"צ הגרש"מ עמאר, הגאון רבי שלמה בן שמעון (לרפוא"ש), הרה"ר רבי דוד לאו, צוות השופטים ומנהלים ומחנכים רבים.

דמוע תדמע עינינו בעומדינו כעת בשנה השמינית שלאחר השמיטה, כאשר זכור נזכור איך מרן רבינו זצוק"ל לא מנע טרחה וממרום גילו המריץ אותנו לא לחסוך בשום מאמץ ודמים כדי להנגיש את מצוות השמיטה לעם ישראל בכלל, ולסייע לחקלאים לשמירת השמיטה כהלכתה בפרט, כאשר לאורך השנים והשמיטות מרן מעודד מחזק ומעצים ואף טורח בענוותנותו המופלגת לכתת רגליו ולהשתתף בכינוסים שונים שע"י המכון.

כמובן שאין למרן שום רווח או טובת הנאה מכך, אבל רצונו הטהור שיותר ויותר חקלאים גיבורי כח ישמרו שמיטה כהלכתה בלי פשרות וקולות. שעוד ועוד יהודים בני תורה יהיו מודעים למכשלות הקיימים במאכלים שונים אשר מצויים בהם חרקים ותולעים. שהתווספו ויתרבו בני התורה הבקיאים בהלכות התלויות בארץ, ערלה וכלאים, הפרשת תרו"מ כהלכה, בדרך המובחרת ועל פי פסקי רבותינו חכמי המזרח נ"ע. שהעם שבשדות יהיה מנוי ל"בית המעשר" שע"י המכון ושתמלא הארץ דעה את השם.

לאור זאת, הבאנו לפניכם הקוראים הנכבדים שיחיו את הקולות והרשמים מהשתתפותו הפעילה של מרן רבינו זצוק"ל. בחרנו לשתי שלשה קטעים שונים מתוך המעמדות, הכנסים, הברכות ודברי התורה שנאמרו ע"י מרן זצוק"ל בזמנים ואירועים שונים הקשורים לחיזוק

מרן בדבריו מעלה על נס את היוזמה הנפלאה של המכון להמריץ ולעודד את לימוד הלכות שביעית, משבח ומרומם את כל הלומדים והנבחנים, מברך רבות את ראש המכון שליט"א על כל פועליו להרבות תורה ודעת גם אצל תלמידים וחוזר שוב ושוב שבכך מקרבים את הגאולה.

מצורף לפניכם דברים שנשא מרן צוק"ל לכבוד המעמד הגדול והמרגש:

דברי מרן צוק"ל לחידון השמיטה תשע"ח

מכל רע, וכן גם כן שיצליחו בכל העניינים בכל הלימודים שלהם, התורה שמחה בזה שלומדים את ההלכות האלה, אם כן יהיה להם סייעתא דשמיא בכל ההלכה שילמדו, בכל התורה, בכל דבר. ושבאמת יצליחו במבחן, אלו שעמלו על זה חזק וודאי שמגיע להם כהנה וכהנה אבל כולם מגיע להם גם אלו שלא הצליחו כל כך, עצם זה שישבו ולמדו את זה מגיע להם שכר.

אני גם רוצה לברך את כל העסקנים שעשו את הדבר כזה, העסקנים שהתמסרו לזה ועשו ועשו ועשו, זה לא קל, זה הרבה כסף, זה ארגון חזק. לכן לכולם מגיע ברכה, זה קידוש ה' גמור על כך שאוספים את כולם למבחן על שביעית ונבחנים על שביעית, ועל כך ברכה גם לנערים הנבחנים וגם לעסקנים שעסקו והביאו את הדבר הזה. ה' יעזור שבאמת נזכה שיתקיים בנו מה שחז"ל אומרים שבמוצאי שביעית בן דוד בא, בזכות מצוות שביעית בעזרת ה' בן דוד יבוא.

ה' יברך את כל הנערים שלומדים וכל אלה שמארגנים את העניין הזה שאוספים את כולם למקום אחד מכל רחבי הארץ, זה דבר גדול, וה' יתברך ישלם שכרם של כל המארגנים, העסקנים והמשקיעים שהשקיעו כסף, עמל ויגיעה בדברים האלה, ה' יתברך ישלם שכרם כהנה וכהנה. מידה טובה מרובה ממידת פורענות 500 פעם, שה' יתן שכרם טוב ליראיו ושיהיה להם נחת בכל העניינים ושיעזור להם ה' יתברך בלימוד השביעית, בשמירת

מצוות שמיטה היא מצווה חשובה מאד מאד, עד כדי כך שבירמיהו הוא כותב שהגלות התארכה מחמת שלא שמרו את השמיטה, אם שומרים את השמיטה זה מקרב את הגאולה. ברוך ה' עכשיו הדברים מתקדמים, יותר אנשים שומרים שמיטה, לא רק זה אלא היום כמעט כל אחד ואחד לומד הלכות שביעית, פעם לא היה דבר כזה היום ברוך ה' מוציאים ספרים יפים כמו שעשה הרב רווח שמתאים גם לצעירים שיכולים ללמוד את זה ולומדים את זה, ויש כאלה שנבחנים על זה ועכשיו עושים מבחן פומבי גדול ונפלא, זה ממש מקרב את הגאולה כל העניין הזה.

לכן אני רוצה לברך את כל אלה שמשתתפים בזה, את הנערים היקרים שבאמת השתדלו בזה ולמדו, כל אחד הצליח כמה שהצליח, אבל כולם כולם מגיע להם יישר כח, כולם כולם כאחד מקרבים את הגאולה.

ידוע הדבר שכאשר אדם לומד עניין כאילו עשה זאת. העיקר שיתרחבו השיעורים, אני שומע מכל מקום שלומדים לומדים לומדים, ומי שלומד כאילו עשה את זה, וכל אלה שעסקו בזה, הנערים היקרים שלמדו את זה, ובכל מקום שישבו ולמדו את זה כאילו קיימו שביעית כהלכתה. כאילו עסקו בזה הלכה למעשה עם כל החומרות שלה וכל ההידורים שלה.

ולכן מגיע ברכה לכל מי שעוסק בזה, ה' ישלם שכרם וישמור אותם מכל רע, כמו שהם שומרים שביעית ה' ישמור אותם

יעזור שבזכות כל התנועה הנכבדה נזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו ואמן ואז נראה באמת איך השביעית עזרה וקרבה את הגאולה.

השביעית, ושיהיה להם נחת מכל העניינים הציבוריים. וה' יעזור שבאמת נזכה שיהיה בריאות לכולם, נחת רוח וחיים נעימים כדי שנוכל באמת לשבת וללמוד יותר טוב. וה'

כינוס הערכות לשמיטה

למפקחים והמשגיחים שע"י המכון

כמיטב המסורת של 'המכון למצוות התלויות בארץ', מידי שבע שנים בהגעת שנת השמיטה נערך כנס חזוק למשגיחים והמפקחים מטעם המכון, מעמד להערכות לחידוד נהלים והוראות כשרות לקראת הפרויקט הגדול של שנת השמיטה, הכולל בין השאר את האוצר ב"ד ואת הפיקוח והכשרות על תוצרת בחנויות.

בשיאו של המעמד נכנסים לאולם רבני ישראל גדולי התורה, הבאים לחזק ולהעצים את תמיכתם המלאה ביו"ר המכון שליט"א, בפועלו ובהשקעתו עם צוות עובדי המכון יחד עם כל הרבנים המפקחים והמשגיחים הפועלים ללא לאות ומתחושת שליחות לזכות את ישראל ולהרבות את קדושת השמיטה.

את הדברים שלהלן נשא מורינו מרן זצוק"ל כאשר הטריח את עצמו לעלות לירושלים ולשאת את המשא המרכזי במעמד המרומם. הבאנו לפניכם את התיעוד ההיסטורי מתוך הדברים שנאמרו על ידו ועוד חזון למועד לפרסם אותם במלואם.

נקרא, נלמד ויה"ר שנכחים ללכת בדרכיו ולאחוז בשולי גלימתו. אמן.

המנחה (ר' אבי מימרן הי"ו): 'יהיה לנו את הזכות ובחרדת קודש נשמע דברי תורה וברכה מחבר מועצת חכמי התורה מרן הגאון הגדול רבי שמעון בעדני שליט"א.

מרן רבינו: כבוד ידידי חבר בית הדין הגדול לשעבר הגאון הגדול רבי שלמה בן

שמעון שליט"א, הגאון הרב שניאור רווח שליט"א, רבנים חשובים וקהל קדוש.

יש בגמרא כלל: "אין הקב"ה מביא תקלה לבהמתן של צדיקים" צדיק לא נכשל, ועל זה ממש פסקו הלכה, הגמרא מספרת שבא משהו להעיד לפני רבי שר' מאיר אכל עלה בית שאן, רבי אמר: "בלי מעשר- סימן זה חו"ל", פסק ככה הלכה, אמרו לו: "אולי בטעות אכל?" הוא אמר: "אין דבר כזה, לא יתכן, אם רבי מאיר הצדיק אכל- סימן שזה כשר, ככה פסק הלכה. זה כלל ברזל, הצדיק אינו בעל תקלה. אבל המפרשים שואלים, לכאורה, היו צדיקים שנכשלו בדברים הרבה יותר קשים, מה זה העלה של ירק בבית שאן איסור דרבנן ולא דאורייתא, צדיקים נכשלו בדברים נוראים, כמו למשל ישמעאל עם הנר בשבת- עבר איסור דאורייתא, ר' אליעזר בן טבאי הרג את הנידון שלא כדין באופן שלא היה צריך להרוג אותו, אז הם שואלים: "איך זה יכול להיות? מה זאת אומרת שעלה של ירק לא יתכן שייכשל בזה ר' מאיר בטעות, ואילו פה, שנכשל ישמעאל בחילול שבת ועוד כמה וכמה דוגמאות, איך זה?", אומר התוספות כלל, מה שהגמרא אומרת זה על אכילה, למה? כי אכילה באיסור מטמטמת את הלב, ממש מלכלכת את האדם, לא סתם, כי אדם עשה עבירה עשה תשובה, אבל אכילה לא כשרה, זה באמת מכוער הדבר, למה? כי האדם גדל וחי על האכילה הזו, אז הוא חי מהטריף, מהאיסור, זה דבר רע מאוד, זה לא יתכן דבר כזה, הוא לא ייכשל, למה? זה נורא, מלכלך את האדם, מלכלך את הנשמה, הגידול שלו מלוכלך, הוא חי אדם מלוכלך, ואילו ממכשול כזה להרוג שלא כדין, או לחלל שבת זה יכול לקרות.

הוסיף עוד נקודה, גם באוכל יכול להיות

כל אחד מה שצריך, ה' יגזור עליכם רק גזירות טובות בראש השנה הזה, חשבו אנשים, בר"ה נגזרים גזירות רעות, נכון, אם קורה משהו למישהו בשנה הזאת זה מראש השנה, אבל צריך לדעת יש אולי חמישה אחוז גזירות רעות, אבל מה עם כל הגזירות שנתן לנו לחיים, בריאות, שמחה פרנסה. זה משנה ג"כ, גם זה נגזר עלינו בר"ה, לא רק מי ימות אלא גם מי יחיה, החיים שה' משפיע עלינו: בריאות, פרנסה ואושר ושמחה וחיים טובים ושלוש בית, כל הדברים האלה בר"ה נגזר. ככה שבאמת אנחנו יכולים לבוא לה' יתברך ולבקש את כל הדברים הטובים האלה, שימנע מאתנו את כל הדברים הקשים הלא טובים, ויתן לנו את הדברים הטובים. אבל מה, צריך לדעת למה אנחנו מבקשים את זה, באמת בר"ה אין בקשות, כלום כלום, ככה הכנסת הגדולה תיקנו אין מקום בכלל. באו הגאונים שאני לא יודע למה ריחמו עלינו בכלל, שאנשים אומרים מה זה אני רוצה לחיות, תיקנו לנו תפילה קצרה: זוכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכותבינו בספר החיים. זה תפילה שהגאונים תיקנו אותה ולכן אם לא אמר לא חוזר, כי לא הכנסת הגדולה תיקנו. מה אנחנו אומרים בתפילה? "זוכרנו לחיים, מלך חפץ בחיים וכותבנו בספר החיים למענך אלוקים חיים".

מה זה למענך? יש לי שני פירושים על המילה הזו ושניהם אמת, פירוש אחד: למענך, הכוונה ריבונו של עולם אני מבקש ממך טוב, חיים טובים, בריאות והכל, ולא בגלל שמגיע לי, אלא למענך, למען רחמך, למען חסדיך מאהבתך שאתה אוהת את היהודי, וזה למענך. פירוש שני על למענך: ריבונו של עולם, אני מבקש ממך חיים טובים אני מבקש ממך בריאות, לא כדי לבלות ושיהיה רק כסף. אלא כדי לעבוד אותך, אני רוצה לעבוד את ה' ללמוד בלי בעיות, להתפלל בלי בלבול מוח, וזה למענך, כי אני רוצה לעבוד אותך, ולכן, תן לי חיים טובים, שלא יהיה לי טרדות, לא

מכשול עם אוכל מותר בזמן אסור, הגמרא מספרת על כאלה שטעו ואכלו ביום הכיפורים, טעו בקידוש החודש ולכן אכלו, זה כן יכול להיות, למה? כי האוכל כשר רק בזמן אסור, אבל היה אוכל כשר, וזה לא מקלקל.

אשריכם אתם ישראל, שאתם דואגים שיהודים לא יתלכלכו, לא יתלכלכו אפילו באיסור דרבנן, כי אם אדם נכשל באיסור מעשרות או באחד מעניני טבל או ערלה ואחד מן דברים כאלה, או דגים שזה איסור דאורייתא. ודאי שכל הדברים האלה, בכל הדברים הנפלאים שאתם עוסקים בהצלת נפשות עם ישראל מדברים חמורים.

גם בשביעית אותם דברים שאסרו חכמים, ספיחין למשל. זה כבר נעשה אוכל אסור, מאכל אסור. יכול להיות ספיחין שהוא רק אסור בזמן ולא לגמרי כמו ספיחין מוצאי שביעית, זה דבר מותר בזמן האסור, אז זה אולי פחות חמור, אבל סתם דברים כמו ספיחין או שגדלו באיסור, זה איסור בעצם.

ואכן, כמה צריך להשתדל בדברים האלה, כי זה ממש מלכלך את האדם, ולכן הגידול שלו מלוכלך. ולכן אשריכם, שאתם ממונים על זה. אבל תזהרו מאוד, כל דבר לשאול, לא לפסוק לבד, לכן צריך לדעת לקחת את זה באמת ברצינות, ולשאול ולשאול, וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים, מי שהולך באמת באושר ה' יעזור לו שלא ייכשל בדבר הזה להאכיל יהודי בעניין הזה של ההשגחה.

ולכן חזקו ואמצו והתחזקו בזה. עד עכשיו כמה זכויות יש לכם, בראש השנה שאתם זכיתם להציל יהודים ממאכל אסור, שאם אוכל האדם הזה, עובר לפני הקב"ה מלוכלך באוכל אסור, ואתם דואגים שיהיה גוף נקי, שהנשמה תהיה נקיה כי זה מלכלך את הגוף ואת הנפש. זה הנקודה שרציתי לומר לכם.

אני לא רוצה להאריך, אברך אתכם כולכם שנה טובה ומבורכת בכל הענינים

אנחנו מצפים ריבוננו של עולם שהשנה יתור, זה המחשבה השניה שלי, ואני חושב שהמחשבה הזאת שאתה רוצה לעבוד אותי, אז קח יותר, יותר ממה שאתה מבקש. יש במדרש לשון כזה "ביקשת עשר תקבל עשרים" זה בגלל שאתה מבקש למען שמו יתברך, כי אתה רוצה לעבוד אותו, אז יש סייעתא דשמיא, זה מה שאני רוצה לברך אתכם, ה' יעזור, תכוונו ככה בתפילה והשם יקבל תפלתכם ברצון ותזכו לחיים טובים בכל העניינים.

"אני רוצה רק לספר לכם משהו, יש עניין פה של אוצר בית דין, למעשה, שיתפו אותי באוצר בית דין כללי של בני ברק וירושלים, שחכמי בני ברק וירושלים יש אוצר ביד" וכל הדברים האלה, אני שמעתי אוצר בית דין חשבתי אמרתי למזכיר שאני רוצה לפגוש את הגאון הרב שניאור רווח אולי אפשר לעשות ביחד"

לכן אשרי כל אלה שעוסקים בזה וה' יתברך ישלם להם שכר טוב, יקויים מהפסוק "ברוך משלם שכר טוב ליראיו", והנשמרים מענייני שמיטה. ושנזכה כולנו לגאולה שלימה אמן ואמן.

אני רוצה רק לספר לכם משהו, יש עניין פה של אוצר בית דין, למעשה, שיתפו אותי באוצר בית דין כללי של בני ברק וירושלים, שחכמי בני ברק וירושלים יש אוצר ביד" וכל הדברים האלה, אני שמעתי אוצר בית דין חשבתי אמרתי למזכיר שאני רוצה לפגוש את הגאון הרב שניאור רווח אולי אפשר לעשות ביחד.

ראש המכון הגרש"ז רווח בהמשך לדברי מרן רבינו:

עם סיום דברי מרן רבינו זצוק"ל שנאמרו בהתרגשות רבה, ניגש ראש המכון שליט"א והוסיף על סיום דברי מרן בקשר לברכת השביעית בזמן הזה, מתוך מעשה אישי וכפי שנאמר לו ממרן מלכא רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל.

אני רוצה לספר סיפור משנת תשנ"ד אולי זה יתרץ את הקושיה של כבוד הרב, בתשנ"ד בישוב בית עוזיאל כל הישוב שמר שמיטה, ב"ה מאז זה כבר ממשיך, כיוון שהכל זה גפן עשו זמירה קודם השמיטה, זמירה קודם השמיטה היה כבר ידועה שזה לא מסוכן אז היה פחד גדול, על כל פנים בשנת השמיטה ירד בזמן הפריחה בזמן הבלבול ברד בגודל גדול מאוד, וכשירד בזמן הפריחה ברד,

אני אומר לכם את האמת שאני רואה סימנים ברורים על הגאולה, הרמב"ם אומר: התורה הבטיחה שלקראת סוף הגלות עם ישראל יעשו תשובה, ואנחנו רואים את הפלא הזה שכ"כ הרבה אנשים עושים תשובה, ויש לי הוכחה שאין הכונה שכולם יעשו תשובה, למה? כי בהלכות מלכים הוא אומר מה הסימנים של משיח, אחד הסימנים זה ללכת את העם בדרך התורה, סימן שלא כולם היו בתשובה, ה' יראה שיש מספיק בעלי תשובה שאפשר כבר משיח, יש לי כבר עם נפלא ואז הוא יביא את המשיח, והמשיח ידאג לשאר ואז הם יעשו תשובה בעל כורחם או שיראו את הניסים שיעשה כבר ירוצו על ארבע כדי להתקרב להשם.

שמיטה עם מרן רבינו זצוק"ל | לאורו ולזכרו

השמיטה, הרב טרח לחזק לעודד ולהעצים את פעולות המכון המרבים את שמירת השמיטה ע"י החקלאים גבורי הכח, וכן ע"י הפצת ספר 'שביתת השדה' אשר התקבע כספר יסוד עיוני ופרקטי בהל' שביעית וספר 'שבת הארץ' החכה למעשה המוגש לתלמידים.

לקראת שנת השמיטה תשפ"ב נכנסה משלחת מהמכון לעדכון והתייעצות בבית רבינו מרן זצוק"ל כדרכם בכל מועד ותקופה. מרן הראה פנים שוחקות לחברי המשלחת בראשות ראש המכון הגרש"ז רווח שליט"א ודיבר בשבח המכון ופעולתיו המרבים את חזוק ושמירת השמיטה. מרן זצוק"ל הראה את התרגשותו מריבוי שמירת השמיטה בישראל ונשא דברים נרגשים ואף בירך בחום את ראש המכון להמשיך להגדיל תורה ולהאדירה. ברכתו עומדת לעד.

■

יורד על העצים ולא נשאר פרח אחד. בית עוזיאל נהיה לבן כולו כמו כל היישובים מסביב ופרח אחד לא נפל. נכנסתי למרן רבינו עובדיה יוסף זצוק"ל וסיפרתי לו, הוא התרגש מאד, כשהוא גמר ושמח אמרתי לו שאין ברכה היום, אז הוא עשה לי ביד תנועה של ביטול, הוא אמר: אתה חושב שזה בגלל שמיטה, לא, זה ממסירות נפש למצווה, אם חקלאי מסר נפש הוא זוכה לניסים על המצווה, ככה הסביר לי הרב, בזה הוא יישב לי את הדברים.

שמיטה תשפ"ב

כחלק מנשיאת חן התמידית שהיה למרן זצוק"ל לפעולות הברכות של המכון להפצת תורת ארץ ישראל, זכינו לעלות ולהיכנס לביתו אשר היה פתוח בפנינו בכל יום ושעה. ואם הדברים אמורים בימי 'שגרה', על אחת כמה וכמה בשנות

צרפנו לפניכם את אחת מהכתבות שהתפרסמו בתקשורת לאחר הביקור המרומם אצל מרן זצוק"ל

מרן הגר"ש בעדני ליו"ר המכון למצוות התלויות בארץ הגרש"ז רווח: הפעילות שלכם בעניין השמיטה מקרבת את הגאולה

עשרות אנשים במכון, ובהם ההתקדמות עם החקלאיים ברחבי הארץ, פרויקט הירקות הארוזים שיצא השבוע לדרכו אחרי כמעט שנה של הכנה ורכישת מכשיר בעלות של מיליוני שקלים שימנע הפסד "שביעית", וכן על מרכזי המידע של השמיטה בישראל.

בסיום המפגש אמר מרן הגר"ש בעדני לראש המכון למצוות התלויות בארץ כי "אתם עושים עבודת קודש במסירות נפש. הפעילות שלכם בעניין השמיטה מקרבת את הגאולה."

הגרש"ז רווח עלה לביתו של מרן הגר"ש בעדני זקן חברי מועצת חכמי התורה לעדכן על הפעילות המאומצת שמתקיימת זמן רב לקראת שנת השמיטה, הכוללת צוות של עשרות רבות של אנשים.

כשבועיים לפני ששנת השמיטה נכנסת, הגיע רבה של המכון למצוות התלויות בארץ הגרש"ז רווח להתייעצות ממושכת אצל זקן חברי מועצת חכמי התורה מרן הגר"ש בעדני.

הגרש"ז רווח הגיע בכדי לדון עם מרן הגר"ש בעדני על הנושאים ההלכתיים העומדים על סדר יום ועדכן את הגר"ש שליט"א על הפעילות המאומצת שמתקיימת זמן רב לקראת שנת השמיטה ע"י צוות של

מבצע ספרי הגרש"ז רווח שליט"א לקראת טו בשבט

חדש!

**סדרת השו"ת
חלקת השדה**
בעניני זרעים
ה כרכים

מחיר רגיל: 200 ₪

מחיר מיוחד: 180 ₪

**סדרת השו"ת
שש משור**

על ארבעת חלקי השו"ע
ג כרכים

מחיר רגיל: 120 ₪

מחיר מיוחד: 100 ₪

חדש!

סדרת 'השדה'

הלכות פסוקות בעניני
'מצוות התלויות בארץ'
ד כרכים (גבולות השדה אצל מהמלאי)

מחיר רגיל: 200 ₪

מחיר מיוחד: 180 ₪

דמיון למצוות
התלויות
בארץ

להזמנות: 03-9030580

או באתר המכון: HAMACHON.CO.IL

תורה תורה חגרי שק והתפלשי באפרים אבל יחיד עשי לך מספד תמורים

יחד עם כל בית ישראל מתאבלים אנו מרה בסילוקן של צדיק אדיר התורה וגאון הענווה
אוי מה היה לנו בעלות הענן מעל הקודש, עולם חשך בעדנו על עלותו בסערה השמימה
זקן ויושב ביישיבה, ענוותן ושפל רוח, הקים עולה של תורה ומוסדות לימוד לבני ובנות המזרח
מנקיי הדעת וממעתיקי השמועה, יצק מים על ידיהם של מרגן חכמי וגדולי הדור זצוק"ל

מרגן פאר הדור

רבינו שמעון בעדני זצוק"ל

זקן חברי מועצת חכמי התורה

יתומים היינו ואין אב, אוי לה לספינה שאבד קברניטה אבל יחיד ומספד עשי לך
ה'מכון למצוות התלויות בארץ' אשר זכינו ועמד לימיננו בכל עוז, בעצה בתושיה ובמעש
והיו עיניו וליבו עלינו כל הימים להגדיל תורה ולהאדירה

וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף ה'

עדכון לקראת
שמיטה תשפ"ב
על הערכות המכון
אצל החקלאים

נושא את המשא
המרכזי במעמד
כנס משגיחים
בשנת תשע"ה

יריעה מיוחדת | לאורו ולזכרו של מרגן רבינו זצוק"ל מתפרסמת בגליון זה בעמודים 44-52
על הקשר ההדוק בין רבינו למכון במשך השנים, כולל דברים שנשמעו מפי רבינו באירועים וזמנים שונים